

Maandstatistiek van de bevolking

Jaargang 49 – oktober 2001

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2000–2001	= 2000 tot en met 2001
2000/2001	= het gemiddelde over de jaren 2000 tot en met 2001
2000/'01	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2000 en eindigend in 2001
1990/'91–2000/'01	= boekjaar enzovoort, 1990/'91 tot en met 2000/'01

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Drs. R.L. Vellekoop
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair Bedrijf

Inlichtingen

Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek
Voorburg/Heerlen, 2001.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik
of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen excl. administratie- en
verzendkosten
Abonnementsprijs: f 225,00 (€ 102,10)
Prijs per los nummer: f 26,00 (€ 11,80)
Kengetal: B-15
ISSN 0024-8711

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Artikelen

Buitenechtelijke geboorten in Nederland en Europa: traditie of transitie?	4
Woningbehoefte in het licht van een veranderde tehuisbevolking	8
Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen	12
Vijftig jaar bevolkingsprognoses: voorspelling van de geboorte	15
Uitslagen van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van oktober en november 2000	26

Jaarcijfers

Bevolkingstatistieken in Statline	31
Huwelijkssluiting en partnerschapsregistratie, 1996–2000	33
Huwelijksontbinding, 1996–2000	37

Maandcijfers augustus 2001

	40
Bevolking, stand en dynamiek	41
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)	42
Overledenen naar leeftijd en geslacht	43
Buitenlandse migratie naar geboorteland	44
Asielaanvragen naar land van nationaliteit	46

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001

47

Buitenechtelijke geboorten in Nederland en Europa: traditie of transitie?

Joop Garssen en Arno Sprangers

De afgelopen decennia is in de meeste Europese landen het gemiddeld kindertal van vrouwen sterk gedaald. Tegelijkertijd is het aandeel van de buitenechtelijk geboren kinderen overal in Europa sterk toegenomen. De verschillen in niveau en ontwikkeling van buitenechtelijke geboorten tussen landen zijn zeker zo opvallend als de overeenkomsten. In dit artikel worden ontwikkelingen en achtergronden van buitenechtelijke geboorten in Nederland vergeleken met die in andere Europese landen. Binnen Europa is op dit punt zeker geen sprake van uniformiteit. Naast moderne normen en waarden spelen traditionele factoren een belangrijke rol.

1. Demografische veranderingen in Europa sinds de jaren zestig

Sinds de jaren zestig is het demografisch gedrag van de Europese bevolking sterk veranderd. Zo is het alleenwonen sterk toegenomen en geven velen – meestal tijdelijk – de voorkeur aan samenwonen boven het huwelijk. Voorts is het percentage huwelijken dat eindigt in echtscheiding sterk gestegen, is de kinderloosheid toegenomen en krijgen vrouwen gemiddeld veel later dan voorheen hun eerste kind. Hoewel de ontwikkelingen niet in alle landen gelijktijdig en in dezelfde mate hebben plaatsgevonden, zijn de overeenkomsten in het proces van verandering zo groot geweest dat gesproken wordt van een 'tweede demografische transitie' (Lesthaeghe en Van de Kaa, 1986)¹⁾.

De demografische veranderingen sinds de jaren zestig houden verband met een complex van sociaal-culturele, economische, politieke en technologische ontwikkelingen. Hierbij kan worden gedacht aan vrouwenemancipatie, de toegenomen mogelijkheden tot zelfontplooiing, ontkerkelijking, het verlies aan betekenis van traditionele normen en waarden met betrekking tot seksualiteit en gezinsvorming, de grotere maatschappelijke tolerantie jegens verschillende gedragspatronen, de toegenomen materiële welvaart, het via sociale voorzieningen en fiscale regelingen al dan niet expliciete gezinsbeleid, en de regelgeving en praktijk met betrekking tot anticonceptie en abortus.

Opvallend is dat de afname van de vruchtbaarheid zich vrijwel gelijktijdig heeft voorgedaan in landen die flink verschillen in niveau en ontwikkeling van hun economie, werkloosheid, sociale voorzieningen en arbeidsparticipatie van vrouwen. Volgens Van de Kaa (1994) hangen verschillen in demografische ontwikkelingen tussen Europese landen in de eerste plaats samen met verschillen in *fasering*, waarbij de Noord-Europese landen als trendsetter kunnen worden beschouwd. Kuijsten (1996) stelt anderzijds dat de verschillen in demografisch gedrag in Europese landen fundamenteel zijn en samenhangen met economische, culturele en institutionele factoren.

¹⁾ De eerste demografische transitie vond plaats rond het eind van de negentiende eeuw. Deze transitie betrof de overgang van een situatie met naar verhouding hoge geboorte- en sterftecijfers naar een situatie met lage geboorte- en sterftecijfers.

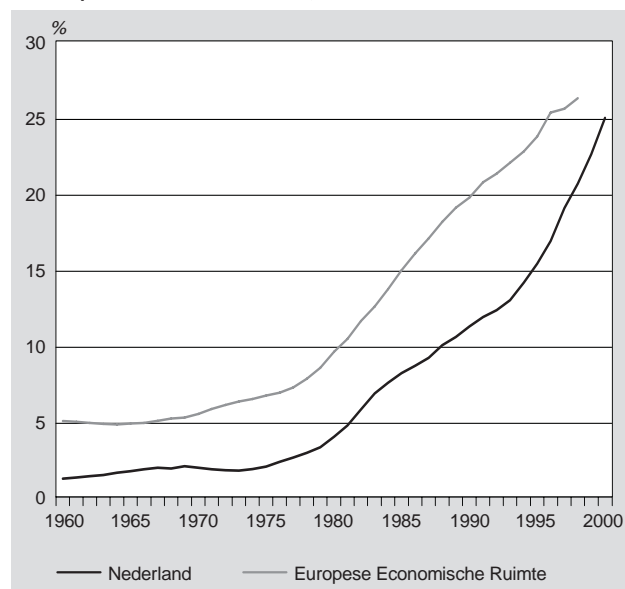
Het aantal buitenechtelijke geboorten is sterk toegenomen, terwijl het aantal echtelijk geboren kinderen juist is afgenomen. Deze ontwikkeling is toe te schrijven aan het veranderde karakter van de buitenechtelijke geboorten. Ging het voorheen vaak om ongewenste geboorten onder jonge, alleenstaande vrouwen, tegenwoordig gaat het doorgaans om gewenste kinderen van ongehuwd samenwonende, niet meer zo jonge paren.

2. Nederland en Europa

Sinds 1960 is in Nederland het aandeel van de buitenechtelijk geboren kinderen in het totaal aantal geboorten bijna vertwintigvoudigd. Desondanks lag gedurende deze periode het aandeel van de buitenechtelijke geboorten in ons land steeds lager dan het gemiddelde voor de huidige Europese Economische Ruimte (EER)²⁾ (grafiek 1 en 2).

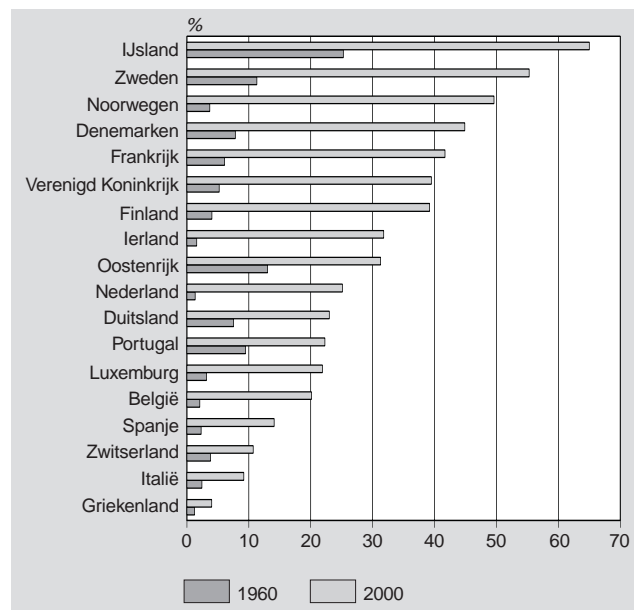
Het toegenomen aandeel van buitenechtelijk geboren kinderen in Nederland heeft niet geleid tot een evenredige toename van het aantal eenoudergezinnen. Buitenechtelijke kinderen komen tegenwoordig immers doorgaans binnen een samenwoonrelatie ter wereld. In de regel betreft het kinderen van ongehuwde paren die bewust voor een kind hebben gekozen (Alders en De Graaf, 2001).

1. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, Nederland en de Europese Economische Ruimte, 1960–2000

²⁾ De Europese Economische Ruimte (EER) wordt gevormd door de vijftien landen van de Europese Unie plus Noorwegen, IJsland en Liechtenstein. In dit artikel wordt tevens ingegaan op de situatie in Zwitserland.

2. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, 1960 en 2000¹⁾

¹⁾ De Belgische, Deense, Franse, Italiaanse en Spaanse gegevens hebben betrekking op 1999.

Terwijl het percentage buitenechtelijke geboorten sinds 1995 bijna is verdubbeld, is het percentage van de minderjarige kinderen dat in een eenoudergezin leeft in deze periode gestegen van 10,0 procent naar 11,5 procent. Desondanks betreft het, in absolute aantallen gemeten, een niet onaanzienlijke toename. In 2001 leven 401 duizend minderjarige kinderen in een eenoudergezin, 70 duizend meer dan in 1995.

In de EER is het aandeel buitenechtelijk geboren kinderen gestegen van 5,1 procent in 1960 tot 26,4 procent in 1998. Deze stijging is veroorzaakt door de stijging in het aantal buitenechtelijk geboren kinderen enerzijds en de daling van het totale aantal geboorten in de EER anderzijds.

3. Ontwikkelingen in andere Europese landen

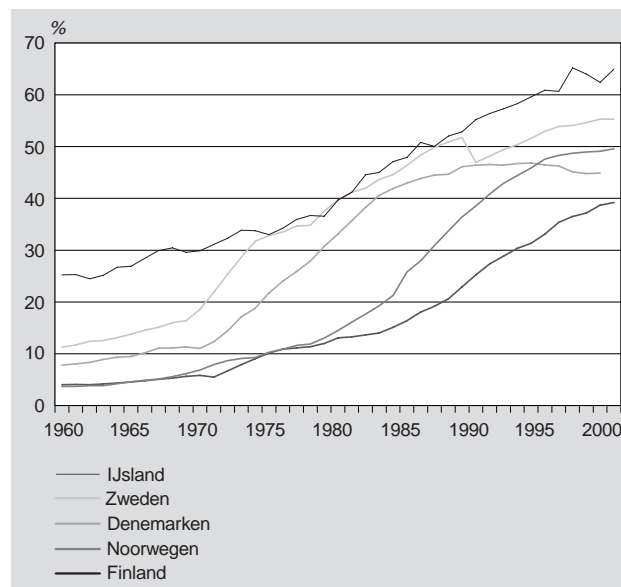
3.1 Scandinavische landen en Finland

In *Zweden*, *Denemarken* en *IJsland* nam het aandeel buitenechtelijke geboorten eerder toe dan in de rest van Europa. In Zweden en IJsland wordt momenteel het merendeel van de kinderen buiten het huwelijk geboren (*grafiek 3*). In IJsland had al in 1960 een kwart van de pasgeborenen een ongehuwde moeder. In dat jaar werd in Nederland nog slechts één op de zeventig kinderen uit een niet-huwelijkse relatie geboren. De situatie in *Noorwegen* en *Finland* leek in 1960 meer op die in de andere Europese landen. In de loop van de jaren tachtig begon in Noorwegen een inhaalslag ten opzichte van de buurlanden, waarbij het aandeel buitenechtelijke kinderen snel toenam. Inmiddels is ook in Noorwegen ongeveer de helft van de geboorten buitenechtelijk.

Voorbehoedmiddelen zijn in de Scandinavische landen relatief eenvoudig te verkrijgen en er wordt gestreefd naar een zo breed mogelijke seksuele voorlichting. Buitenechtelijke vruchtbaarheid is in dit deel van Europa vrijwel altijd een bewuste keus van samenwonende paren. De meeste buitenechtelijke kinderen worden dan ook geboren in een gezin met twee ouders.

De frequentie en acceptatie van buitenechtelijke geboorten in de Scandinavische landen hangen samen met het relatief beperkte belang dat vanouds wordt gehecht aan de rol van de kerk (Tomasson, 1976). Een andere factor die van invloed kan zijn, is het ontbreken van belastingvoordelen voor het traditionele gezin. Zo is het fiscaal regime in Zweden volledig geïndividualiseerd en is er geen sprake van een belastingvoordeel voor gehuwden (The Economist, 1995).

3. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, Noord-Europa, 1960–2000

3.2 Oostenrijk, Duitsland en Zwitserland

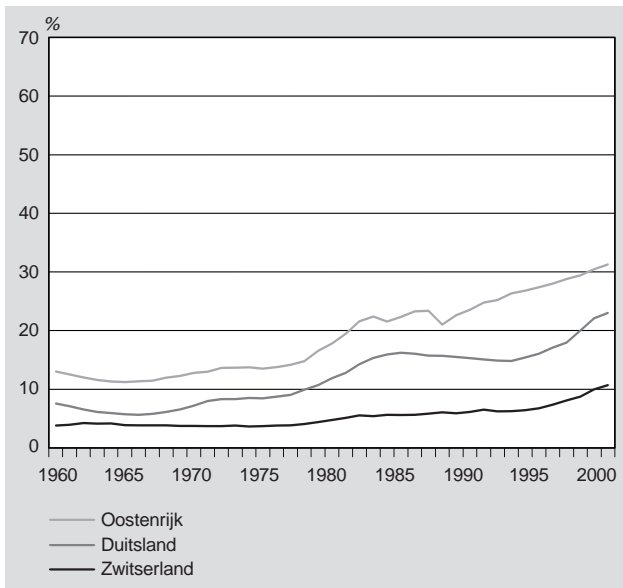
In Midden-Europa begon de toename van het aandeel buitenechtelijke geboorten ongeveer vijf jaar later dan in Noord-Europa (*grafiek 4*). Honderd jaar geleden werd in Saksen, Beieren, Oostenrijk en Hongarije een groter deel van de kinderen buiten het huwelijk geboren dan in de meeste Scandinavische landen (Statistisches Landesamt des Königreichs Bayern, 1909).

Nog in 1960 had *Oostenrijk*, op IJsland na, naar verhouding de meeste buitenechtelijke geboorten in Europa, maar in 1998 lag het aandeel buitenechtelijke geboorten met 29,5% nog maar weinig boven het EU-gemiddelde (26%). Het in eerdere jaren hoge niveau van buitenechtelijke geboorten in Oostenrijk hangt samen met traditionele erfrechtssystemen (Kytir en Münz, 1986). In de agrarische gebieden waar het 'Anerbenrecht' gold, waren veelal alleen de erfgeachtigde kinderen in de gelegenheid een huwelijk te sluiten. Tot de bruiloft woonden de erfgenaam en zijn toekomstige echtgenote op de ouderlijke boerderij. Voorechtelijke kinderen waren in deze context geaccepteerd en zelfs gewenst. In gebieden waar 'Realteilung', een opdeling van het erfgoed, werd toegepast, hadden jonge mensen meer zelfstandige bestaansmogelijkheden. Het was in deze gebieden veel minder gebruikelijk om kinderen buiten het huwelijk te krijgen.

In het overwegend katholieke *Zwitserland* zijn traditionele waarden met betrekking tot huwelijk en kinderen krijgen nog steeds dominant. Het overgrote deel van de ongehuwd samenwonende paren stap, als er een kind op komst is, alsnog in het huwelijksbootje. In 2000 had 11 procent van alle pasgeborenen een ongehuwde moeder. Dit is te vergelijken met het gemiddelde Europese niveau in het begin van de jaren tachtig.

In *Duitsland* is het aandeel van de buitenechtelijke geboorten ongeveer gelijk aan dat in Nederland. Er bestaan nog altijd grote verschillen tussen de voormalige DDR, waar in 1994 41 procent van de geboorten buitenechtelijk was, en het voormalige West-Duitsland, waar het betreffende percentage in dat jaar slechts 12 bedroeg. In de toenmalige DDR had het huwelijk aan betekenis verloren, mede als gevolg van het alomvattende systeem van sociale zekerheid. Kinderen van ongehuwde, werkende moeders kregen voorrang bij het toewijzen van plaatsen in crèches en kleuterscholen.

4. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, Midden-Europa, 1960–2000

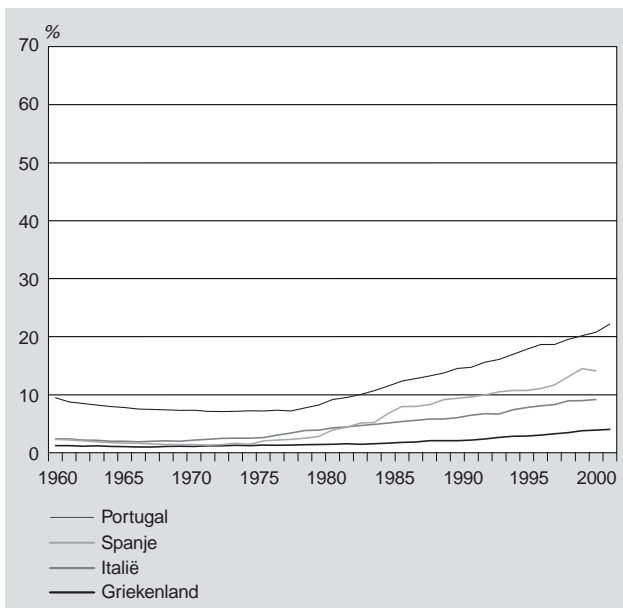
3.3 Spanje, Portugal, Italië en Griekenland

In de Zuid-Europese landen ligt het aantal buitenechtelijk geboren kinderen op een relatief laag niveau (*grafiek 5*). Culturele factoren spelen hierbij een grote rol. De oriëntatie op het gezin is in Griekenland, Italië, Spanje en Portugal relatief sterk gebleven, waarschijnlijk onder invloed van het katholicisme (Bosveld, 1996). Samenwonen is bijvoorbeeld nog steeds ongebruikelijk in Italië en Portugal, en scheidingen blijven betrekkelijk zeldzaam. De stijging van het aantal buiten het huwelijk geboren kinderen begon in Zuid-Europa later dan elders in de EER. Griekenland telt naar verhouding de minste buitenechtelijke kinderen (4 procent in 2000).

3.4 België, Nederland, Luxemburg en Frankrijk

Niveau en ontwikkeling van buitenechtelijke geboorten in België, Luxemburg en Nederland ontlopen elkaar niet veel (*grafiek 6*). Het percentage buitenechtelijke geboorten in de Benelux ligt iets boven de 20 procent. Het is daarmee beduidend lager dan dat van de Noord-Europese landen en zelfs iets lager dan het EER-gemiddelde (26% in 2000).

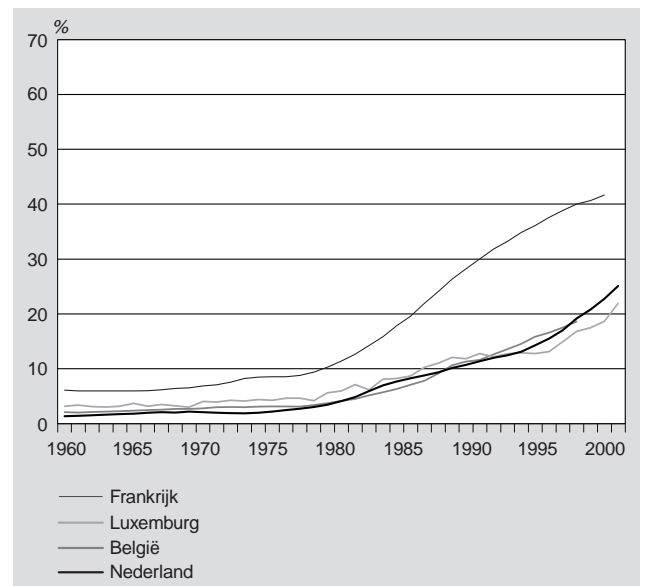
5. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, Zuid-Europa, 1960–2000

Hoewel de aandelen buitenechtelijke geboorten in Nederland en België weinig van elkaar verschillen, zijn de demografische achtergronden in deze landen duidelijk anders. Ongehuwd samenwonen, bijvoorbeeld, is in Nederland gebruikelijker dan in België (De Beer en Deven, 2000). In Nederland is het huwelijk niet langer de belangrijkste reden om het ouderlijk huis te verlaten, terwijl dit in België nog altijd vrij gangbaar is. Hoewel in ons land naar verhouding meer mensen gaan samenwonen, is het echter wel gebruikelijk alsnog te trouwen als er een kind op komst is. Dit verklaart het feit dat de grotere acceptatie van ongehuwd samenwonen in Nederland niet wordt weerspiegeld in een navenant groot aandeel buitenechtelijke geboorten.

In Frankrijk ligt het aandeel geboorten onder niet-gehuwde vrouwen hoger dan in de Benelux-landen. In 1999 hadden ruim vier op de tien pasgeborenen in Frankrijk een niet-gehuwde moeder. Volgens Bosveld (1996) is dit het enige land dat Noord-Europa lijkt te hebben gevolgd, zowel ten aanzien van samenwonen en buitenechtelijke geboorten als ten aanzien van de mogelijkheden werk en gezin te combineren. Leridon (1990) zoekt de verklaring voor de sterke stijging van het aantal buitenechtelijke kinderen in Frankrijk in de groei van het aantal samenwoners, in combinatie met de toegenomen vruchtbaarheid van deze groep.

6. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, België, Luxemburg, Nederland en Frankrijk, 1960–2000

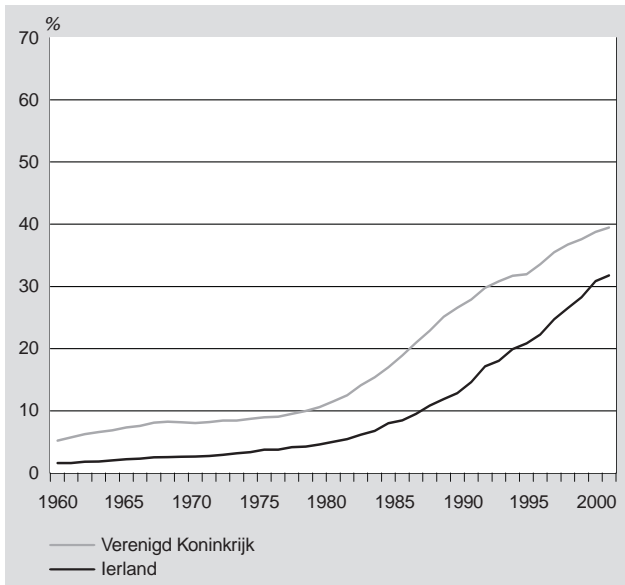

3.5 Verenigd Koninkrijk en Ierland

Ook in het Verenigd Koninkrijk ligt het aandeel van de buitenechtelijke kinderen boven het EER-gemiddelde (*grafiek 7*). Vier op de tien pasgeborenen heeft er een ongehuwde moeder, tegen één op de vier in Nederland. Het aandeel van buitenechtelijke geboren kinderen in het Verenigd Koninkrijk is in de jaren tachtig snel toegenomen. In de tweede helft van de jaren negentig waren er naar verhouding zeven keer zoveel buitenechtelijke kinderen als in 1960. De omstandigheden verschillen echter sterk van die in de Scandinavische landen. Het aantal tienermoeders is relatief hoog in het Verenigd Koninkrijk. In 1996 werden per duizend vrouwen onder de twintig jaar gemiddeld 23 kinderen geboren, bijna zes keer zoveel als in Nederland.

In Ierland is tussen 1960 en 1998 het aandeel buitenechtelijke kinderen gestegen van 2 procent naar 32 procent. Ondanks de invloed van het katholicisme, maar wellicht mede door de moeilijke verkrijgbaarheid van voorbehoedmiddelen en het verbod op abortus, lag het percentage tot het eind van de jaren tachtig iets boven dat van Nederland en België. De laatste jaren is de ontwikkeling rond buitenechtelijke geboorten in Ierland in een stroomversnelling gekomen.

7. Percentage buitenechtelijk levendgeborenen, Verenigd Koninkrijk en Ierland, 1960–2000

4. Conclusie

Sinds het eind van de jaren zeventig is het aandeel van buitenechtelijke geboorten in Nederland sterk gestegen. Toch is het aandeel buitenechtelijke kinderen in Nederland – evenals in Duitsland en België – in verhouding tot het Europees gemiddelde nog altijd laag.

Het hoge aandeel buitenechtelijke geboorten in de Scandinavische landen lijkt samen te hangen met de naar verhouding geringe invloed van christelijke normen en waarden met betrekking tot seksualiteit en gezinsvorming. Ook in Oostenrijk is het aandeel van buitenechtelijke geboorten naar verhouding hoog. Zwitserland daarentegen vertoont een patroon dat dichter staat bij dat van de Zuid-Europese landen. De procentuele toename van het aantal buitenechtelijk geboren kinderen is tot dusver in heel Midden-Europa bescheiden geweest. In dit opzicht is er een overeenkomst tussen de Midden- en Zuid-Europese landen. Zuid-Europa is relatief sterk georiënteerd op het traditionele gezin. Buitenechtelijke geboorten zijn hier geen factor van betekenis, ook niet in het welvarende noorden van Italië.

Gedurende de laatste decennia van de twintigste eeuw heeft Europa in een demografische overgangsfase verkeerd. Veel aspecten van deze *tweede demografische transitie* waren het eerst merkbaar in de Scandinavische landen, om zich van daaruit via West-Europa over het Europese continent te verspreiden. De buitenechtelijke geboorten vertonen echter – zowel wat betreft niveau en ontwikkeling als wat betreft achtergronden – een allesbehalve uniform patroon. Bij de verklaring van verschillen blijkt een belangrijke rol weggelegd voor de historische en culturele context in de verschillende landen. Ook het fiscale en sociaal-economisch beleid heeft een – veelal onbedoelde – uitwerking op niveau en ontwikkeling van buitenechtelijke geboorten.

Hoewel de ontwikkelingen rond buitenechtelijke geboorten overeenkomsten vertonen, zijn de verschillen tussen landen in dit op-

zicht veel opvallender dan het geval is bij de totale vruchtbaarheid. Sommige verschijnselen zijn opmerkelijk, gezien de gangbare normen en waarden. Zo valt het verhoudingsgewijs (bijvoorbeeld ten opzichte van buurland Zwitserland) hoge Oostenrijkse niveau van buitenechtelijke geboorten op. Een ander voorbeeld is het relatief lage percentage ongehuwde moeders in Nederland, een land dat in veel andere opzichten als vooruitstrevend wordt beschouwd. Samenvattend kunnen we stellen dat traditionele factoren een belangrijke rol spelen bij de verklaring van verschillen met betrekking tot buitenechtelijke geboorten in Europese landen.

Literatuur

Alders, M. en A. de Graaf, 2001, Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren. Maandstatistiek van de bevolking, maart 2001, blz. 4–5.

Beer, J. de, en F. Deven, 2000, A bird's eye view of Belgian and Dutch fertility and family data. In: De Beer, J. et al. (eds.), Diversity in family formation. The second demographic transition in Belgium and the Netherlands. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/ Boston/London.

Bosveld, W., 1996, The ageing of fertility in Europe: a comparative demographic-analytic study. Thesis Publishers, Amsterdam.

Economist, The disappearing family, 9–15 September 1995, blz. 17–18.

Kaa, D. J. van de, 1994, The second demographic transition revisited: theories and expectations. In: Beets, G. et al. (eds.), Population and family in the Low Countries 1993. Late fertility and other current issues. NIDI/CGBS Publications, Swets & Zeitlinger, Lisse.

Kuijsten, A.C., 1996, Changing family patterns in Europe: a case of divergence? European Population Studies 12, pp. 115–143.

Kytir, J. en R. Münz, 1986, Illegitimität in Österreich. Demographische Informationen 1986. Institut für Demographie, Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Leridon, H., 1990, Extra-marital cohabitation and fertility. Population Studies 44 (1990), blz. 469–487.

Lesthaeghe, R., en D.J. van de Kaa, 1986, Twee demografische transitie's?. In: Kaa, D.J. van de, en R. Lesthaeghe (eds.), Bevolking: groei en krimp. Van Loghum Slaterus, Deventer.

Statistisches Landesamt des Königreichs Bayern, 1909, Die eheliche und uneheliche Fruchtbarkeit. Lindauerische Buchhandlung, München.

Tomasson, R., 1976, Premarital sexual permissiveness and illegitimacy in the Nordic countries. Comparative Studies in Society and History nr. 18.

Woningbehoefte in het licht van een veranderende tehuisbevolking

Anton Oskamp, Gabriëlle Sogelée en Pieter Hooimeijer¹⁾

Het overheidsbeleid is erop gericht dat minder mensen in een instelling wonen, enerzijds door te bevorderen dat minder mensen worden opgenomen, anderzijds door te stimuleren dat mensen in instellingen opnieuw zelfstandig gaan wonen. Als dit beleid slaagt dan leidt dit tot een sterkere groei van het aantal huishoudens en een navenante stijging van de woningbehoefte.

In dit artikel worden drie scenario's gepresenteerd over het toekomstige aantal mensen in instellingen tot 2010. Het constant gebruik scenario veronderstelt dat het percentage van de bevolking dat in een tehuis woont niet verandert. Hierdoor neemt het aantal mensen dat zelfstandig woont toe. Ten opzichte van eerdere prognoses stijgt het aantal huishoudens met 87 duizend. In het constante capaciteit scenario is die stijging 138 duizend. In het deconcentratiescenario stijgt het aantal huishoudens zelfs met 219 duizend. In dat laatste geval stijgt de woningbehoefte in de betrokken periode met 110 duizend, wat bij een bouwproductie van 80 duizend woning per jaar een forse stijging is te noemen.

1. Inleiding

De komende jaren zullen 'wonen' en 'zorg' steeds verder worden gescheiden. Kernbegrippen zijn deconcentratie en extramuralisering. Daarbij rijst de vraag wat hiervan de effecten op de woningbehoefte zullen zijn. ABF Research heeft in opdracht van VROM een aantal scenario's doorerekend om de kwantitatieve effecten hiervan inzichtelijk te maken (Hooimeijer et al., 2001). Het beleid van deconcentratie vanuit zorginstellingen richt zich op het stimuleren van het opnieuw zelfstandig gaan wonen van mensen in instellingen en op het verspreiden van grote instellingen over een aantal kleinere locaties. Extramuralisering is erop gericht minder mensen in een zorginstelling op te laten nemen. Belangrijkste vorm van extramuralisering is het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen.

Met behulp van de nieuwe huishoudensstatistiek van het CBS, die is gebaseerd op de Gemeentelijke Basisadministratie, is het mogelijk de toekomstige omvang van de tehuisbevolking vooruit te berekenen. Daartoe wordt gebruik gemaakt van overgangskansen die beschrijven hoe individuen vanuit de reguliere bevolking naar instellingen 'verhuizen', hoe ze vanuit instellingen terugkeren in de reguliere bevolking en hoe ze verhuizen tussen verschillende instellingstypes. Daarbij zijn instellingen onderscheiden in een zestal categorieën: verzorgingshuizen, verpleeghuizen, zwakzinnigeninrichtingen, psychiatrische inrichtingen, gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra en overige instellingen. Zie bijvoorbeeld Harmsen, Keij en Schapendonk-Maas (2001) voor voorbeelden van de overgangskansen zoals die berekend kunnen worden.

Bij overgangen van, naar en tussen instellingen zijn jaarlijks iets meer dan 100 duizend mensen betrokken. Op de totale bevolking van ruim 16 miljoen is dat minder dan één procent. Vergeleken met de 230 duizend personen in instellingen per 1 januari 1999, is een aantal overgangen van ruim 100 duizend juist erg veel. Immers, dat betekent dat bijna de helft van de instellingsbevolking jaarlijks is betrokken bij een overgang.

2. Scenario's

Om de kwantitatieve effecten inzichtelijk te maken zijn drie scenario's doorerekend: *constant gebruik*, *constante capaciteit* en *deconcentratie*. In het *constant gebruik scenario* worden de overgangskansen in de loop van de projectieperiode (1998–2010) zo aangepast dat het percentage van de bevolking dat in een instelling verblijft constant is in de tijd. Dit scenario geeft inzicht in de effecten van veranderingen in de leeftijdsopbouw in het algemeen en van vergrijzing in het bijzonder op het aantal personen in instellingen, uitgaande van een constant gebruik van deze instellingen. In *staat 1* zijn de gebruikte percentages gegeven. Deze percentages zijn 'taakstellend' omdat de overgangskansen in de loop van de projectieperiode zo worden gemanipuleerd dat de percentages uitkomst van het scenario zijn.

Staat 1
Bevolking in instellingen, constant gebruik scenario

Leeftijdsgroep	Type instelling		
	verzorgingshuizen	verpleeghuizen	overig
	%		
0–64	0,0	0,0	
65–69	0,3	0,2	
70–74	1,1	0,5	
75–79	3,2	1,2	
80–84	10,0	2,7	
85–89	22,6	5,2	
90–94	40,1	8,2	
95–99	59,9	12,7	
Totaal	0,7	0,2	0,6

In het *constante capaciteit scenario* worden de overgangskansen van en naar instellingen zo gekozen dat de capaciteit in de instellingen constant blijft. Dit scenario geeft inzicht in het aantal extra huishoudens dat ontstaat indien de capaciteit van de instellingen wordt bevroren. *Staat 2* geeft aan hoe groot de constant te houden capaciteit thans is. Aangezien de bevolking groeit, en met name in die leeftijdsgroepen waar de grootste aantallen in tehuizen worden aangetroffen, betekent het constante capaciteit scenario een substantiële daling van de kansen om in een instelling terecht te komen.

In het *deconcentratie scenario* nemen de overgangskansen, en dan vooral de kansen die de uitstroom beschrijven, fors toe om daarmee de beleidsdoelstellingen te kwantificeren. De beleidsdoelstellingen zijn geformuleerd in de vorm van percentages resiterende capaciteit naar type in 2010. Deze zijn in *staat 3* gegeven. Dit scenario geeft inzicht in de kwantitatieve effecten van een verhoogd extramuraliserings- en deconcentratiebeleid. De percenta-

¹⁾ Anton Oskamp en Gabriëlle Sogelée zijn werkzaam bij ABF Research te Delft en Pieter Hooimeijer is werkzaam bij de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Meningingen en signaleringen in dit artikel hoeven niet noodzakelijkerwijs overeen te komen met het standpunt van het CBS. Voor meer informatie en vragen kunt u terecht bij Anton Oskamp, Anton@ABFresearch.nl.

Staat 2
Capaciteit naar type instelling, constante capaciteit scenario, 1998–2010

Type instelling	Aantal
	<i>x 1 000</i>
Verzorgingshuizen	111
Verpleeghuizen	34
Zwakzinnigeninrichtingen	28
Psychiatrische inrichtingen	13
Gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra	36
Overige instellingen	14
Totaal	237

Staat 3
Resterende capaciteit 2010, deconcentratie scenario

Type instelling	%
Verzorgingshuizen	25
Verpleeghuizen	nvt
Zwakzinnigeninrichtingen	35
Psychiatrische inrichtingen	30
Gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra	75
Overige instellingen	nvt

ges zijn gebaseerd op wat door (provinciale) overheden als maximaal haalbaar wordt beschouwd (Provincie Gelderland, 2000; Hooimeijer et al, 2001). Voor verpleeghuizen geldt dat een substantieel aandeel van de bewoners daar terecht komt via het verzorgingshuis. In modeltermen betekent de forse reductie in het aantal bewoners van verzorgingshuizen een navenante daling van het aantal overgangen van verzorgings- naar verpleeghuizen. Dit is echter niet realistisch: mensen maken in dat geval de overgang naar een verpleeghuis direct vanuit de reguliere huishoudens, in plaats van via de eventuele tussenstap van het verzorgingshuis. Voor verpleeghuizen geldt bovendien dat de capaciteit wordt uitgebreid, omdat de afbouw van verzorgingshuizen impliciet betekent dat het aantal mensen dat in een verpleeghuis moet worden opgenomen toeneemt. Verondersteld wordt dat eenderde van de reductie van verzorgingshuiscapaciteit wordt gecompenseerd door een toename van de capaciteit van de verpleeghuizen. *Staat 4* geeft de aantallen in de loop van de projectieperiode weer.

Staat 4
Capaciteitstoename verpleeghuizen, deconcentratie scenario, 1998–2010

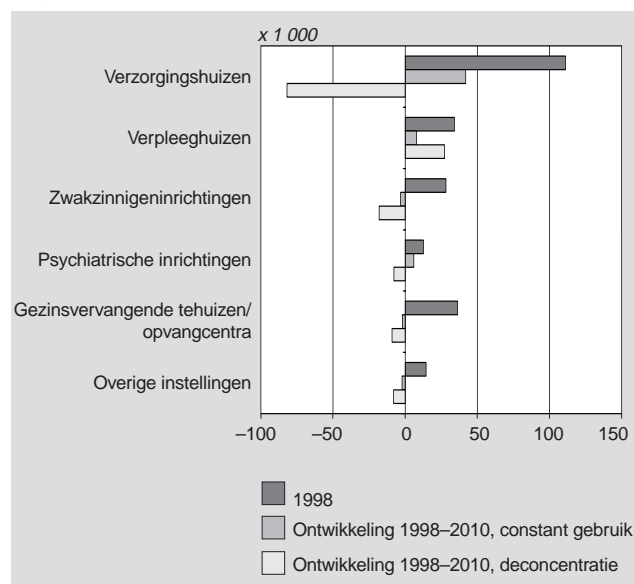
Jaar	Taakstellende capaciteit verpleeghuizen	
	absoluut	index
	<i>x 1 000</i>	
1998	34	100
1999	35	102
2000	36	106
2001	38	112
2002	40	118
2003	42	124
2004	44	130
2005	47	139
2006	50	147
2007	53	154
2008	55	162
2009	58	171
2010	61	180

3. Omvang instellingsbevolking

Zoals verwacht mocht worden neemt bij *constant gebruik* de omvang van de instellingsbevolking fors toe (*staat 5*). De groei komt voor het grootste deel voor rekening van de verzorgings- en verpleeghuizen (*grafiek 1*), wat in het licht van de gebruikte uitgangspunten en de vergrijzing logisch is. De essentie van het scenario is de constatering dat de combinatie van vergrijzing en constant gebruik van instellingen ertoe zal leiden dat voor 50 duizend personen extra capaciteit in de instellingen in 2010 nodig zal zijn. In het *constante capaciteit scenario* blijft de instellingsbevolking, ondanks veranderingen in de leeftijdsstructuur, in omvang gelijk. In vergelijking met het constant gebruik scenario, komt dit scenario in 2010 op circa 50 duizend personen minder in instellingen. In het *deconcentratie scenario* wordt de capaciteit in een aantal types instellingen fors verminderd. Dat komt dan ook direct terug in de uitkomsten van het scenario. De totale instellingsbevolking neemt met bijna 100 duizend af. Het overgrote deel van deze daling komt voor rekening van de verzorgingshuizen (*grafiek 1*). Daarentegen verdubbelt de bevolking in verpleeghuizen bijna, door een verschuiving van capaciteit uit verzorgings- naar verpleeghuizen. Ook de andere types instellingen laten een forse daling van de omvang van de daar verblijvende bevolking zien.

Staat 5
Instellingsbevolking, drie scenario's, 1998, 2005, 2010

Jaar	Constant gebruik		Constance capaciteit		Deconcentratie	
	absoluut	index	absoluut	index	absoluut	index
	<i>x 1 000</i>		<i>x 1 000</i>		<i>x 1 000</i>	
1998	237	100	237	100	237	100
2005	255	108	238	100	170	72
2010	285	120	237	100	139	59

1. Ontwikkeling instellingsbevolking naar type instelling, constant gebruik scenario en deconcentratie scenario, 1998–2010

4. In- en uitstroomkansen instellingsbevolking

In *staat 6* is de instroom naar en de uitstroom uit instellingen weergegeven. De uitstroom is de optelling van overgangen van instellingen naar reguliere huishoudens, naar andere instellingen en door sterfte. De instroom betreft overgangen naar instellingen vanuit reguliere huishoudens en vanuit andere instellingen. Per saldo nemen de overgangen naar en uit reguliere huishoudens het grootste deel van de stromen voor hun rekening. De uitstroom door sterfte is in de verzorgingshuizen en meer nog in de verpleeghuizen een substantiële factor.

In het *constant gebruik scenario* nemen de aantallen overgangen van huishoudens naar verzorgingshuizen en vooral naar verpleegtehuizen – door de voortschrijdende vergrijzing – sterk toe. Ook de uitstroom groeit behoorlijk. Een belangrijk deel van deze toename wordt veroorzaakt door de sterfte, als gevolg van de grotere risicopopulatie.

In het constante capaciteit scenario houden in- en uitstroom elkaar logischerwijze nagenoeg in evenwicht. Dit scenario impliceert, gegeven de vergrijzing, dat met name de kans om naar een verzorgings- of verpleeghuis te gaan daalt. Uit *staat 6* blijkt dat de instroom ten opzichte van het constant gebruik scenario aanzienlijk is afgenomen. De afname in de instroom is met name te zien in de instroom naar verzorgingshuizen.

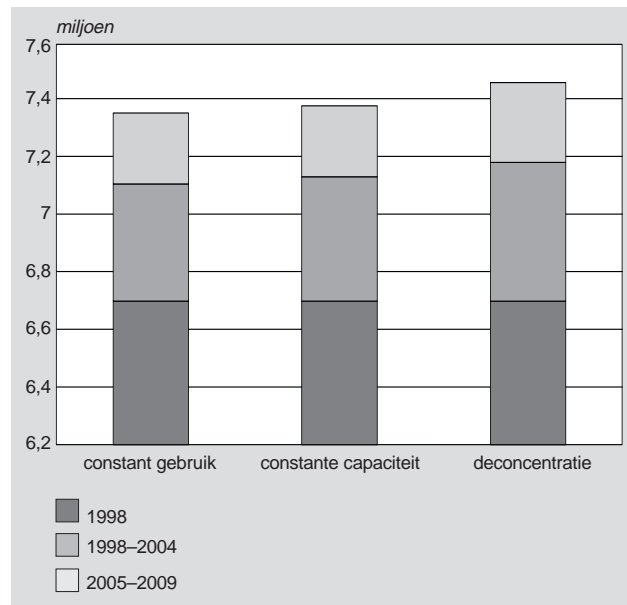
Om de capaciteitsreductie waar het *deconcentratie scenario* vanuit gaat te kunnen halen, moet het saldo van in- en uitstroom uit instellingen behoorlijk negatief zijn. Een vergelijking van de in- en uitstroom naar type instelling van het deconcentratie en het constante capaciteit scenario laat zien dat het in eerste instantie met name de instroomreductie is die ervoor zorgt dat de omvang van de bevolking in instellingen afneemt. Logisch gevolg van de gebruikte methodiek met overgangskansen is, dat wanneer de bevolking in instellingen afneemt, automatisch de uitstroom afneemt. Een geleidelijke afname van de uitstroom is dan ook zichtbaar.

5. Groei aantal huishoudens en woningbehoefte

Grafiek 2 laat zien hoe het aantal reguliere huishoudens zich in de drie scenario's ontwikkelt. De verschillen tussen de scenario's worden volledig veroorzaakt door verschillen in de overgangen van en naar tehuizen.

In vergelijking tot het *constant gebruik scenario*, leiden de twee andere scenario's ertoe dat er meer huishoudens zijn. Het *constante capaciteit scenario* leidt tot een uitbreiding van het aantal met 50 duizend in 2010. De forse capaciteitsreductie die aan het *deconcentratie scenario* ten grondslag ligt resulteert in een toename van het aantal huishoudens ten opzichte van het constant gebruik scenario van ruim 132 duizend.

2. Ontwikkeling van het aantal huishoudens, drie scenario's, 1998–2010

Staat 6
Instroom en uitstroom naar type instelling, drie scenario's, gemiddelde per jaar 1998–2004 en 2005–2009

	1998–2004			2005–2009		
	instroom	uitstroom	saldo	instroom	uitstroom	saldo
<i>x 1 000</i>						
Constant gebruik						
Verzorgingshuizen	30,6	26,8	3,8	33,7	30,6	3,2
Verpleeghuizen	10,6	10,3	0,3	12,1	11,0	1,1
Zwakzinnigeninrichtingen	1,9	2,3	-0,4	1,9	2,1	-0,3
Psychiatrische inrichtingen	2,0	2,2	-0,1	3,6	2,2	1,4
Gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra	8,3	8,6	-0,4	8,3	8,2	0,1
Overige instellingen	2,3	2,9	-0,7	3,3	2,9	0,5
Totaal	55,7	53,2	2,5	62,9	57,0	5,9
Constate capaciteit						
Verzorgingshuizen	25,7	25,6	0,1	25,5	25,5	0,0
Verpleeghuizen	9,5	9,5	0,0	9,4	9,4	0,0
Zwakzinnigeninrichtingen	2,0	2,4	-0,3	1,5	2,2	-0,7
Psychiatrische inrichtingen	2,6	2,4	0,2	3,1	2,6	0,6
Gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra	9,2	9,2	0,0	8,8	8,8	-0,1
Overige instellingen	4,1	4,0	0,0	3,8	3,8	0,0
Totaal	53,1	53,0	0,0	52,1	52,3	-0,2
Deconcentratie						
Verzorgingshuizen	13,1	20,1	-7,0	3,8	10,3	-6,5
Verpleeghuizen	13,1	11,3	1,9	18,0	15,2	2,8
Zwakzinnigeninrichtingen	1,4	3,0	-1,6	0,9	2,6	-1,7
Psychiatrische inrichtingen	0,9	1,8	-0,9	0,9	1,2	-0,3
Gezinsvervangende tehuizen / opvangcentra	8,2	8,9	-0,8	8,0	8,8	-0,8
Overige instellingen	1,5	2,6	-1,1	1,8	1,8	0,0
Totaal	38,2	47,7	-9,5	33,5	39,9	-6,4

Het aantal huishoudens is indicatief voor de woningbehoefte. Enigszins gesimplificeerd kan worden gesteld dat een grotere groei van het aantal huishoudens leidt tot een navenante groei van de woningbehoefte. Enige nuance is hierbij op zijn plaats. Voor de capaciteitsreductie van verzorgingshuizen geldt dat deze zonder meer kan worden vertaald in extra zelfstandige huishoudens en daarmee in extra woningbehoefte. Voor de andere instellingen waarvan de capaciteit in het deconcentratie scenario fors wordt teruggebracht geldt een ander verhaal. De essentie van deconcentratie is dat personen in instellingen vanuit een grote instelling deconcentreren naar kleinere eenheden. Formeel gezien blijven de bewoners tot de instellingsbevolking behoren, omdat de woning of wooneenheid die ze betrekken geregistreerd staat als een instelling. In de berekeningen is echter gerekend alsof deconcentratie in alle gevallen leidt tot zelfstandige (voornamelijk eenpersoons-)huishoudens.

De groei van de woningbehoefte als gevolg van deconcentratie kan als volgt worden geschat:

- Eerst is bepaald hoe groot het verschil in instellingsbevolking is in verzorgings- en verpleeghuizen enerzijds en de andere types instellingen anderzijds in het constant gebruik scenario en het deconcentratie scenario. In het deconcentratie scenario bevinden zich in 2010 146 duizend mensen minder in instellingen, waarvan 104 duizend minder in verzorgings- en verpleeghuizen en 42 duizend minder in de andere instellingen (zie staat 5 en grafiek 1).
- Vervolgens is bepaald wat het verschil is in het aantal huishoudens in beide scenario's. In het deconcentratie scenario zijn er 132 duizend huishoudens méér in 2010 dan in het constant gebruik scenario (grafiek 2). Hieronder zijn 122,1 duizend alleenstaanden (eenpersoonshuishoudens) en 9,9 duizend meerpersoonshuishoudens.
- Uit de gedetailleerde modelresultaten (niet gepresenteerd) kan worden afgeleid, dat van de 122,1 duizend eenpersoonshuishoudens extra er 87,3 duizend ontstaan door de afbouw/verschuiving van de capaciteit in verzorgings- en verpleeghuizen en 34,8 duizend door deconcentratie uit de andere instellingen. De verdeling van de extra 9,9 duizend meerpersoonshuishoudens is 7,1 duizend respectievelijk 2,8 duizend extra meerpersoonshuishoudens.
- De woningbehoefte van meerpersoonshuishoudens neemt evenredig toe met de stijging van dat aantal huishoudens: 9,9 duizend extra woningen. Voor het extra aantal alleenstaanden als gevolg van de reductie/verschuiving van de capaciteit in verzorgings- en verpleeghuizen geldt hetzelfde: 87,3 duizend extra woningen.
- De woningbehoefte van de eenpersoonshuishoudens (alleenstaanden) die ontstaan door deconcentratie wordt als volgt bepaald. Ervan uitgaande dat de helft van de 34,8 duizend alleenstaanden met drie personen een huishouden gaat delen en de helft met vijf, dan vormen ze 3,5 duizend '5-persoonshuishoudens' en 6 duizend '3-persoonshuishoudens'. Er zijn hiervoor geen empirische kentallen beschikbaar, daarom is uitgegaan van de veronderstelling die de provincie Gelderland hierover hanteert (Provincie Gelderland, 2000). Stel vervolgens dat voor de vijfpersoonshuishoudens twee woningen bij elkaar genomen moeten worden voor een dependance, en voor de driepersoonshuishoudens één, dan leidt dit tot een extra woningbehoefte van circa 13 duizend woningen.

Staat 7 vat het bovenstaande samen.

Staat 7
Berekening extra woningbehoefte als gevolg van deconcentratie, 1998–2010

	huishoudens	woningen
	<i>x 1 000</i>	
Extra door deconcentratie	132,0	110,2
w.v.		
éénpersoonshuishoudens	122,1	100,3
w.v.		
door afbouw/verschuiving uit verzorgings/ verpleeghuizen	87,3	87,3
door deconcentratie uit andere instellingen	34,8	13,0
w.v.		
3-persoonshuishoudens	6,0	6,0
5-persoonshuishoudens	3,5	7,0
meerpersoonshuishoudens	9,9	9,9
w.v.		
door afbouw/verschuiving uit verzorgings/ verpleeghuizen	7,1	7,1
door deconcentratie uit andere instellingen	2,8	2,8

6. Conclusie

De verwachte groei van het aantal huishoudens in Nederland in de periode 1998–2010 is volgens de PRIMOS-huishoudensprognose 539 duizend (Heida en Den Otter, 1998). In de drie scenario's die zijn doorgerekend in opdracht van het Ministerie van VROM teneinde de effecten van deconcentratie en extramuralisering in termen van woningbehoefte te kwantificeren, wordt een aanmerkelijk grotere groei van het aantal huishoudens berekend. Het constant houden van het gebruik van de zorginstellingen zal leiden tot een groei tot 2010 met 626 duizend huishoudens; 87 duizend meer dan de PRIMOS-prognose. Het constant houden van de capaciteit op het huidige niveau leidt tot nog eens een toename van 51 duizend. Wordt de capaciteit volgens het deconcentratie scenario verminderd, dan komen daar nog eens 81 duizend huishoudens bij. Deze aantallen huishoudens laten zich vertalen in extra woningbehoefte ten opzichte van constant gebruik van 51 duizend in het constante capaciteit scenario en 110 duizend in het deconcentratie scenario (zie staat 7).

Gaat het ten opzichte van de totale bevolking en ten opzichte van het totaal aantal huishoudens in Nederland om kleine aantallen, in termen van extra benodigde woningbehoefte en bouwproductie gelden 110 duizend woningen bij een jaarlijks bouwvolume van nog geen 80 duizend woningen niet als sinecure.

Literatuur

Harmen, C.N., I. Keij en H. Schapendonk-Maas, 2001, Zelfstandig oud. Maandstatistiek van de bevolking, juni 2001, blz. 4–7.

Heida, H. en H. den Otter, 1998, Primos 98, Monitoring en modelontwikkeling. ABF Onderzoek, Delft.

Hooimeijer, P., A. Oskamp en G. Sogelée, 2001, Deconcentratie vanuit Zorginstellingen. ABF Research, Delft.

Provincie Gelderland, 2000, Met zorg veranderen. Inventariserende studie naar effecten van deconcentratie van zorginstellingen in de provincie Gelderland. Dienst Ruimte, Economie en Welzijn, augustus 2000.

Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen

Gert Korteweg ¹⁾

In de leerplichtige leeftijden neemt vrijwel 100% van de bevolking deel aan onderwijs. De ontwikkeling van het aantal leerlingen wordt daar dus bepaald door de ontwikkeling van de bevolking. Boven de leerplichtige leeftijden stijgt de relatieve deelname aan deeltijd-onderwijs nog, maar de deelname aan voltijd-onderwijs lijkt sinds 1995 niet verder meer te groeien.

De belangrijkste trends binnen het leerplichtig onderwijs zijn een snellere doorstroom (door een vermindering van het zittenblijven en een vermindering van de diplomastapel) en een sterke stijging van de deelname aan de schoolsoorten waarin extra zorg aan leerlingen wordt besteed.

Inleiding

De prognoses van aantallen leerlingen en studenten die het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) jaarlijks publiceert bouwen voort op de bevolkingsprognoses van het CBS. In deze zin zijn ze ook te beschouwen als demografische prognoses.

Primair zijn de OCenW-prognoses bedoeld als onderbouwing van het beleid van het ministerie, maar daarnaast worden de uitkomsten van deze prognoses ook veelvuldig door anderen buiten dit ministerie gebruikt, bijvoorbeeld voor arbeidsmarkttramingen en marktanalyses door onderwijsinstellingen.

In een eerder artikel (Korteweg, 1997) is beschreven op welke wijze demografische ontwikkelingen en veranderingen in onderwijsdeelname verwerkt worden in de prognose.

Jaarlijks wordt een nieuwe prognose gemaakt op basis van :

- nieuwe gegevens over de Nederlandse bevolking naar leeftijd en de daarop voortbouwende nieuwe bevolkingsprognose;
- nieuw getelde aantallen leerlingen/studenten per onderwijssoort;
- meer recente gegevens over de doorstroom tussen onderwijssoorten, zoals verzameld en ingeschat in nieuwe onderwijsmatrices.

De meest recente prognose is beschreven in de nieuwe publicatie 'Raming leerlingen en studenten 2001' (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2001). Deze raming is onder meer gebaseerd op de bevolkingsprognose 2000 van het CBS (De Jong, 2001).

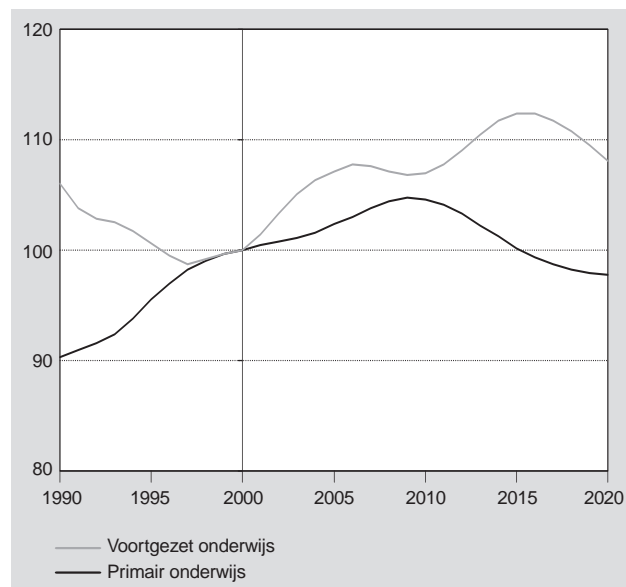
In dit artikel worden in hoofdlijnen de uitkomsten van de nieuwe OCenW-prognose gepresenteerd.

Een beschrijving van de onzekerheid rond de huidige prognose zal in een artikel in een volgende aflevering van de Maandstatistiek van de bevolking gepresenteerd worden.

Uitkomsten van de nieuwe OCenW-prognose

Voor de leeftijden 5 t/m 15 jaar, waarin volledige leerplicht geldt, neemt uiteraard vrijwel 100% deel aan het onderwijs. In de praktijk geldt dit ook voor de partieel leerplichtige leeftijden van 4, 16 en 17 jaar. De ontwikkeling van het primair en voortgezet onderwijs (grafiek 1) volgt dan ook de ontwikkeling van de relevante leeftijdsgroepen in de bevolking, en deze is nauw gerelateerd aan het verloop van aantallen geboorten.

1. Ontwikkeling aantallen leerlingen primair en voortgezet onderwijs, (2000=100)

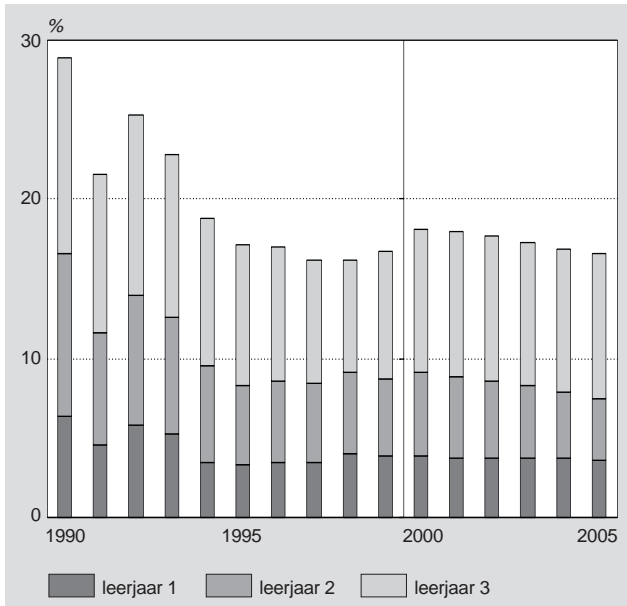

Het primair onderwijs (po) omvat momenteel ruim 1,6 miljoen leerlingen, waarvan het overgrote deel les ontvangt in een basisschool. Ten opzichte van 1990 is het aantal leerlingen in het primair onderwijs met 160 duizend, dus zo'n 10%, toegenomen. Deze stijging is volledig te verklaren uit de toename van het aantal geboorten vanaf 1985. In de eerstkomende 10 jaar wordt nog bijna 5% groei verwacht, maar vanaf 2010 gaan de aantallen dalen, op grond van de in de huidige bevolkingsprognose voorspelde geboortendaling in de komende jaren.

De ontwikkeling van het voortgezet onderwijs, waarin ongeveer 900 duizend jongeren onderwijs volgen, wordt uiteraard ook in hoge mate bepaald door demografische ontwikkelingen. Grosso modo loopt de ontwikkeling hier ca. 7 jaar achter op die van het primair onderwijs. Zo is het voortgezet onderwijs na een sterke daling vanaf 1998 weer aan het groeien, in navolging van het primair onderwijs waar de groei in 1991 begon. Voor de komende jaren wordt een verdere groei verwacht, pas vanaf 2017 zal ook het voortgezet onderwijs de invloed ondervinden van de voorspelde geboortendaling. Overigens wordt de ontwikkeling in het voortgezet onderwijs niet alleen bepaald door demografische ontwikkelingen. Zo is de historische daling van het voortgezet onderwijs in de afgelopen jaren veel sterker geweest dan op basis van de bevolkingsontwikkeling per leeftijd verwacht mocht worden. Het totaal leerlingen ligt nu 6% lager dan in 1990, terwijl het aantal 12–16 jarigen nu gelijk ligt aan het aantal van tien jaar geleden. Deze discrepantie wordt vooral veroorzaakt door een lagere gemiddelde verblijfsduur, met andere woorden een grotere 'doorstroomsnelheid'. Vooral de zittenblijffracties in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs zijn aanzienlijk gedaald (grafiek 2).

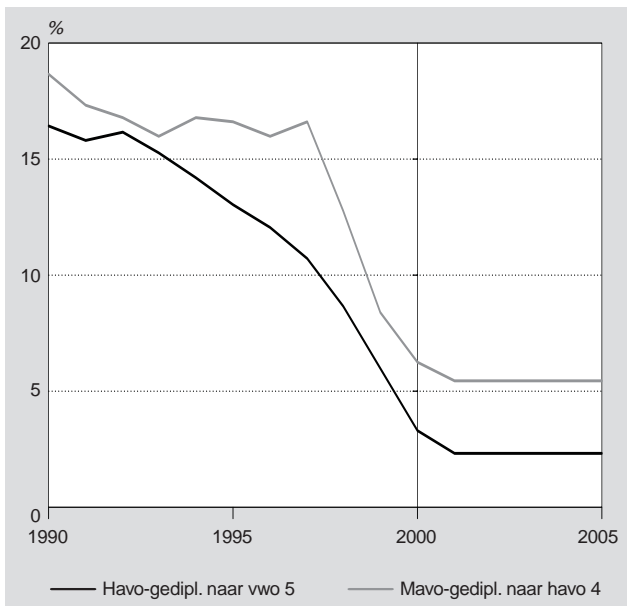
¹⁾ Gert Korteweg is werkzaam bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Meningingen in dit artikel hoeven niet overeen te komen met het standpunt van het CBS.

2. Zittenblijfpercentage in het voortgezet onderwijs, 1990–2005

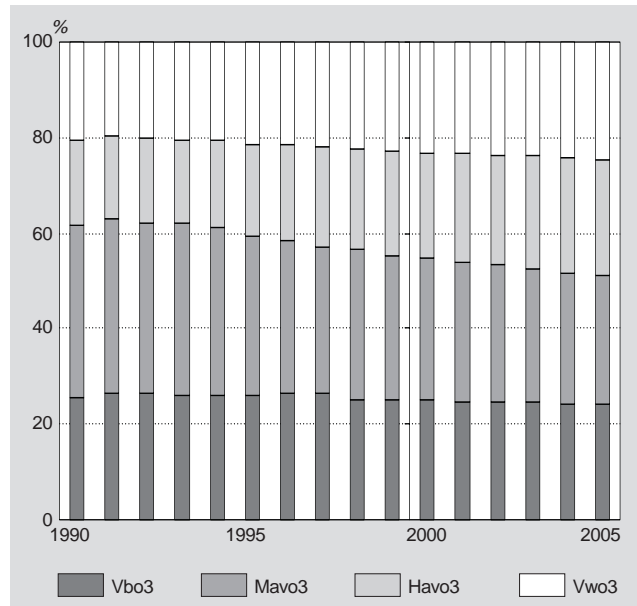
Voor de hogere leerjaren geldt dat het zittenblijven nauwelijks verandert, maar hier is een andere factor werkzaam die zorgt voor afname van de gemiddelde verblijfsduur: de zogenaamde diplomastapeling, dat wil zeggen de overgangen van mavo-gediplomeerden naar havo leerjaar 4 en van havo-gediplomeerden naar vwo leerjaar 5, is in de afgelopen jaren drastisch afgenomen (*grafiek 3*).

3. Diplomastapeling binnen het voortgezet onderwijs, 1990–2005

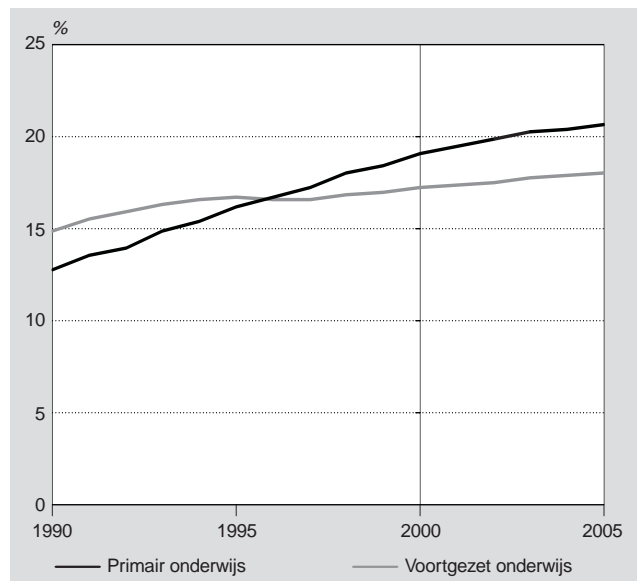
Verder wordt de ontwikkeling van het voortgezet onderwijs uiteraard ook bepaald door het percentage leerlingen dat een 5-jarige havo-opleiding of een 6-jarige vwo-opleiding volgt in plaats van een 4-jarige vbo- of mavo-opleiding. Eerder is gebleken dat steeds meer leerlingen al vanaf het begin van het voortgezet onderwijs voor havo of vwo zijn gaan kiezen in plaats van vbo/mavo (Korteweg, 1997). Deze trend blijkt nog steeds te bestaan (*grafiek 4*), maar het positieve effect hiervan op de verblijfsduur in het voortgezet onderwijs is niet voldoende om de twee eerder genoemde negatieve verblijfsduureffecten, namelijk vermindering van het zittenblijven en van de diplomastapeling, te compenseren.

4. Overgangen vanuit voortgezet onderwijs, tweede leerjaar, 1990–2005

Zowel binnen primair als voortgezet onderwijs is er een steeds sterkere vraag naar onderwijsvormen waarin leerlingen extra onderwijs-begeleiding ontvangen (*grafiek 5*). In het primair onderwijs gaat het om de volgende categorieën: speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en zogenaamde 1,9 leerlingen (dat wil zeggen basisonderwijsleerlingen waarvoor vanwege hun allochtone achtergrond de scholen in principe 1,9 x zoveel geld per leerling ontvangen als voor een autochtone basisschoolleerling). De groei van het aantal 1,9 leerlingen spoort in grote lijnen met de alloctonenprognose van het CBS (Alders, 2001), de trends wijken af als gevolg van het feit dat in de definitie van 1,9 leerlingen ook het opleidingsniveau van de ouders nog een rol speelt. De stijgende trends in 1,9 leerlingen en in speciaal onderwijs worden bijna gecompenseerd door een dalende trend in het speciaal basisonderwijs die een gevolg is van het “Weer Samen Naar School” beleid.

5. Percentage zorgleerlingen in primair en voortgezet onderwijs, 1990–2005

In het voortgezet onderwijs gaat het om de volgende categorieën zorgleerlingen: voortgezet speciaal onderwijs, leerwegondersteunend onderwijs, praktijkonderwijs en zogenaamde cumi-leerlingen (dat wil zeggen leerlingen van het voortgezet onderwijs die extra begeleiding ontvangen vanwege het feit dat ze tot een culturele

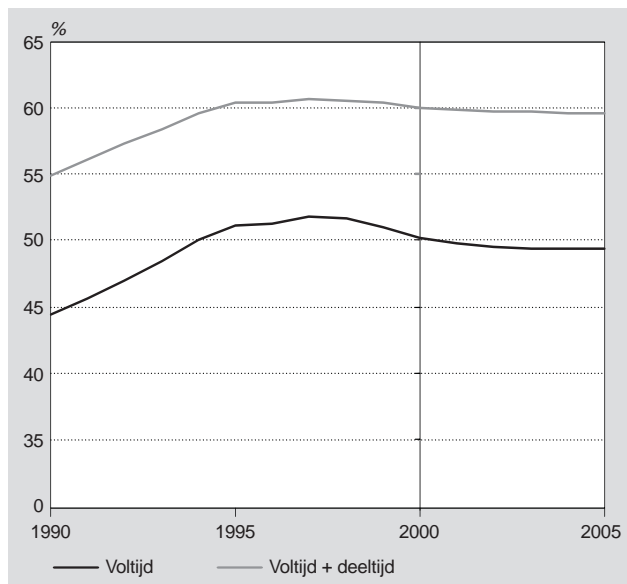
minderheid behoren). Voor al deze categorieën zorgleerlingen geldt dat hun aandeel stijgende is.

Voor middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs zijn veranderingen in de relatieve deelname aan het onderwijs veel belangrijker gebleken dan demografische effecten.

In een voorgaande publicatie (Korteweg, 1997) is al beschreven hoe de relatieve deelname aan voltijd-onderwijs zich in de periode 1978–1995 heeft ontwikkeld. Terwijl twintig jaar geleden de vrouwen zich nog in een duidelijke achterstandspositie bevonden ten opzichte van mannen, waren de verschillen in onderwijsdeelname tussen vrouwen en mannen in 1995 al sterk verminderd. Nadien heeft deze trend doorgezet en op basis van recente informatie kan worden ingeschat dat deze verschillen nog verder zijn verminderd, met andere woorden: in de totale onderwijs-participatie is de vrouwen-emancipatie als vrijwel voltooid te beschouwen. Dit geldt uiteraard niet voor de deelname aan specifieke schoolsoorten en sectoren daarbinnen. Zo blijft bijvoorbeeld in de technische sectoren de deelname van vrouwen nog steeds ver achter bij die van mannen, maar dit wordt vrijwel gecompenseerd door de veel hogere deelname van vrouwen aan onderwijsvormen die gericht zijn op maatschappelijke dienstverlening en gezondheidszorg.

De vrijwel voltooide vrouwen-emancipatie zorgt er mede voor dat de relatieve onderwijsdeelname in de laatste vijf jaar vrijwel constant is gebleven (grafiek 6).

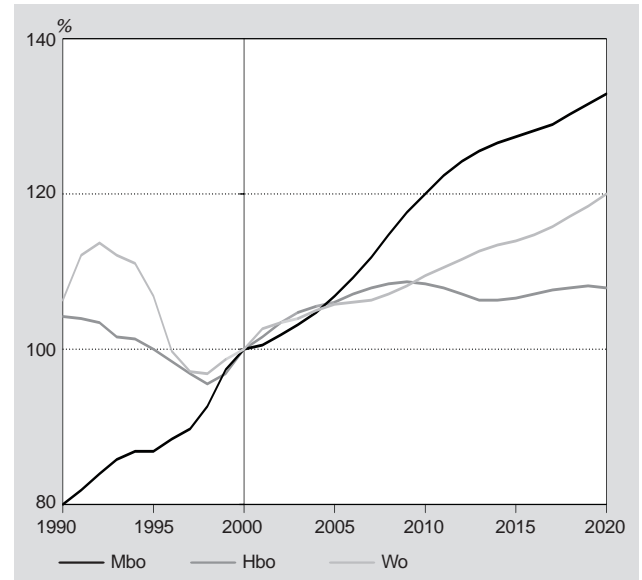
6. Deelnamepercentages voltijd- en deeltijdonderwijs 17-22-jarigen, 1990–2005

Voor voltijd-onderwijs is er zelfs momenteel sprake van een lichte daling in de onderwijsdeelname van 17–22 jarigen, maar dit wordt vrijwel gecompenseerd door een stijging van de deelname bij het deeltijd-onderwijs. In totaal blijft de onderwijsdeelname in deze leeftijdsgroep dus vrijwel constant. Bij ouderen dan 22 jaar is er nog wel sprake van een zekere stijging in de onderwijsdeelname.

De groei van de onderwijsdeelname die zich per saldo heeft voorgedaan in de periode 1990–2000 is vooral terecht gekomen bij het hbo. In deze periode is het aantal hbo-studenten met ongeveer een kwart gestegen, ondanks de najlende effecten van de sterke geboortedaling in de zeventiger jaren (grafiek 7).

7. Ontwikkeling aantallen studenten mbo en hoger onderwijs, 1990–2020 (2000 = 100)

Naar verwachting zal het hbo, dat nu ruim 300 000 studenten telt, ook in de toekomst blijven doorgroeien. In mindere mate geldt dit ook voor het wetenschappelijk onderwijs, dat nu circa 170 000 studenten omvat.

In het middelbaar beroepsonderwijs (inclusief het deeltijd-onderwijs, waaronder het voormalig leerlingwezen) zitten nu ca. 440 000 studenten. De ontwikkeling zal hier veel minder sterk stijgend zijn dan voor hoger onderwijs, vanwege de verwachting dat het aandeel van vbo + mavo (vmbo) in het voortgezet onderwijs in de toekomst nog verder zal dalen (grafiek 4). Ook speelt hierin de toegenomen voorkeur van havisten voor hbo in plaats van mbo een rol.

Literatuur

Alders, M., 2001, Alloctonenprognose 2000–2050: over tien jaar 2 miljoen alloctonen, in: Maandstatistiek van de bevolking, maart 2001, blz. 17–22.

Jong, A. de, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen. Maandstatistiek van de bevolking, januari 2001, blz. 22–25.

Korteweg, G.A., 1997, Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen. Maandstatistiek van de bevolking, augustus 1997, blz. 11–16.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 2001, Ramingen leerlingen en studenten 2001 (intern document, op aanvraag beschikbaar).

Vijftig jaar bevolkingsprognoses: voorspelling van de geboorte

Taeke Gjaltema en Rob Broekman

In de afgelopen vijftig jaar heeft het CBS een groot aantal bevolkingsprognoses gemaakt. Bevolkingsprognoses zijn gebaseerd op veronderstellingen over toekomstige ontwikkelingen in geboorte, sterfte en migratie. In dit artikel worden de voorspellingen van de geboorte geanalyseerd. In volgende artikelen zullen sterfte en migratie aan bod komen. Voorspelfouten van geboorteprognoses verschillen van periode tot periode en van prognose tot prognose. Toekomstige ontwikkelingen in demografisch gedrag zijn niet altijd goed te voorzien. Vooral de periode van transitie van relatief hoge vruchtbaarheid van voor het midden van de jaren zestig naar de lagere vruchtbaarheid van na het midden van de jaren zeventig zorgde naar achteraf bleek voor de nodige fouten. In dit artikel worden vijftientig geboorteprognoses besproken en de afwijkingen ten opzichte van waargenomen cijfers vergeleken. Er kan geconcludeerd worden dat het onderscheiden van het effect van verandering in het leeftijds patroon van de vruchtbaarheid en het uiteindelijk kindertal problematisch is. Achteraf gezien is het effect van verandering in leeftijds patroon overschat waardoor veronderstellingen over uiteindelijk kindertal soms te fors zijn bijgesteld. Verder kan geconcludeerd worden dat het effect van conjunctuur in de jaren negentig is onderschat, waardoor tijdelijke veranderingen zijn aangezien voor structurele veranderingen ook dit heeft geleid tot te forse bijstellingen.

1. Inleiding

Gepubliceerde bevolkingsprognoses voor Nederland gaan terug tot 1921 toen Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart een bevolking van 27,5 miljoen voorspelde voor het jaar 2020. Na een aantal niet gepubliceerde prognoses van het CBS en het Centraal Planbureau in de jaren veertig van de vorige eeuw, komt het CBS met haar eerste publicatie van de 'Berekening omtrent de toekomstige loop der Nederlandse bevolking', Prognose 1950 (CBS, 1951). Sindsdien zijn er vijftientig reguliere prognoses gemaakt. Vanaf midden jaren tachtig is er jaarlijks een nieuwe prognose opgesteld. Vanaf 1997 wordt een lange termijnprognose afgewisseld door een korte termijn voorspelling. Daarnaast zijn er ook experimentele berekeningen en scenario's opgesteld. Dit artikel beperkt zich tot de reguliere prognoses.

In een serie van vier artikelen in opeenvolgende afleveringen van de Maandstatistiek van de bevolking, zal achtereenvolgens worden ingegaan op de voorspelling van geboorte, migratie, sterfte en tot slot van de omvang en leeftijdsopbouw van de bevolking. In dit eerste artikel volgt eerst een meer kwalitatief chronologisch overzicht van alle prognoses die zijn gemaakt sinds 1950. Dan volgt een meer kwantitatieve onderlinge vergelijking van de prognoses en een confrontatie aan waarnemingen. Alleen de middenvariant van de prognose van elke ronde wordt beschouwd, lage en hoge varianten blijven buiten beschouwing. Zoals gebruikelijk zullen de prognoses niet worden aangeduid met het jaar van publicatie maar met het jaar van de startbevolking (op 1 januari). Prognose 1950 is in 1951 gepubliceerd, maar de startbevolking was die van 1 januari 1950.

Een uitgebreid overzicht van prognoses die zijn gemaakt voor 1950 is te vinden in CBS (1951). Eerder werden uitkomsten van prognoses van het CBS die zijn gemaakt na 1950 beschreven in achtereenvolgens Keilman (1990), Crujisen en Zakee (1991) en De Jong (1995).

2. Vijftientig prognoses in vijftig jaar: een overzicht van de geboorte component

De afgelopen vijftig jaar zijn er vele publicaties verschenen en nog veel meer documenten en interne noties gemaakt. Van prognose tot prognose verschilt de gepubliceerde informatie aanzienlijk. Algemene overwegingen en beschrijvingen van de belangrijkste aannames zijn meestal wel voorhanden. Voor alle prognoses die zijn gemaakt in de onderzochte periode volgt een kort overzicht met betrekking tot de geboortecomponent. Staat 1 geeft een overzicht van een aantal kerncijfers van Prognose 1950 tot Prognose 2000.

Staat 1
Kerncijfers geboorteprognoses 1950 tot 2000

prognose		totale vruchtbaarheidscijfer		aantal geboorten
startjaar	eindjaar	eindwaarde	2000	2000
1950	1979	2,28		
1951	1980			
1961	1980			
1965	1986	3,22		
1967	2000		.	335 200
1970	2000	2,24	.	293 300
1972	2000		.	217 150
1975	2010	1,69	1,66	168 200
1980	2010	1,73	1,75	189 166
1984	2010	1,50	1,50	164 138
1985	2010	1,50	1,50	166 050
1986	2010	1,65	1,65	184 794
1987	2010	1,65	1,65	191 415
1988	2010	1,65	1,65	191 983
1989	2010	1,65	1,65	192 995
1990	2050	1,65	1,65	195 403
1991	2050	1,80	1,73	206 971
1992	2050	1,80	1,73	207 614
1993	2050	1,80	1,73	209 325
1994	2050	1,80	1,72	206 866
1995	2050	1,80	1,72	205 343
1996	2050	1,70	1,56	187 983
1997	2003	1,60	1,59	192 153
1998	2050	1,70	1,64	197 836
1999	2004	1,67	1,64	198 243
2000	2050	1,75	1,72	206 598

2.1 De jaren vijftig tot en met zeventig

De eerste prognose werd gemaakt in een periode waarin gezinsvorming vrijwel uitsluitend binnen het huwelijk plaatsvond. In Prognose 1950 gold de huwelijksvruchtbaarheid dan ook als uitgangspunt. Ondanks een piek in het aantal geboorten in 1946, een gevolg van meer jonge huwelijken, werd een daling van de vruchtbaarheid verondersteld van gemiddeld ongeveer drie kinderen naar ruim twee kinderen per vrouw (staat 1). Voor de huwelijksvruchtbaarheid werden twee varianten opgesteld. Een maximum variant met na 1952 een constante ontwikkeling op het niveau van 1937 (het tot dan toe laagste niveau) en een lage variant met een voortzetting van de dalende trend die op langere termijn reeds vanaf 1875 waarneembaar was. Ook voor het percentage gehuwde vrouwen werd een minimum en maximum veronderstelling gemaakt. Dit resulteerde in uiteindelijk vier geboorteprognoses. In de uiteindelijke 'basis' bevolkingsprognose is het gemiddelde van de uiterste varianten genomen als 'werkgemiddelde'. Een jaar later bleek dat de toename van het percentage gehuwde vrouwen te laag was ingeschat en voorts dat de verwachte daling in de huwelijksvruchtbaarheid geringer was dan verwacht. Hierom werd het noodzakelijk geacht een herziene prognose uit te brengen.

en. In Prognose 1951 werd als totaal effect een hoger aantal toekomstige geboorten voorzien dan eerder was verondersteld. Prognose 1959 kende voor de geboortecomponent geen veranderingen, absolute aantallen zijn gelijk aan de vorige prognose. Wederom bleek dat de geboorte te laag was ingeschat. Dit was voornamelijk het resultaat van een te laag ingeschat percentage gehuwde vrouwen.

Bij het opstellen van Prognose 1965 werd een nog verdere toename in de stijging van het percentage gehuwden en een daling in de afname door sterfte van echtgenoten voor alle leeftijden waarschijnlijk geacht. Waarnemingen van de volkstelling van de VS dienden als indicatie van de maximumwaarden van het percentage gehuwden. Jonger huwen en een concentratie van geboorten in het begin van het huwelijk zou de vruchtbaarheid doen toenemen voor de leeftijdsgroepen beneden de 30 jaar, terwijl de dalende trend onder vrouwen van 30 jaar en ouder zich voort zou zetten. Overigens werd een lichte daling van de huwelijksvruchtbaarheid niet uitgesloten. Achteraf is Prognose 1965 bekend geworden vanwege zijn grote fout. Voor het jaar 2000 werd een totale bevolking mogelijk geacht van 21 miljoen. De overschatting werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door foute aannames omtrent geboortes.

Prognose 1967 was een variant van Prognose 1965, met een aanpassing van de huwelijksvruchtbaarheid. In verband met de inmiddels waargenomen geboortedaling werd een herziening nodig geacht. De daling van 1964 op 1965 (de tot dan toe meest snelle teruggang ooit waargenomen) werd als uitgangspunt genomen met als limiet voor de langere termijn de Amsterdamse huwelijksvruchtbaarheidscijfers (de laagste van Nederland).

Met Prognose 1970 vond, met de introductie van huwelijksduurspecifieke vruchtbaarheidscijfers, een meer longitudinale benadering plaats. Een daling van de huwelijksvruchtbaarheid werd verwacht, echter een compenserend effect werd verwacht door een toename van het percentage gehuwden. Verondersteld werd een toename tot 96 procent en een einde aan de daling van de huwelijksleeftijd. Verder was er een instroom van een grotere groep vrouwen in de vruchtbare leeftijden. Het netto effect was een toename van het aantal geboorten. Eerste tekenen van uitstel werden waargenomen en in veronderstellingen meegenomen.

Twee jaar later werd Prognose 1970 herzien. Dit was nodig omdat geboorten wederom te hoog bleken te zijn ingeschat. Over alle leeftijden en huwelijksduren had een daling plaats gevonden. De daling betrof met name geboorte van derde en volgende kinderen. De teruggang van het gemiddelde gewenste uiteindelijk kindertal versnelde. Tegelijk zette het uitstellen van geboorte in de eerste jaren van het huwelijk zich voort.

Drie jaar later was ook Prognose 1972 aan vervanging toe. De daling van de huwelijksvruchtbaarheid was groter dan verwacht en ook het aantal huwelijken was geringer terwijl het aantal echtscheidingen toenam. Prognose 1975 voorspelde een voortgang van de daling van het percentage gehuwde vrouwen. In tegenstelling tot de prognoses van 1970 en 1972 werd geen rekening meer gehouden met de leeftijd van de vrouw bij huwelijksluiting maar alleen met de huwelijksduur. Ook werd rangnummer van geboorte expliciet in het rekenmodel opgenomen. Meer algemene veronderstellingen waren dat er een verdere acceptatie van kinderloosheid en van anticonceptionele middelen zou plaatsvinden. De onzekerheid omtrent de prognose werd groter geschat en er werd alleen een hoge en lage variant gepubliceerd. De keuze van de meest waarschijnlijk ontwikkelingen werd overgelaten aan de gebruiker. Verder werd uitstel van geboorten naar hogere leeftijden verondersteld. Op de lange termijn werd slechts een zeer geringe daling in het totale vruchtbaarheidscijfer verondersteld.

2.2 De tachtiger jaren

Met Prognose 1980 werd de huwelijksduurspecifieke benadering weer losgelaten. Onderscheid van vruchtbaarheidscijfers naar burgerlijke staat en geboortjaar van de moeder en huwelijksvruchtbaarheid naar rangnummer bleef gehandhaafd. Een verwachte toename van buitenechtelijke geboorten en kinderloze

samenwonenden reflecteert de nieuwe ideeën over het huwelijk als enig instituut voor gezinsvorming. Het Onderzoek Gezinsvorming 1977 leverde verdere informatie over het verwachte uiteindelijke kindertal. Het uiteindelijke effect van een grondige analyse van waargenomen en verwachte vruchtbaarheid is dat de veronderstelling over het totale vruchtbaarheidscijfer weer naar boven werd bijgesteld.

Achteraf bleek dat Prognose 1980 veel te weinig rekening hield met uitstel. Het aantal kinderen was te hoog ingeschat voor jongere moeders. Met Prognose 1984 werd weer een daling van de vruchtbaarheid voorgesteld (een bijstelling op de lange termijn van 1,75 naar 1,5 kind per vrouw). Emancipatie van vrouwen zou verder doorzetten en samen met de veranderende economische waarde van kinderen zou dit leiden tot een lagere kinderwens. Tegelijk met een daling van met name eerste en tweede geboorten zou een stijging van de gemiddelde leeftijd van het krijgen van kinderen plaats gaan vinden. De kinderloosheid zou toenemen. Door de ervaringen met vorige prognoses werd de onzekerheid over de toekomst groter geacht (er werden bredere marges tussen hoge en lage variant verondersteld). Vanwege de verwachting dat de relatie tussen vrouwen en kinderen krijgen complexer zou worden werd geen uitsplitsing naar echtelijke en buitenechtelijke vruchtbaarheid meer gemaakt.

Om te voldoen aan een toenemende vraag naar bevolkingsprognoses werd besloten om vanaf 1984 jaarlijks een geactualiseerde prognose uit te brengen. De veronderstelling met betrekking tot de mediane leeftijd bij het krijgen van een kind werd in Prognose 1985 licht naar boven bijgesteld ten opzichte van de voorspellingen van een jaar eerder.

De laatste twee prognoses bleken echter te weinig geboorte op oudere leeftijd te hebben verondersteld. Er bleek achteraf sprake te zijn van meer inhaal. Prognose 1986 voorspelt dan ook weer een hoger uiteindelijk kindertal dan de twee vorige prognose (van 1,50 naar 1,65 kind per vrouw) zij het dat het niveau nog steeds onder eerdere voorspellingen blijft liggen. Er werd nog steeds een daling van de vruchtbaarheid bij jongere generaties verondersteld, echter geringer dan voorheen. Indirect leidt een verhoging van het verwachte aantal immigranten wel tot een stijging van aantallen geboorten.

Voor de vruchtbaarheid kende Prognose 1987 slechts geringe aanpassing op korte termijn naar beneden. Prognose 1988 kende opnieuw slechts een lichte aanpassing naar lagere uiteindelijk kindertallen op de korte termijn. Midden- en langetermijnveronderstellingen blijven gelijk. Wederom worden enigszins lagere vruchtbaarheidscijfers voor de korte termijnveronderstellingen in Prognose 1989 ingesteld ten opzichte van de vorige prognose. Tevens werd weer een kleine verhoging van de gemiddelde leeftijd van de moeder bij de geboorte van een kind verondersteld.

2.3 De jaren negentig

Nadat in drie opeenvolgende prognoses er een lichte kortetermijn-aanpassing van het gemiddeld kindertal per vrouw naar beneden had plaatsgevonden, volgt in Prognose 1990 voor het eerst een stijging van de veronderstelde vruchtbaarheid, echter alleen voor de korte termijn. De veronderstellingen zijn nu weer op het niveau van Prognose 1987. Na eerst deze aanpassing op korte termijn volgt met Prognose 1991, voor het eerst sinds Prognose 1986, een verandering in de vruchtbaarheidsniveaus op de langere termijn. Een hoger gemiddeld kindertal per vrouw bij een lagere geschatte kinderloosheid leidt tot een groter aantal geboorten. Daarnaast zorgt de verhoging van het migratiesaldo op langere termijn voor meer geboorten.

Prognose 1992 kent voor de geboorte slechts een lichte aanpassing voor de korte termijn. Met Prognose 1993 volgt weer slechts een kleine aanpassing voor de vruchtbaarheid op korte termijn. Er wordt wederom een verhoging van het migratiesaldo verwacht op de kortere termijn wat indirect tot een verhoging van geboorteaantallen leidt. De volgende prognose kende wederom weinig aanpassingen met betrekking tot geboorte, slechts een lichte bijstelling van de gemiddelde leeftijd bij geboorte vindt plaats in

Prognose 1994. Na eerdere onderschattingen van migratie zorgt een bijstelling naar beneden van het migratiesaldo vanwege een overschatting in de vorige prognose, nu indirect voor een verlaging van het aantal voorspelde geboorten.

In Prognose 1995 wordt weinig verdere verlaging van de vruchtbaarheid op jongere leeftijd verwacht. Als gevolg van een verondersteld uitstel van geboorten zal de vruchtbaarheid op hogere leeftijd daarentegen voorlopig nog toenemen. Door toename van kinderloosheid zal er desondanks een verlaging van de vruchtbaarheid te verwachten zijn. Veranderingen in demografische ontwikkelingen bleken ook samen te hangen met de conjunctuur. Conjuncturele ontwikkelingen en het vertrouwen van mensen in de economie voor de komende tijd wordt meegenomen bij het bepalen van de veronderstellingen.

De vruchtbaarheid bleek toch achter te blijven bij wat in de prognoses van de afgelopen jaren voorspeld was. Op grond van de conjuncturele ontwikkeling werd een stijging verwacht. Toen die in eerste instantie leek uit te blijven, werd aangenomen dat er sprake was van een structurele ontwikkeling. Uitsteleffecten worden nu in sterkere mate geïnterpreteerd als afstel van geboorten dan voorheen. Een toename van de kinderloosheid is een belangrijke verandering in Prognose 1996. Ten opzichte van de prognoses van de afgelopen jaren kent Prognose 1996 als resultaat dan ook een aanpassing van het gemiddeld kindertal op lange termijn naar beneden toe. Er wordt echter nog steeds voorzien in een stijging van de vruchtbaarheid door een einde aan het uitstel (echter minder dan voorheen). Het verhoogde gevoel van onzekerheid vindt zijn weerslag in bredere marges tussen de lage en de hoge variant ten opzichte van eerder prognoses. Aanpassingen voor de lange termijn vinden eens in de twee jaar plaats. In het tussenliggende jaar worden alleen kortetermijnveranderingen opnieuw ingesteld worden.

Prognose 1997 kent dus slechts aanpassingen voor de eerste prognosejaren. Het betreft met name een hoger aantal geboorten tot 2002 dan voorheen werd verwacht, dit als reactie op de waarnemingen in 1996 en begin 1997 dipeelde aantallen uit kwamen.

De kortetermijnveranderingen van de vorige prognose worden in Prognose 1998 verder doorgevoerd (versnelde stijging van het totale vruchtbaarheidscijfer naar het, onveranderde, eindniveau). Op langere termijn is de kinderloosheid naar beneden bijgesteld. Dit effect wordt echter gecompenseerd door dat er minder derde en volgende kinderen worden geboren. Naast deze veranderingen zorgen veranderingen in migratie, wederom, voor een toename van aantallen geboorten. Met betrekking tot de onzekerheid heeft ook een belangrijke innovatie plaatsgevonden. In het verleden werd onzekerheid aangegeven met een hoge en een lage variant. In de tachtiger jaren vinden de eerste studies plaats naar de mate van onzekerheid van bevolkingsprognoses. De laatste jaren zijn pogingen gedaan om door middel van een stochastische benadering onzekerheidsmarges aan te geven. De lage en hoge variant zijn nu gedefinieerd als 67%-prognose-intervallen, gebaseerd op veronderstellingen over onzekerheidsmarges van de componenten geboorte, sterfte en migratie. Prognose 1999, voor de korte termijn kent opnieuw een aanpassing van de vruchtbaarheid naar boven toe.

Tot slot nog Prognose 2000, beschreven in het januarinumnummer van de Maandstatistiek van de bevolking van de huidige jaargang. Wederom vindt in de geboorteprognose een bijstelling plaats naar boven door een kleiner aantal vrouwen dat uiteindelijk maar één kind zal krijgen en een groter aantal dat twee kinderen zal krijgen.

3. Prognosemethoden

Globaal zijn er drie niveaus van veronderstellingen te onderscheiden (CBS 1984). Dit zijn: gedetailleerde hypothesen (modelparameters, bijvoorbeeld leeftijdspecifieke vruchtbaarheidscijfers), kernhypothesen (bijvoorbeeld het totale vruchtbaarheidscijfer) en algemene hypothesen (bijvoorbeeld ideeën over ontwikkelingen in gezins- en relatievorming, geven de veranderende maatschappelijke context).

Bij het maken van prognoses worden in het algemeen eerst samenvattende indicatoren vastgesteld voor de lange termijn. Algemene hypothesen en gedetailleerde analyses van geobserveerde trends dienen als leidraad voor te verwachten trends. Vervolgens wordt via korte termijn aannames een aansluiting bewerkstelligd tussen huidige niveaus en de verwachtingen op langere termijn. Andere veronderstellingen omtrent de leeftijdspecifieke verdeling van het totale vruchtbaarheidscijfer zorgen voor de vertaling van kernhypothesen naar gedetailleerde hypothesen.

In grote lijnen zien we dat de methodologie langzamerhand stap voor stap verandert. Van totale huwelijksvruchtbaarheidscijfers, via huwelijksduurspecifieke cijfers vindt er een verschuiving plaats naar pariteit- en leeftijdspecifieke vruchtbaarheidscijfers. Verder is er trend van een periodeaanpak naar een cohortbenadering. Vanaf Prognose 1980 worden de uitkomsten van het Onderzoek Gezinsvorming gebruikt ter onderbouwing van de veronderstellingen. Algemene hypothesen worden vooral belangrijk na 1975. Met name veronderstellingen over de veranderende positie van de vrouw en de effecten daarvan op de vruchtbaarheid spelen een belangrijke rol.

Bij het maken van de prognoses wordt het CBS geadviseerd voor externe deskundigen. De belangrijkste adviesgroep is de Commissie van Advies voor de Bevolkingsprognose die in 1975 door de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) werd ingesteld. In deze commissie zijn verschillende ministeries en de planbureaus vertegenwoordigd. Onder deze commissie ressorteert een werkgroep met deskundigen op het terrein van geboorte, sterfte, migratie en huishoudendemografie. Daarnaast wordt er incidenteel op ad hoc basis gebruik gemaakt van de expertise van erkende deskundigen. Zo is bijvoorbeeld de introductie van de cohortbenadering in 1970 mede gestimuleerd door een werkgroep. Verder coördineert Eurostat internationaal overleg tussen prognosemakers.

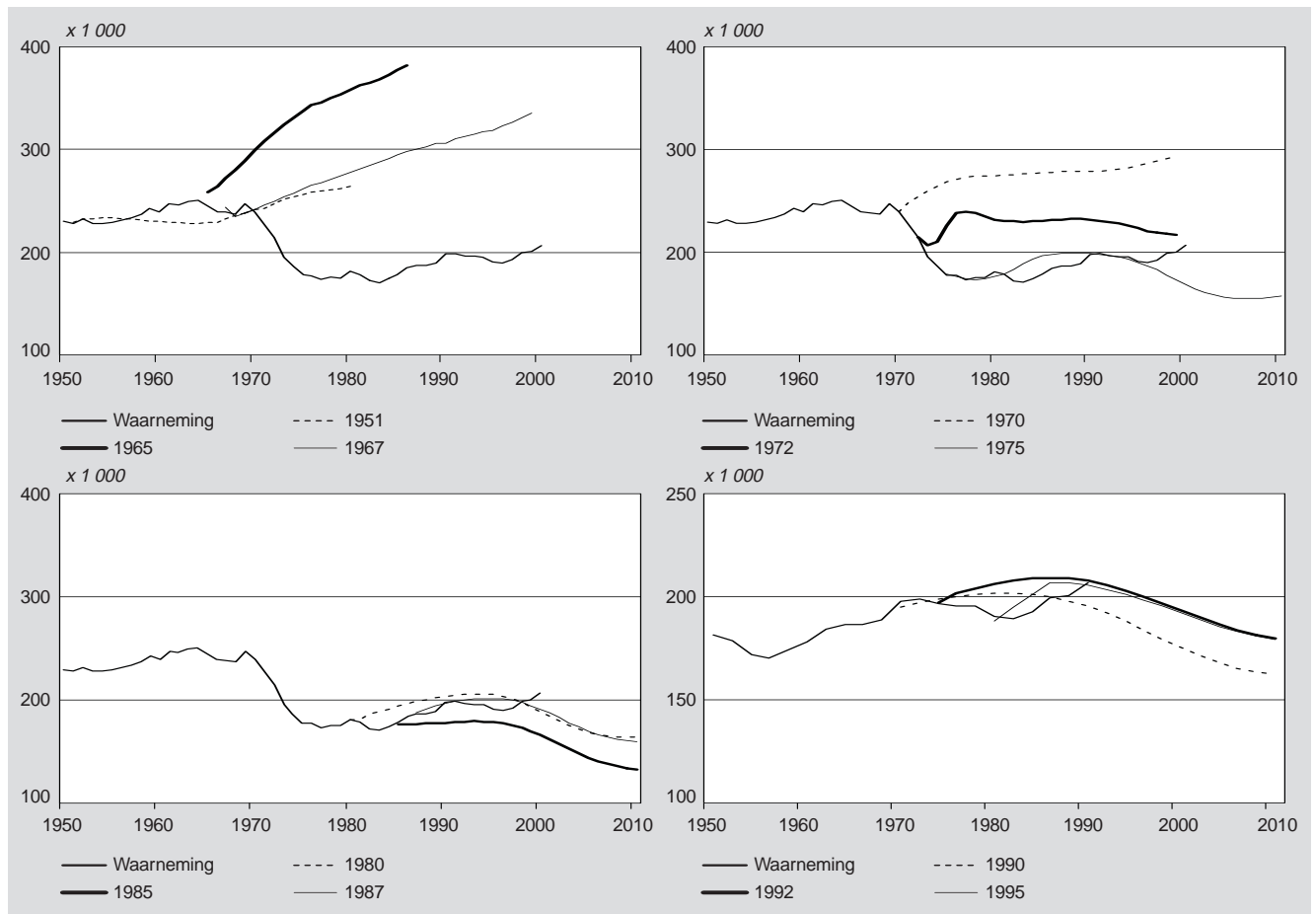
Aannames over de toekomstige ontwikkeling van de geboorte worden meestal geformuleerd op het niveau van het totale vruchtbaarheidscijfer. Echter wat we willen voorspellen is het totale aantal geboorten. Deze vormt de natuurlijke 'instroom' van de bevolking en bepaalt voor de component geboorte dus de fout in de prognose van de bevolkingsomvang. Daarom zal bij de kwantitatieve vergelijking van de prognoses het accent liggen op fouten in geboorteaantallen, een meer resultaat gerichte aanpak. Een praktische reden om de aandacht te concentreren op aantallen geboorten is dat vruchtbaarheidscijfers niet van alle prognoses gepubliceerd of aanwezig zijn.

Er bestaat een duidelijke relatie tussen veranderingen in het totale vruchtbaarheidscijfer en het aantal geboorten. Bij een gelijkblijvende vrouwelijke bevolking naar leeftijd zal een procentuele verandering in het vruchtbaarheidscijfer leiden tot een even grote procentuele verandering in de geboorteaantallen. Dit betekent evenwel niet dat er een één-op-één-relatie bestaat tussen de fout in geboorteaantallen en het totale vruchtbaarheidscijfer. Doordat leeftijdsgroepen in omvang niet gelijk zijn worden leeftijdspecifieke cijfers aan andere aantallen vrouwen gekoppeld. Dit betekent dat voorspelfouten in verschillende leeftijdspecifieke cijfers een verschillend effect op het geboorteaantal kunnen hebben. Omgekeerd hebben ook voorspelfouten van het aantal vrouwen in verschillende leeftijden door fouten in de prognose van de migratie of de sterfte of via een echo-effect van fouten in de geboorte in eerdere prognosejaren een verschillend effect. Dit leidt ertoe dat fouten in vruchtbaarheidscijfers en geboorteaantallen niet evenredig hoeven te zijn.

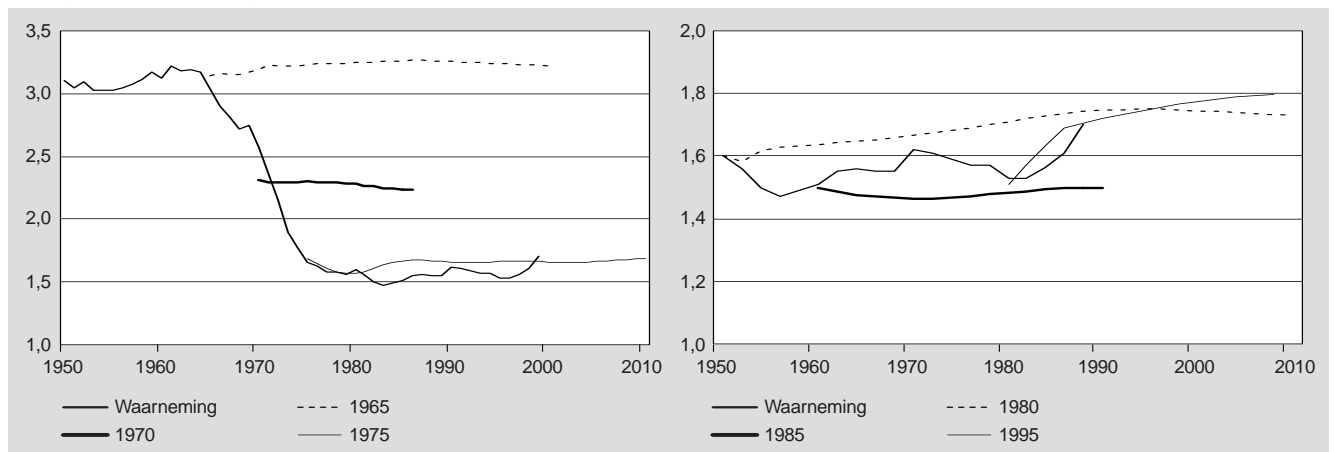
Het leeftijdspatroon van de vruchtbaarheidscijfers is ook een factor van invloed op de wat langere termijn. Als de vruchtbaarheid gemiddeld op jongere leeftijd bereikt wordt dan voorspeld kan er een acceleratie van geboorten plaatsvinden doordat er een snellere vervanging van moeder plaatsvindt wat vervolgens leidt tot een snellere groei van de bevolking en van geboorteaantallen. Omgekeerd zal uitstel voor een vertraging zorgen.

Bij gebruik van huwelijksvruchtbaarheid kunnen verkeerde percentages gehuwden of verkeerde aannames over buitenechtelijke geboorten voor verstoringen zorgen. De verschillende mogelijke

1. Prognose en waarneming van het aantal geboorten

2. Prognose en waarneming van het totale vruchtbaarheidscijfer

oorzaken van fouten in de prognose van geboorteaantallen hoeven overigens niet te betekenen dat de fouten in geboorteaantallen (relatief) groter zijn dan die in vruchtbaarheidscijfers. Door tegengestelde effecten kan de fout ook juist kleiner worden.

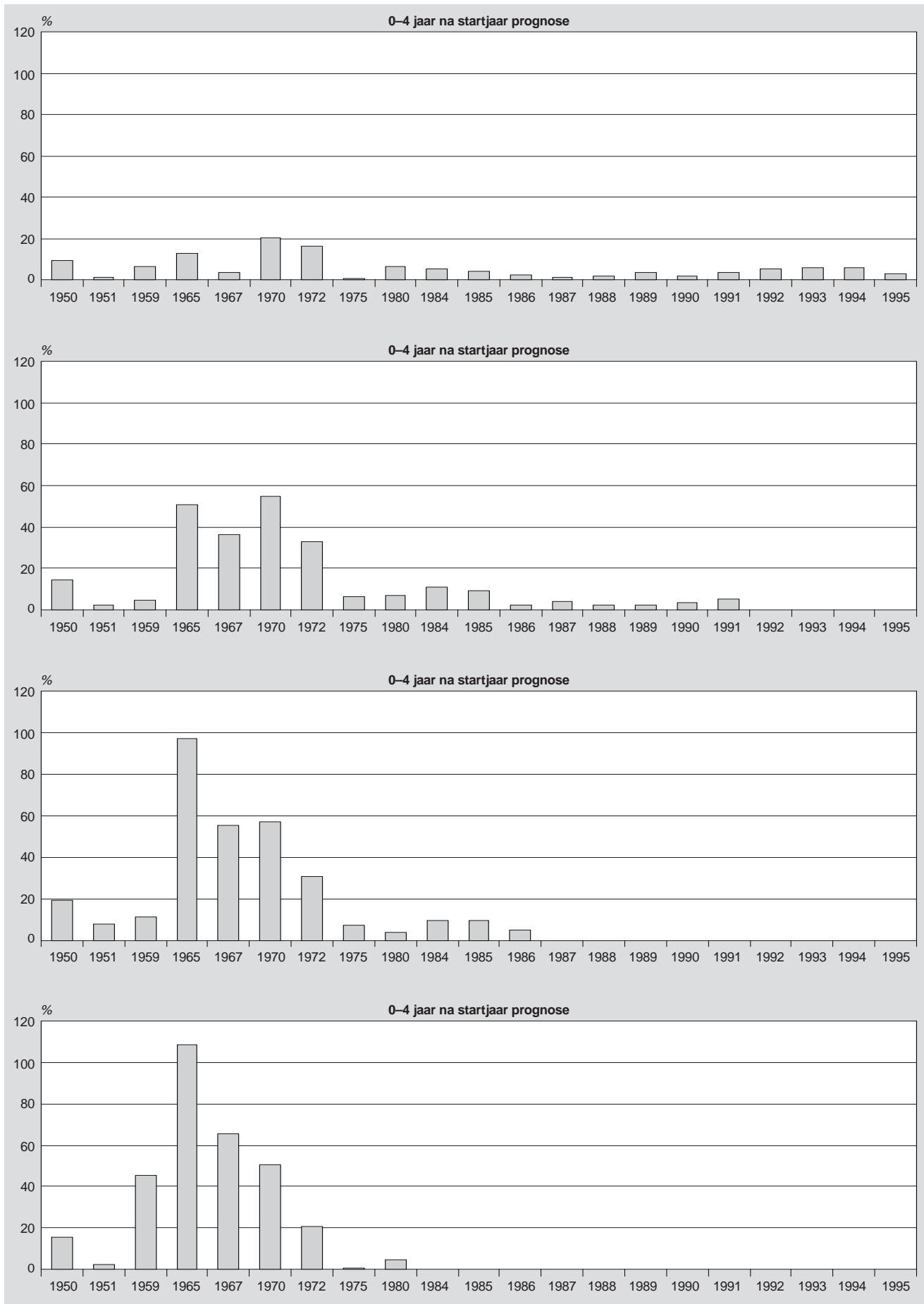
4. Voorspelfouten in de geboorteprognose

De Nederlandse bevolkingsprognoses hebben een looptijd van tussen de twintig en vijftig jaar. De eindwaarden van de totale vruchtbaarheidscijfers geven de langetermijnverwachting weer (staat 1). De hoogste prognose was die van 1965, toen een gemiddeld kindertal van ruim drie werd verwacht. In de daaropvolgende twintig jaar werden de prognoses naar beneden bijgesteld. De laagste verwachtingen hebben Prognose 1984 en

1985 met 1,50 kind per vrouw. Hierna volgt weer een stijging via 1,65 naar 1,80 in de eerste helft van de jaren negentig. Halverwege de jaren negentig vindt een bijstelling naar beneden plaats, omdat het aantal geboorten achter blijft bij de prognoses. De waarden van prognoses 1997 en 1999 zijn relatief laag, omdat ze op de korte termijn betrekking hebben. Eindwaarden worden slechts af en toe opnieuw ingesteld, de weg er naar toe is de factor die telkens weer opnieuw wordt aangepast. In staat 1 zijn ter illustratie voor het jaar 2000 de voorspelde totale vruchtbaarheidscijfers en totale aantallen geboorten opgenomen. De waargenomen waarden waren respectievelijk 1,72 kind per vrouw en 206 619 geboorten.

In de grafieken van de absolute aantallen (*grafiek 1*) is voor een aantal prognoses het verloop van de voorspelde aantallen geboorten weergegeven. Niet opgenomen prognoses laten een patroon

3. Geboorte: gemiddelde absolute procentuele fout van de prognoses

en niveau zien die vergelijkbaar zijn aan opgenomen prognoses (Prognose 1956 exact gelijk aan 1951; Prognose 1984 vergelijkbaar aan 1985; Prognose 1986 aan 1987; Prognose 1988 en 1989 aan 1987 en ook 1990; Prognose 1991, 1993 en 1994 vrijwel gelijk aan 1992 en 1995). De afwijking van de prognoses ten opzichte van de later waargenomen cijfers in grote lijnen zichtbaar in grafiek 2 waar voor enkele prognoses de totale vruchtbaarheidscijfers weergegeven zijn. Doordat de leeftijdsopbouw geen invloed heeft, is het patroon in het algemeen rustiger dan voor absolute aantallen. Dat door de toestroom van grotere cohorten vrouwen in de vruchtbare leeftijdsgroepen een gelijkblijvend of licht dalend vruchtbaarheidscijfer toch kan leiden tot een stijging van geboorten blijkt bijvoorbeeld uit een vergelijking van de prognose van aantallen geboorten en van het totale vruchtbaarheidscijfer voor Prognose 1965 en Prognose 1970.

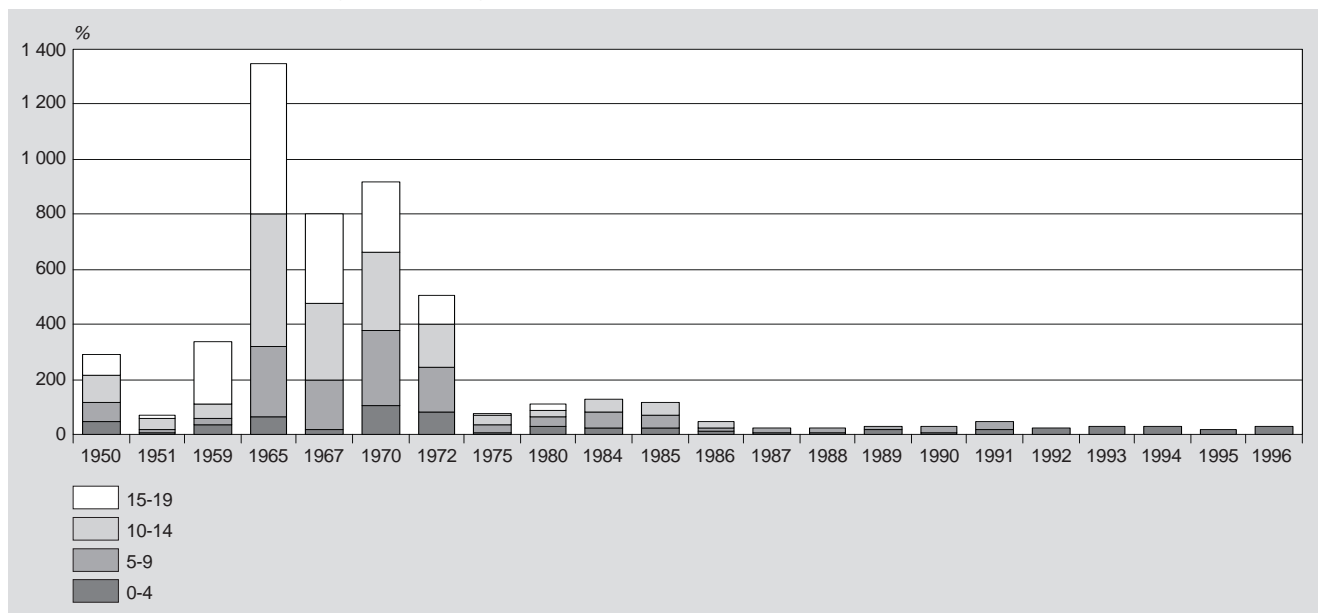
Verschillende maten voor het uitdrukken van verschillen tussen prognose en achteraf waargenomen cijfers kunnen worden berekend. Hier is gekozen voor de gemiddelde absolute procentuele fout. De reden voor het berekenen van de absolute fout is dat

over- en onderschatting elkaar dan niet compenseren. De reden voor het berekenen van de procentuele fout is dat daardoor fouten in de prognose van het aantal geboorten een van het totale vruchtbaarheidscijfer met elkaar kunnen worden vergeleken. Bovendien zijn perioden met een relatief hoog aantal geboorten beter te vergelijken met perioden met een relatief laag aantal geboorten.

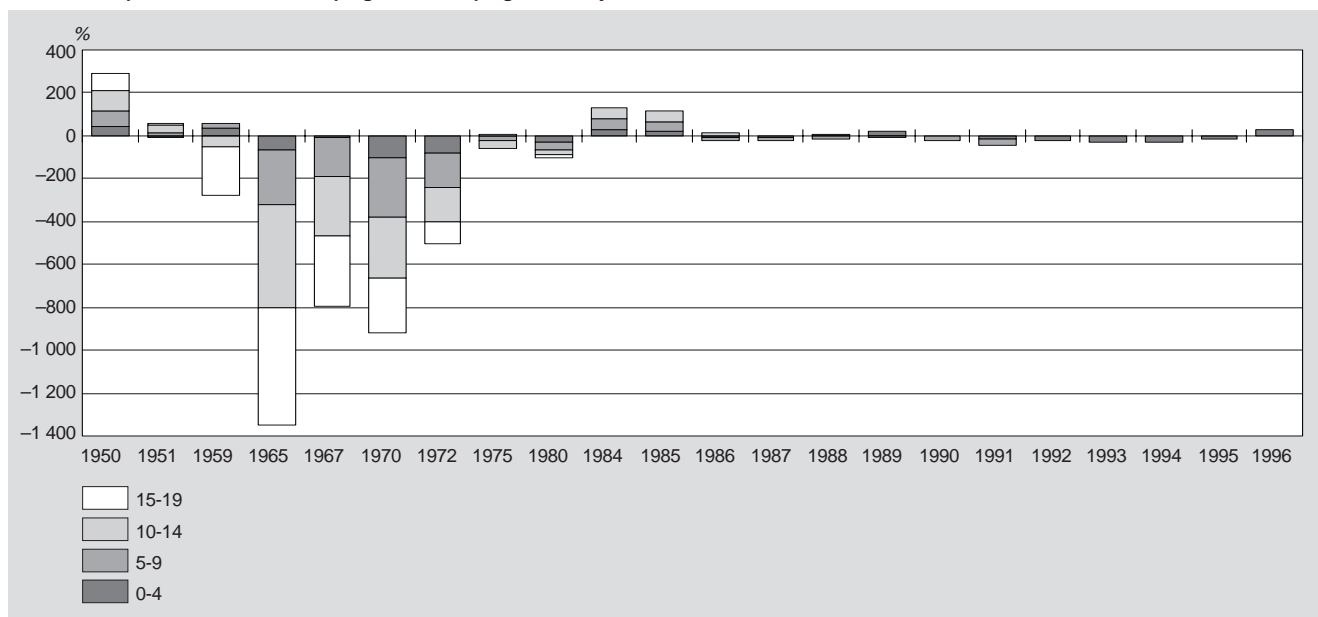
De absolute fout tussen voorspelde en waargenomen waarden worden gerelateerd aan de waarnemingen. Het voordeel van deze maat is dat het een direct voorstelbare indicatie van de fout geeft, namelijk de procentuele jaarlijkse afwijking in een bepaalde periode. *Grafiek 3 en tabel 2* geven de gemiddelde absolute procentuele fout weer per periode van vijf, tien en twintig jaar gemeten vanaf het startjaar van de prognose. Voor Prognose 1950 verwijst de periode 0-4 jaar dus naar de jaarlijkse fout in de periode 1950 tot en met 1954 en voor Prognose 1970 voor de periode 1970 tot en met 1974.

In het algemeen nemen de fouten van een prognose toe naarmate de prognosetermijn langer is, echter een wetmatigheid is dit niet. De toename in de fout van periode tot periode neemt, voor

4. Geboorte: absolute fout van de prognoses naar prognosetermijn

5. Geboorte: procentuele fout van de prognoses naar prognosetermijn

zover waarnemingen beschikbaar zijn, af. Ten opzichte van de fout in de periode 0–4 jaar na het startjaar van de prognose neemt de fout in de periode 5–9 jaar na het begin toe met gemiddeld een factor 2,8 en van de periode 5–9 naar de periode 10–14 is de toename gemiddeld 1,5. Van periode 15–19 is de fout gemiddeld slechts 1,1 maal zo groot als de periode 10–14. Afwijkingen in waargenomen en voorspelde aantallen geboorten in een jaar lopen uiteen van enkele procenten tot tientallen procenten.

De grootste fouten zijn te zien voor prognoses die voor of aan het begin van de plotselinge daling van de vruchtbaarheid zijn gemaakt. Fouten in aantallen geboorten kunnen oplopen tot meer dan vijftig procent op jaarbasis (zie grafiek 3 en tabel 1). Prognose 1965 geeft zelfs na vijftien tot negentien jaar een fout van meer dan honderd procent. Ook Prognoses 1967 en 1970 scoren slecht in de eerste twintig jaar na de start van de betreffende prognoses. Voor prognoses die nog voor de daling zijn gemaakt zijn de fouten vergelijkbaar met fouten van prognoses die zijn gemaakt in de relatief stabiele periode na het einde van de daling. Voor de eerste twintig jaar na de start van de betreffende prognose scoren Prognose 1951 en Prognose 1975 relatief goed.

Doordat de bovenstaande indicatoren gemiddelden zijn voor een periode zijn ze niet cumuleerbaar. De absolute procentuele fout is dit wel. *Grafiek 4* geeft een totaal overzicht van de fout per vijfjarige periode in de eerste twintig jaar na de start van de prognose ten opzichte van het aantal waargenomen geboorten voor deze perioden. Prognoses 1951, 1967 en 1972, die herzieningen waren voor eerdere prognoses omdat de meest recente prognose te veel leek af te wijken van geobserveerde waarden, bleken inderdaad verbeteringen.

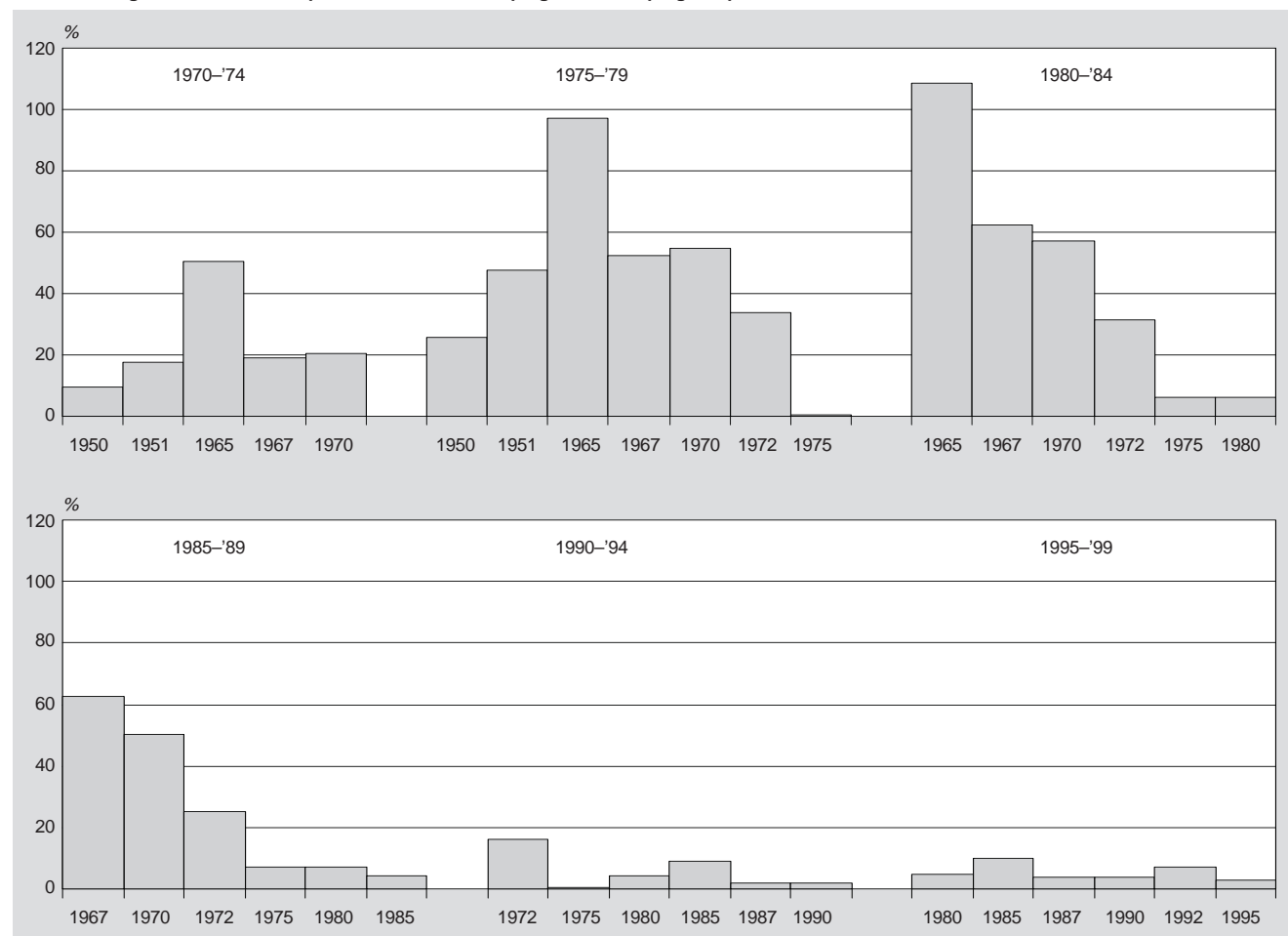
Voor de prognoses die zijn gemaakt in de jaren tachtig en negentig zijn minder waarnemingen beschikbaar en kan slechts de eerste vijf tot tien jaar van deze prognoses bekeken worden. Ten

opzichte van eind jaren tachtig lijken de prognoses van de eerste helft van de negentiger jaren niet een verbetering. Prognose 1951 en Prognose 1975 scoren zeer goed. De fout in de eerste twintig jaar van Prognose 1951 betreft de periode tot het begin van de omslag naar een snelle daling van de geboorteaantallen. Prognose 1975 is de prognose die begint in het omslagpunt naar een stabilere periode met relatief lage geboorteaantallen.

Door de procentuele fout absoluut te nemen is niet meer zichtbaar of de voorspelling te hoog of te laag was. *Grafiek 5 en tabel 2* laten respectievelijk de procentuele fout en de gemiddelde procentuele fout zien. Deze indicatoren geven wel de richting van de fout aan, echter binnen een periode heffen positieve en negatieve fouten elkaar op. Wanneer fluctuaties van jaar tot jaar niet zo belangrijk zijn maar het meer gaat om de gemiddelde voorspelfout per periode, kan dit een beter beeld geven. Prognose 1975 blijkt zo nog beter te scoren. Voor de prognoses van eind tachtig, begin negentig is de fout ook kleiner. In het algemeen echter zijn er weinig verschillen. Overschatting van geboorteaantallen komt het meeste voor (negatieve waarden), de zes prognoses vanaf Prognose 1990 hebben bijvoorbeeld alle de aantallen geboorten overschat.

Naast een vergelijking van prognoses in termen van prognosetermijn is een vergelijking naar fouten in een bepaalde prognoseperiode mogelijk. Voor prognoseperioden van vijf jaar laat *grafiek 6* een aantal gemiddelde fouten zien. Meer informatie is opgenomen in het onderste gedeelte van tabel 1 (en voor de gemiddelde procentuele fout tabel 2). De eerste serie geeft bijvoorbeeld de gemiddelde relatieve absolute fout weer voor een aantal prognoses voor de jaren 1970 tot en met 1974. Voor jaren 1970–74 en 1975–79 blijken prognoses die dichter bij deze jaren zijn gemaakt niet altijd beter te scoren. Prognose 1950 en 1951 scoren beter

6. Geboorte: gemiddelde absolute procentuele fout van de prognoses naar prognoseperiode

dan prognoses die vijftien tot twintig jaar later zijn gemaakt. Ook hier blijkt weer het goede resultaat van Prognose 1975. De jaren 1980 tot 1989 voldoen aan de verwachting dat meer recente prognoses meer waarnemingen en informatie hebben en dus beter zouden moeten zijn. Fouten voor de afgelopen tien jaar geven weer een ander beeld, zij het dat de fouten kleiner zijn.

Naast een meer resultaat gerichte vergelijking van geboorteaantallen kan een vergelijking gemaakt worden op het niveau van veronderstellingen over het totale vruchtbaarheidscijfer. *Tabel 3* geeft een overzicht van de gemiddelde absolute procentuele fout. Ook nu weer nemen fouten toe in de tijd. Fouten op jaarbasis lopen wederom uiteen van enkele procenten tot tientallen en voor Prognose 1965 boven de honderd procent. Het gemiddeld kindertal per vrouw bleek dus uiteindelijk meer dan de helft lager dan zoals verwacht in Prognose 1965.

Zoals eerder beschreven bestaat er een relatie tussen veranderingen en fouten in het totale vruchtbaarheidscijfer en fouten in geboorteaantallen. *Tabel 4* geeft de ratio weer tussen de fout in het totale vruchtbaarheidscijfer en fouten in de geboorteaantallen. Waarden kleiner dan één betekenen dat de fout in de prognose van geboorteaantallen groter was dan die in het totale vruchtbaarheidscijfer. Er valt af te lezen dat in het algemeen in de eerste vijf jaar na de prognose de gemiddelde relatieve absolute fout in het totale vruchtbaarheidscijfer kleiner is dan de fout in het aantal geboorten. Hierna wordt de fout in het totale vruchtbaarheidscijfer groter dan de fout in de aantallen geboorten. Compensatie door fouten in andere componenten of in de toedeling naar leeftijdsspecifieke patronen werken met betrekking tot geboorteaantallen in het voordeel van de prognosemakers.

5. Conclusie

Alle prognoses scoren slecht voor de periode van transitie van de relatief hoge vruchtbaarheid van 1965 naar de lage vruchtbaarheidsniveaus van na 1975. Cruciaal is de vraag in hoeverre een daling of stijging van vruchtbaarheidscijfers moet worden toegeschreven aan een verandering van het leeftijds patroon dan wel aan een verandering in het uiteindelijk gemiddelde kindertal. In het begin van de jaren zestig werden vrouwen op jongere leeftijd moeder. Achteraf gezien heeft dat geleid tot een overschatting van het uiteindelijke kindertal. In het begin van de jaren tachtig deed zich het omgekeerde voor. Het krijgen van kinderen werd steeds meer uitgesteld. Vrouwen bleven steeds langer kinderloos. Achteraf gezien lijkt dit te hebben geleid tot een overschatting van het percentage vrouwen dat kinderloos zou blijven en dus tot een

onderschatting van het gemiddelde kindertal per vrouw. Een ander probleem is de vraag hoe snel bij het maken van een nieuwe prognose moet worden gereageerd op veranderingen in de waarnemingen. Hierbij is het onderscheid tussen conjuncturele en structurele veranderingen cruciaal. Als gevolg van conjuncturele ontwikkelingen deed zich begin jaren negentig een stijging voor, halverwege de jaren negentig een daling en daarna weer een stijging. Deze veranderingen zijn ten onrechte voor een deel als structurele veranderingen geïnterpreteerd en hebben tot iets te veel bijstelling in de veronderstellingen over het uiteindelijke gemiddelde kindertal geleid.

Moeilijker te beantwoorden is de vraag welke prognose, rekening houdende met de periode van voorspelling, het beste resultaat gaf. Of in welke prognose de beste methode gebruikte werd. Onzekerheid over toekomstig gedrag kan per periode verschillen. De beste methode is ook afhankelijk van de situatie op dat moment. In een periode waar 96 procent van de vrouwen huwt en de start van de vruchtbaarheid sterk gerelateerd is aan de start van het huwelijk, is het logisch om dit als uitgangspunt te kiezen. Wanneer buitenechtelijke geboorten toenemen en lokalisatie meer van de leeftijd dan van het moment van huwelijk afhankelijk is, is deze koppeling minder logisch. Door goede monitoring en voldoende analyse kan op tijd de methodologie worden aangepast.

Literatuur

Centraal Bureau voor de Statistiek, 1951, Berekeningen omtrent de toekomstige loop der Nederlandse bevolking. Uitgeversmaatschappij W. De Haan N.V., Utrecht.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 1984, Prognose van de bevolking van Nederland na 1980. Staatsuitgeverij/CBS-Publikaties, 's-Gravenhage.

Crujisen, H., en R. Zakee, 1991, Nationale bevolkingsprognoses in de jaren tachtig: hoever zaten ze er naast? Maandstatistiek van de bevolking, juli 1991, blz. 30–39.

Jong, A. H. de, 1995, Nederlandse bevolkingsprognoses geëvalueerd. Maandstatistiek van de bevolking, november 1995, blz. 6–9.

Keilman, N. W., 1990, Uncertainty in national population forecasting: issues, backgrounds, analyses, recommendations. Swets & Zeitlinger, Amsterdam.

Tabel 1
Prognoses van het aantal geboorten: gemiddelde absolute procentuele fout

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1950	9,1	14,4	19,3	15,6	9,7	11,7	17,5	14,6
1951	1,3	2,5	7,8	2,4	26,4	1,9	5,1	3,5
1959	6,4	4,6	11,2	45,1		5,5	28,2	16,8
1965	13,0	50,6	97,0	108,6		31,8	102,8	67,3
1967	3,3	36,6	55,2	65,7	59,2	19,9	60,5	40,2
1970	20,5	54,9	57,2	50,4	42,2	37,7	53,8	45,8
1972	16,1	32,9	30,9	20,8	16,3	24,5	25,9	25,2
1975	0,7	6,2	7,2	0,5	6,2	3,5	3,9	3,7
1980	6,1	7,2	4,3	4,8		6,6	4,5	5,6
1984	5,1	11,0	9,9			8,0		
1985	4,3	9,2	10,0			6,7		
1986	2,1	2,3	5,1			2,2		
1987	1,3	3,9				2,6		
1988	1,7	2,6				2,1		
1989	3,6	2,1				2,9		
1990	1,7	3,6				2,7		
1991	3,5	5,3				4,4		
1992	5,0							
1993	5,9							
1994	6,0							
1995	3,1							
1996	5,3							
	prognoseperiode							
	1960-64	1965-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99
1950	19,3	15,6	9,7	25,8				
1951	7,2	3,6	17,8	47,8				
1959	7,2	3,6	17,8	47,8				
1965		13,0	50,6	97,0	108,6			
1967			19,0	52,5	62,5	62,4	58,6	68,2
1970			20,5	54,9	57,2	50,4	42,2	48,4
1972				33,9	31,4	25,1	16,2	12,9
1975				0,7	6,2	7,2	0,5	6,2
1980					6,1	7,2	4,3	4,8
1984						6,8	11,2	11,1
1985						4,3	9,2	10,0
1986							1,5	3,9
1987							1,7	3,9
1988							1,9	3,1
1989							3,8	2,3
1990							1,7	3,6
1991								6,9
1992								7,1
1993								7,4
1994								6,4
1995								3,1

Tabel 2
Prognoses van aantal geboorten: gemiddelde procentuele fout

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1950	9,1	14,4	19,3	15,6	-2,2	11,7	17,5	14,6
1951	-1,3	2,3	7,8	2,1	-26,4	0,5	4,9	2,7
1959	6,4	4,6	-9,7	-45,1		5,5	-27,4	-10,9
1965	-13,0	-50,6	-97,0	-108,6		-31,8	-102,8	-67,3
1967	-1,3	-36,6	-55,2	-65,7	-59,2	-18,9	-60,5	-39,7
1970	-20,5	-54,9	-57,2	-50,4	-42,2	-37,7	-53,8	-45,8
1972	-16,1	-32,9	-30,9	-20,8	-16,3	-24,5	-25,9	-25,2
1975	0,2	-5,0	-7,2	0,4	6,2	-2,4	-3,4	-2,9
1980	-6,1	-7,2	-4,3	-3,1		-6,6	-3,7	-5,2
1984	5,1	11,0	9,9			8,0		
1985	4,3	9,2	10,0			6,7		
1986	-2,1	-2,3	2,9			-2,2		
1987	-0,9	-3,9				-2,4		
1988	1,7	-2,5				-0,4		
1989	3,6	-0,9				1,3		
1990	-0,8	-3,1				-1,9		
1991	-3,0	-5,3				-4,2		
1992	-5,0							
1993	-5,9							
1994	-6,0							
1995	-2,5							
1996	5,3							
	prognoseperiode							
	1960-64	1965-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99
1950	19,3	15,6	-2,2	-25,8				
1951	7,2	3,6	-17,8	-47,8				
1959	7,2	3,6	-17,8	-47,8				
1965		-13,0	-50,6	-97,0	-108,6			
1967			-19,0	-52,5	-62,5	-62,4	-58,6	-68,2
1970			-20,5	-54,9	-57,2	-50,4	-42,2	-48,4
1972				-33,9	-31,4	-25,1	-16,2	-12,9
1975				0,2	-5,0	-7,2	0,4	6,2
1980					-6,1	-7,2	-4,3	-3,1
1984						6,8	11,2	11,1
1985						4,3	9,2	10,0
1986							-1,5	-0,2
1987							-1,3	-2,4
1988							1,6	-1,7
1989							3,8	-0,8
1990							-0,8	-3,1
1991								-6,9
1992								-7,1
1993								-7,4
1994								-6,4
1995								-2,5

Tabel 3
Prognose van het totale vruchtbaarheidscijfer: gemiddelde absolute procentuele fout

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1965	11,1	52,4	102,2	113,7	111,3	31,8	108,0	69,9
1970	13,9	43,0	48,4			28,5		
1975	0,9	6,6	8,1	4,2	6,0	3,8	6,2	5,0
1980	5,9	6,7	5,7	9,0		6,3	7,4	6,8
1985	4,1	7,7	5,8			5,9		
1987	1,3	4,5				2,9		
1990	1,9	4,8				3,3		
1992	4,8							
1995	2,8							
	prognoseperiode							
	1965-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99	
1965	11,1	52,4	102,2	113,7	111,3	104,1	104,1	
1970		13,9	43,0	48,4				
1975			0,9	6,6	8,1	4,2	6,0	
1980				5,9	6,7	5,7	9,0	
1985					4,1	7,7	5,8	
1987						2,0	4,8	
1990						1,9	4,8	
1992							6,3	
1995							2,8	

Tabel 4
Ratio van de gemiddelde absolute fout van het totaal vruchtbaarheidscijfers en van het aantal geboorten

prognose	prognosetermijn					prognose periode						
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99
1965	0,86	1,04	1,05	1,05		0,86	1,04	1,05	1,05			
1970	0,68	0,78	0,85				0,68	0,78	0,85			
1975	1,31	1,06	1,12	7,92	0,97			1,31	1,06	1,12	7,92	0,97
1980	0,96	0,93	1,34	1,90					0,96	0,93	1,34	1,90
1985	0,96	0,84	0,59							0,96	0,84	0,59
1987	0,98	1,17									1,20	1,25
1990	1,12	1,31									1,12	1,31
1992	0,96											0,89
1995	0,90											0,90

Uitslagen van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van oktober en november 2000

Ron Tas

In het najaar van 2000 hebben in een aantal gemeenten in verband met de gemeentelijke herindelingen op 1 januari 2001 tussentijdse verkiezingen voor de gemeenteraad plaatsgevonden. Het betrof gemeenten in de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland en Limburg. In de gemeenten waar tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen hebben plaatsgevonden, is de aanhang van D66, en in mindere mate van de PvdA, de VVD en de Socialistische Partij afgenomen; de lokale groeperingen, het CDA en de ChristenUnie en de Staatkundig Gereformeerde Partij samen zagen hun achterban toenemen.

Inleiding

Op 18 oktober 2000 vonden vanwege de gemeentelijke herindeling van West-Overijssel tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen plaats. Deze verkiezingen betroffen de per 1 januari 2001 nieuw gevormde gemeenten Dalfsen, Hardenberg, Kampen, Olst, Raalte, Steenwijk en Zwartewaal. Op dezelfde dag werden eveneens tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden in de nieuw gevormde gemeente Bergen in de provincie Noord-Holland. Als gevolg van de gemeentelijke herindeling in een deel van de provincie Utrecht werden in De Bilt, Utrecht en Woerden op 8 november 2000 tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden. De gemeentelijke herindeling in de Over-Betuwe per 1 januari 2001 leidde tot tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen op 15 november 2000 in Bemmelen en Overbetuwe. Een week later op 22 november 2000 vonden tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen plaats in Horst aan de Maas, Sittard-Geleen en Venlo als gevolg van een drietal herindelingen in de provincie Limburg. Op 29 november ten slotte werden door een herindeling in een deel van Twente gemeenteraadsverkiezingen gehouden in Denekamp, Hof van Twente, Rijssen en Vriezenveen.

Opkomst

In totaal zijn in oktober en november 2000 in 20 gemeenten tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Het aantal kiesgerechtigden in de betrokken gemeenten bedroeg in totaal bijna 808 duizend.

Een vergelijking per gemeente met de uitkomsten van de laatstgehouden reguliere gemeenteraadsverkiezingen op 4 maart 1998 is, ondanks de herindelingen, goed mogelijk. De resultaten van 1998 zijn hiertoe herberekend voor de per 1 januari 2001 nieuw gevormde gemeenten.

Het lage opkomstpercentage van 53 bij de verkiezingen van oktober en november 2000 laat aanzienlijke verschillen zien tussen de gemeenten (tabel 1). Het laagst scoorde Utrecht, waar slechts 43 procent van de stemgerechtigden daadwerkelijk stemde. De hoogste opkomst, namelijk 86 procent, werd waargenomen in de gemeente Rijssen. Het opkomstpercentage in de gemeente Rijssen is daarmee tweemaal zo hoog als het opkomstpercentage in Utrecht.

Als tevens rekening wordt gehouden met het inwonertal dan blijkt dat de betrokkenheid van de bevolking bij het lokale bestuur, bepaald aan de hand van de opkomstpercentages, in de grote gemeenten achterblijft bij dat in de kleinere gemeenten.

Voor alle gemeenten gezamenlijk die in 2000 tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen hebben gehad, is de opkomst ten op-

zichte van 1998 sterk gedaald; van ruim 64 procent naar 53 procent. Dit komt overeen met een relatieve daling van ruim 21 procent.

Alleen in de gemeente Rijssen, de gemeente met de hoogste opkomst in 2000, is de opkomst licht gestegen ten opzichte van 1998; van 85 naar 86 procent. In de overige 19 gemeenten zijn de opkomstpercentages in grote lijnen fors afgenomen tussen 1998 en 2000.

De grootste relatieve daling (34 procent) werd genoteerd in de gemeente Woerden (van 63 naar 47 procent), direct gevolgd door Raalte met 33 procent (van 70 naar 53 procent) en Utrecht met 32 procent (van 57 naar 43 procent). De kleinste relatieve daling (8 procent) werd waargenomen in Sittard-Geleen (van 66 naar 61 procent). Overigens is het een bekend verschijnsel dat in eenzelfde gebied na een gemeentelijke herindeling een lagere opkomst wordt gerealiseerd dan bij voorgaande reguliere gemeenteraadsverkiezingen.

Verkiezingsresultaten

Als de verkiezingsresultaten van 2000 per politieke groepering worden vergeleken met die van 1998, dan blijkt de aanhang van D66 relatief gezien het sterkst te zijn geslonken (van 4,6 naar 3,2 procent). Ook voor de PvdA was er sprake van verlies (van 16,7 naar 13,6 procent), evenals voor de VVD (van 14,0 naar 12,8 procent) en de Socialistische Partij (SP) (van 2,6 naar 2,1 procent).

De van oudsher sterk in lokale besturen vertegenwoordigde partij CDA zag haar achterban weer iets toenemen en wel van 25,4 naar 26,2 procent. Ook de kleine christelijke partijen ChristenUnie (CU) en de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) gezamenlijk boekten winst (van 7,6 naar 8,7 procent). Een grote winst was eveneens weggelegd voor de lokale groeperingen (van 21,6 naar 26,1 procent). Voor GROENLINKS (GL) ligt dat anders: hun aanhang veranderde met 7,5 procent in 2000 tegen 7,1 procent in 1998 nauwelijks.

Welke gevolgen de gemeenteraadsverkiezingen hebben gehad voor de samenstelling van de per 1 januari 2001 geïnstalleerde gemeenteraden is weergegeven in tabel 2. In de 20 gemeenten werden in totaal 532 gemeenteraadsleden gekozen, waaronder 114 vrouwen. Tot wethouder zijn 96 raadsleden benoemd, onder wie 16 vrouwen. Het percentage vrouwen onder wethouders is daarmee op 17 uitgekomen, lager dus dan de 21 procent onder de gemeenteraadsleden.

De landelijke partijen gezamenlijk bezetten ruim driekwart van de 532 raadszetels, de lokale partijen de overige 25 procent. Binnen de landelijke groeperingen kreeg het CDA met 164 de meeste zetels, gevolgd door de PvdA met 76 en de VVD met 71 zetels. Binnen de lokale groeperingen zijn de Lokale Onafhankelijke Groeperingen (LOG) met 100 zetels de grootste groepering.

Het hoogste percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden (50) wordt waargenomen bij GL gevolgd door D66 met 33. Opvallend is dat de twee wethouders die D66 heeft beiden van het vrouwelijk geslacht zijn. Ook de VVD en het CDA hebben een substantieel aandeel vrouwelijke wethouders.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat het gaat om aantallen raadsleden en wethouders die in eerste instantie zijn benoemd verklaard. Met de sindsdien in verband met overlijden respectievelijk het niet aanvaarden van de benoeming ingetreden wijzigingen in de oorspronkelijke samenstelling is geen rekening gehouden.

Voorts geldt dat in een aantal gemeenten deeltijd-wethouders zijn benoemd, zodat het aantal wethouders niet meer overeenkomt met het aantal formatieplaatsen. De hier genoemde aantallen wethouders hebben uitsluitend betrekking op personen en niet op (delen van) formatieplaatsen.

Hoewel burgemeesters door de Kroon worden benoemd en derhalve geen partij zijn bij de verkiezingen voor de gemeenteraden en wethouders, wordt in tabel 2 tevens een overzicht van de verdeling van de burgemeestersposten naar geslacht en politieke groepering gegeven voor de 20 gemeenten waar in oktober en november 2000 tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen hebben plaatsgevonden. Het betreft de situatie per 1 januari 2001. Eventuele wijzigingen nadien zijn in het overzicht niet verwerkt.

Uitgesplitst naar politieke overtuiging blijkt dat 11 gemeenten een burgemeester hebben van CDA-huize, dat er 4 van de VVD afkomstig zijn, 3 van de PvdA en 2 van D66. Van de in totaal 3 vrouwelijke burgemeesters leveren het CDA, de PvdA en de VVD er ieder één.

Enige CBS-artikelen waarin informatie is opgenomen over gemeenteraadsverkiezingen

Statistiek der verkiezingen 1998, gemeenteraden, 4 maart, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg / Heerlen.

Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 29 november 1995. Maandstatistiek van de bevolking, april 1996, blz. 11–12.

Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 13 en 27 november 1996. Maandstatistiek van de bevolking, juni 1997, blz. 24–28.

Uitslagen van de uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen van 28 oktober, 18 en 25 november 1998 en tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 1999. Maandstatistiek van de bevolking, augustus 1999, blz. 9–14.

Tabel 1
Uitslag van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 18 oktober en 8, 15, 22 en 29 november 2000 in bij gemeentelijke herindeling op 1 januari 2001 betrokken gemeenten en berekende uitslag van de op 4 maart 1998 gehouden gemeenteraadsverkiezingen zoals die voor de 'nieuwe' gemeenten zouden zijn geweest

Gemeente	Verkiezingsdatum	Kiesgerechtigde personen	Uitgebrachte stemmen		Stemmen in % aantal kiezers	Stemmen in % van het totale aantal geldige stemmen											
			Totaal	w.o. geldig		CDA	CU ¹⁾	D66	GL ²⁾	PvdA	SGP	SP	VVD	Ov ³⁾	LCG ⁴⁾	LPG ⁵⁾	LOG ⁶⁾
Overijssel																	
Gemeentelijke herindeling van West-Overijssel																	
Dalfsen	04-03-1998 ⁷⁾	19 451	12 214	12 192	62,8	39,6	14,3				13,3			8,2		24,6	
	18-10-2000	19 370	10 933	10 921	56,4	36,4	13,9				10,7	2,2		7,8		29,1	
Zwartewaterland	04-03-1998	14 539	11 277	11 239	77,6	21,2	22,6				22,9			6,9	17,5	8,7	
	18-10-2000	15 212	10 562	10 554	69,4	22,1	19,1				16,9			9,0	21,2	11,8	
Hardenberg	04-03-1998	41 464	30 341	30 263	73,2	39,7	16,2	3,4	2,4	23,9				14,4			
	18-10-2000	42 125	23 370	23 280	55,5	39,8	19,2	1,9	3,6	21,1				12,8		1,6	
Kampen	04-03-1998	34 252	24 242	24 196	70,8	24,0	19,9		5,4	15,0	11,1			10,3		6,9	7,3
	18-10-2000	35 226	21 126	21 108	60,0	24,8	19,3		4,8	17,2	13,8			10,0		5,7	4,3
Olst	04-03-1998	12 793	8 694	8 666	68,0	34,7					32,0			14,7		18,6	
	18-10-2000	12 880	6 647	6 634	51,6	34,7					29,2			14,1		20,3	
Raalte	04-03-1998	27 096	18 913	18 884	69,8	45,3	1,7	2,4			14,3		6,0	10,6		19,7	
	18-10-2000	27 222	14 285	14 263	52,5	41,7					9,0		4,3	7,5		37,4	
Steenwijk	04-03-1998	30 809	21 277	21 201	69,1	25,0	7,1				26,9			14,1		7,3	19,6
	18-10-2000	31 384	16 886	16 873	53,8	20,3	8,2				21,1			13,4		8,3	28,7
Totaal West-Overijssel	04-03-1998	180 404	126 958	126 641	70,4	33,1	12,5	1,2	1,6	20,7	2,1	0,9		11,8	1,6	2,5	12,0
	18-10-2000	183 419	103 809	103 633	56,6	31,5	13,0	0,4	1,8	17,6	3,0	0,6		10,8	2,2	2,5	16,6
Gemeentelijke herindeling in een deel van Twente																	
Denekamp	04-03-1998	19 821	15 047	14 960	75,9	52,6					4,6			4,4		38,5	
	29-11-2000	19 434	13 115	13 073	67,5	60,3					5,7			9,0		25,0	
Hof van Twente	04-03-1998	27 228	20 206	20 151	74,2	35,3		4,1		21,3		4,5	20,6			14,3	
	29-11-2000	26 929	16 875	16 833	62,7	36,3		3,0		17,9		3,3	17,9			21,7	
Rijssen	04-03-1998	25 296	21 429	21 416	84,7	21,1	15,7	1,2		20,0	23,1			11,6		7,3	
	29-11-2000	25 737	22 122	22 104	86,0	21,1	15,2	1,2		16,3	23,0			11,5		11,7	
Vriezenveen	04-03-1998	25 648	17 987	17 935	70,1	39,1	15,0			20,2	3,2			13,4		9,1	
	29-11-2000	24 832	13 814	13 800	55,6	44,4	16,2			17,4	4,1			10,0		7,9	
Totaal deel van Twente	04-03-1998	97 993	74 669	74 462	76,2	35,6	8,1	1,4		17,3	7,4	1,2		13,0		15,9	
	29-11-2000	96 932	65 926	65 810	68,0	37,6	8,5	1,2		14,8	8,6	0,8		12,3		16,1	
Gelderland																	
Gemeentelijke herindeling in de Over-Betuwe																	
Bemmel	04-03-1998	30 434	17 913	17 845	58,9	24,0		7,4		17,1				12,0		39,5	
	15-11-2000	31 634	15 375	15 369	48,6	27,9		4,5		11,8				10,5		45,4	
Overbetuwe	04-03-1998	29 025	15 886	15 860	54,7	23,0	2,0	13,8	5,2	14,8	3,1			11,5		26,6	
	15-11-2000	29 856	13 883	13 871	46,5	25,1	3,9	14,4	8,4	11,1	3,4			11,9		21,8	
Totaal deel van Over-Betuwe	04-03-1998	59 459	33 799	33 705	56,8	23,5	0,9	10,4	2,4	16,0	1,5			11,8		33,4	
	15-11-2000	61 490	29 258	29 240	47,6	26,6	1,8	9,2	4,0	11,5	1,6			11,1		34,2	
Utrecht																	
Gemeentelijke herindeling in een deel van de provincie Utrecht																	
Utrecht	04-03-1998	201 304	115 522	115 422	57,4	10,4	2,1	6,7	16,0	17,3		6,4	12,9	2,7		17,5	8,1
	08-11-2000	204 047	88 676	88 341	43,5	9,5	2,5	3,7	15,7	13,5		6,0	11,1	1,5		28,5	8,0
De Bilt	04-03-1998	32 912	23 382	23 355	71,0	17,1	3,7	10,7	8,7	13,8	3,1	4,4	24,6				13,9
	08-11-2000	32 757	17 982	17 982	54,9	20,1	3,8	10,6	11,5	10,9	4,9	5,4	23,7				9,2
Woerden	04-03-1998	34 202	21 577	21 544	63,1	31,6	6,6	8,2	6,8	13,4	3,9			21,5		8,0	
	08-11-2000	34 979	16 489	16 475	47,1	28,6	8,4	6,6	8,5	13,0	5,6			16,7		12,5	
Totaal deel van Utrecht	04-03-1998	268 418	160 481	160 321	59,8	14,2	2,9	7,5	13,7	16,2	1,0	5,2	15,8	1,9		12,6	8,9
	08-11-2000	271 783	123 147	122 798	45,3	13,6	3,5	5,1	14,1	13,0	1,5	5,1	13,7	1,1		20,5	8,8
Noord-Holland																	
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Bergen (oud), Egmond en Schoorl																	
Bergen	04-03-1998	25 576	16 966	16 909	66,3	18,4		11,8	6,5	16,8				23,4		23,1	
	18-10-2000	25 248	13 221	13 203	52,4	22,8		7,9	10,8	16,1				25,4		16,9	

Tabel 1
Uitslag van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 18 oktober en 8, 15, 22 en 29 november 2000 in bij gemeentelijke herindeling op 1 januari 2001
betrokken gemeenten en berekende uitslag van de op 4 maart 1998 gehouden gemeenteraadsverkiezingen zoals die voor de 'nieuwe' gemeenten zouden zijn
geweest (slot)

Gemeente	Verkiezingsdatum	Kiesgerechtigde personen	Uitgebrachte stemmen		Stemmen in % aantal kiezers	Stemmen in % van het totale aantal geldige stemmen												
			Totaal	w.o. geldig		CDA	CU ¹⁾	D66	GL ²⁾	PvdA	SGP	SP	VVD	Ov ³⁾	LCG ⁴⁾	LPG ⁵⁾	LOG ⁶⁾	
Limburg																		
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Sittard, Geleen en Born																		
Sittard-Geleen	04-03-1998	77 170	50 723	50 626	65,7	24,6			3,5	12,9	11,2			8,3			39,4	
	22-11-2000	76 962	46 817	46 763	60,8	22,9			1,8	12,2	7,3			7,6			48,1	
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Broekhuizen, Grubbenvorst en Horst																		
Horst aan de Maas	04-03-1998	21 347	13 192	13 137	61,8	47,2			2,7		16,1		11,8	19,5			2,7	
	22-11-2000	21 343	11 439	11 429	53,6	51,1			5,7		15,5		13,0	14,7				
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Belfeld, Tegelen en Venlo																		
Venlo	04-03-1998	69 321	38 106	38 020	55,0	25,9			4,0	10,4	12,7		4,1	19,8			23,1	
	22-11-2000	70 325	34 516	34 477	49,1	30,1			3,1	13,5	9,8			19,3			24,3	
Totaal deel van Limburg	04-03-1998	167 838	102 021	101 783	60,8	28,0			3,6	10,3	12,4		3,0	14,1			28,6	
	22-11-2000	168 630	92 772	92 669	55,0	29,1			2,8	11,2	9,2		1,6	12,8			33,3	
Algemeen totaal	1998	799 688	514 894	513 821	64,4	25,4			5,2	4,6	7,1	16,7	2,0	2,6	14,0	0,6	0,4	4,6
	2000	807 502	428 133	427 353	53,0	26,2			5,6	3,2	7,5	13,6	2,6	2,1	12,8	0,3	0,5	6,5

¹⁾ ChristenUnie (Gereformeerd Politiek Verbond en Reformatorische Politieke Federatie).

²⁾ GROENLINKS.

³⁾ Overige landelijke groeperingen.

⁴⁾ Lokale Confessionele Groeperingen.

⁵⁾ Lokale Progressieve Groeperingen.

⁶⁾ Lokale Onafhankelijke Groeperingen.

⁷⁾ De gemeente Dalfsen is per 1 januari 2001 nieuwgevormd uit Dalfsen (oud) en Nieuwleusen. De laatstgehouden gemeenteraadsverkiezing in Dalfsen (oud) was op 27 november 1996 en die van Nieuwleusen op 4 maart 1998.

Tabel 2
Samenstelling van de gemeenteraden en colleges van burgemeester en wethouders, 1 januari 2001 ¹⁾

Gemeente	Uitgekomen lijsten		Ge- meen- te- raads- leden	Wet- hou- ders	Samenstelling gemeenteraad	Samenstelling college van burgemeester en wethouders	
	Totaal	In gemeen- teraad				Wethouders	Burge- meester
Overijssel							
Gemeentelijke herindeling van West-Overijssel							
Dalfsen	7	6	21 (7)	4 (1)	8(2) CDA, 3(1) CU, 2 PvdA, 1(1) VVD, 7(3) LOG	2(1) CDA, 1CU, 1 LOG	1 CDA
Zwartewaterland	6	6	19 (1)	3	4 CDA, 4 CU, 3 PvdA, 2(1) VVD, 4 LCG, 2 LOG	1 CDA, 1 CU, 1 PvdA	1 CDA
Hardenberg	7	5	31 (7)	5	13(3) CDA, 6(1) CU, 1 GL, 7(2) PvdA, 4(1) VVD	2 CDA, 1 CU, 1 PvdA, 1 VVD	1 CDA
Kampen	8	8	29 (3)	6	7(1) CDA, 6 CU, 1 GL, 5(1)PvdA, 4 SGP, 3 VVD, 2 LPG, 1(1) LOG	2 CDA, 2 CU, 2 PvdA	1 VVD
Olst	4	4	17 (3)	3 (1)	6(1) CDA, 5(2)PvdA, 2 VVD, 4 LOG	1 CDA, 1(1) PvdA, 1 LOG	1 PvdA
Raalte	7	7	25 (7)	3 (1)	11(3) CDA, 2(1) PvdA, 1 SP, 2 VVD, 9(3) LOG	2(1) CDA, 1 LOG	1 CDA
Steenwijk	8	8	27 (6)	5 (1)	6(1) CDA, 2 CU, 6(1) PvdA, 4(2) VVD, 2 LPG, 7(2) LOG	2 CDA, 2 PvdA, 1(1) VVD	1 D66
Gemeentelijke herindeling in een deel van Twente							
Denekamp	6	6	21 (6)	4 (2)	13(4) CDA, 1PvdA, 2(1) VVD, 5(1) LOG	4(2) CDA	1 CDA
Hof van Twente	6	4	23 (5)	4 (1)	10(1) CDA, 4 PvdA, 4(2) VVD, 5(2) LOG	2 CDA, 1 PvdA, 1(1) VVD	1(1) CDA
Rijssen	7	6	25 (4)	5 (1)	5(1) CDA, 4(1) CU, 4(1) PvdA, 6 SGP, 3 VVD, 3(1) LOG	1 CDA, 1(1) CU, 1 PvdA, 1 SGP, 1 LOG	1 PvdA
Vriezenveen	6	6	23 (3)	4	11(1) CDA, 4 CU, 4 (1) PvdA, 1 SGP, 2(1) VVD, 1 LOG	2 CDA, 1 CU, 1 PvdA	1 CDA
Gelderland							
Gemeentelijke herindeling in de Over-Betuwe							
Bemmel	7	7	27 (7)	5	8 CDA, 1(1) D66, 3(2) PvdA, 3(1) VVD, 12(3) LOG	2 CDA, 3 LOG	1 CDA
Overbetuwe	9	8	25 (4)	5 (1)	7(1) CDA, 1 CU, 4(1) D66, 2(1) GL, 3(1) PvdA, 3 VVD, 5 LOG	2 CDA, 1(1) D66, 1 PvdA, 1 LOG	1 VVD
Utrecht							
Gemeentelijke herindeling in een deel van de provincie Utrecht							
Utrecht	13	9	45 (15)	8 (2)	4(1) CDA, 1 CU, 1(1) D66, 8(5) GL, 7(3) PvdA, 3(1) SP, 5(1) VVD, 14(2) LPG, 2(1) LOG	1 CDA, 2(1) PvdA, 1 VVD, 3(1) LPG, 1 LOG	1 PvdA
De Bilt	10	10	27 (7)	4 (2)	6(2) CDA, 1 CU, 3(1) D66, 3(1) GL, 3(1) PvdA, 1 SGP, 1 SP, 7(2) VVD, 2 LOG	1(1) CDA, 1(1) D66, 1 GL, 1 PvdA	1 VVD
Woerden	9	9	29 (7)	4 (2)	9(1) CDA, 2(1) CU, 2 D66, 2(2) GL, 4(1) PvdA, 2 SGP, 5(2) VVD, 3 LOG	2(1) CDA, 1 PvdA, 1(1) VVD	1 CDA
Noord-Holland							
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Bergen (oud), Egmond en Schoorl							
Bergen	6	6	23 (4)	5	5 CDA, 2(1) D66, 2(1) GL, 4(1) PvdA, 6(1) VVD, 4 LOG	2 CDA, 1 PvdA, 2 VVD	1 D66
Limburg							
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Sittard, Geleen en Born							
Sittard-Geleen	11	9	37 (5)	7	8(2) CDA, 4(2) GL, 3 PvdA, 3 VVD, 19(1) LOG	1 GL, 1 PvdA, 5 LOG	1 CDA
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Broekhuizen, Grubbenvorst en Horst							
Horst aan de Maas	5	5	21 (5)	5 (1)	11(3) CDA, 1 D66, 3(1) PvdA, 3(1) SP, 3 VVD	3(1) CDA, 1 PvdA, 1 VVD	1 CDA
Gemeentelijke herindeling van de gemeenten Belfeld, Tegelen en Venlo							
Venlo	9	9	37 (8)	7	12(2) CDA, 1 D66, 5(2) GL, 3(1) PvdA, 7(2) VVD, 9(1) LOG	3 CDA, 1 GL, 1 PvdA, 2 VVD	1 VVD
Algemeen totaal	151	138	532 (1)	96 (16)	164(30) CDA, 34(4) CU, 15(5) D66, 28(14) GL, 76(20) PvdA, 14 SGP, 8(2) SP, 71(18) VVD, 4 LCG, 18(2) LPG, 100(19) LOG	37(7) CDA, 7(1) CU, 2(2) D66, 3 GL, 19(2) PvdA, 1 SGP, 10(3) VVD, 3(1) LPG, 14 LOG	11(1) CDA, 2 D66, 3(1) PvdA, 4(1) VVD

¹⁾ De cijfers tussen haakjes hebben betrekking op vrouwen en zijn begrepen in de getallen waarachter zij staan.

Jaarcijfers

Bevolkingsstatistieken in StatLine

StatLine

In toenemende mate zijn cijfers van het CBS beschikbaar via internet. Via internet kunt u toegang verkrijgen tot StatLine, de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u gratis bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een Webselector een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u bevolkingscijfers in StatLine?

In StatLine zijn veel cijfers over bevolking te vinden. De snelste manier om deze cijfers te vinden, is als volgt. Ga naar de openingpagina van de CBS homepage (www.cbs.nl) en druk op de knop 'StatLine' aan de linkerzijde. U krijgt nu een scherm waarin wordt uitgelegd hoe u binnen StatLine kunt zoeken naar onderwerpen. Klik in de tekst op 'StatLine' of op 'zelfstandig zoeken in StatLine'. U krijgt nu een scherm waarin u een zoekopdracht kunt geven (figuur 1). Als u niet direct een scherm met de themastructuur te zien krijgt, dient u 'Selecteren->' te kiezen. U krijgt dan de 'StatLine Webselector' op uw scherm.

Binnen de Webselector kunt u via de themastructuur snel gegevens over bevolking opvragen. Door op 'Mens en maatschappij' te klikken, komt u bij 'Bevolking' terecht. Als u vervolgens op 'Bevolking' klikt, krijgt u een lijst met publicaties en submappen (figuur 2). In de submappen vindt u informatie over bijvoorbeeld de samenstelling van de bevolking, geboorte en immigratie en emigratie.

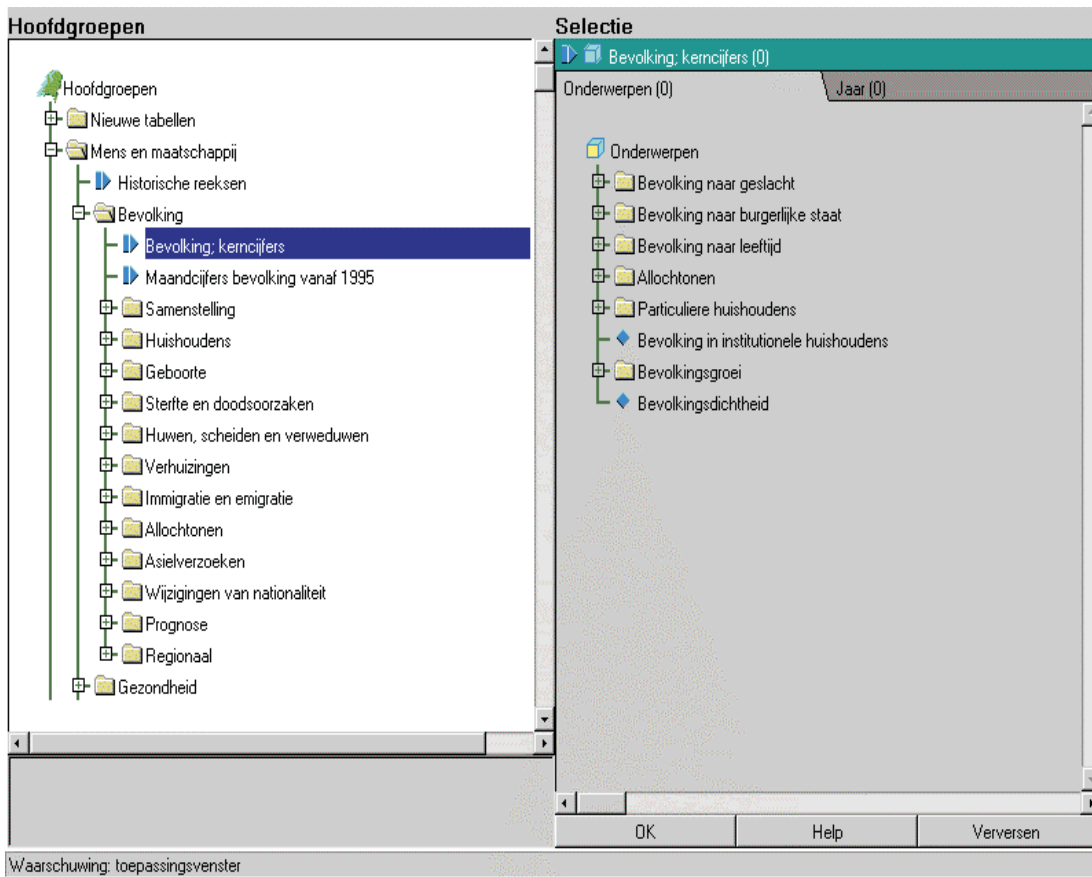
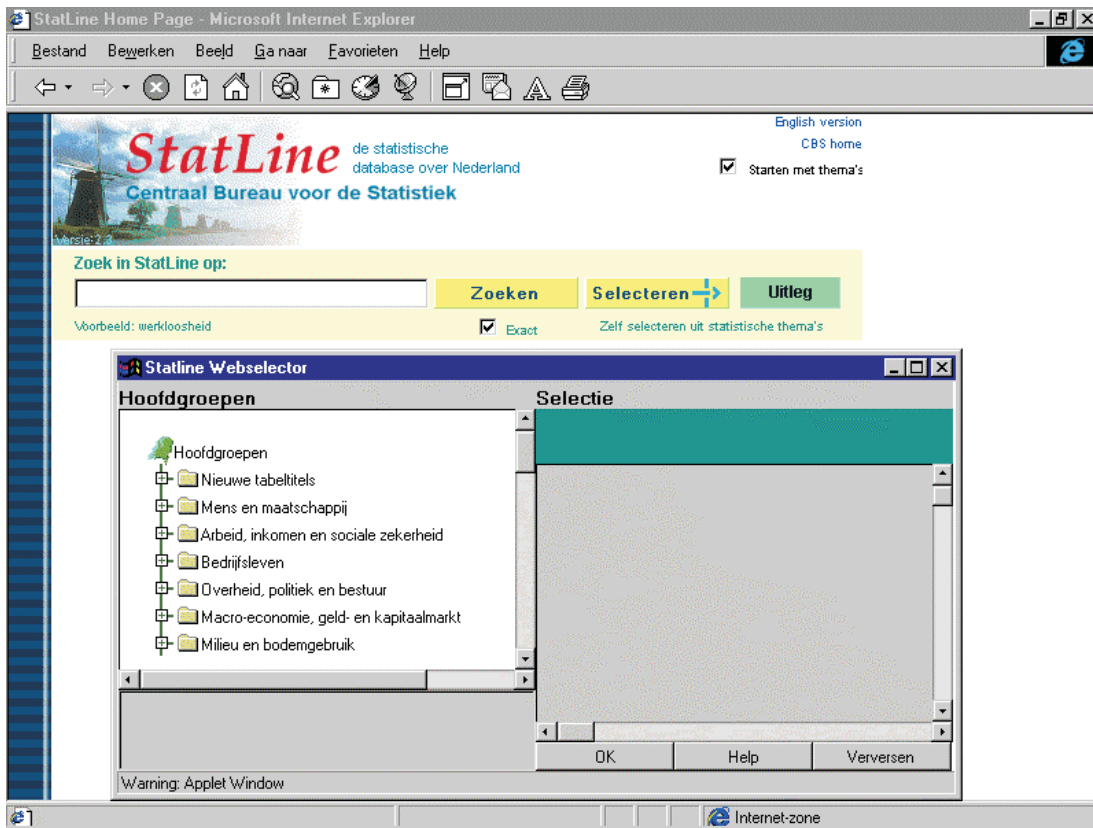
Ter illustratie is in figuur 2 de publicatie 'Bevolking; kerncijfers' geselecteerd. In het rechterdeel van de Webselector ziet u vervolgens een overzicht van de onderwerpen in deze publicatie. Hier kunt u door de tabbladen 'Onderwerpen' en 'Jaar' te selecteren uw eigen tabel samenstellen. Submappen in het rechterdeel van de Webselector opent u door op het 'plusje' te klikken. Als u uw tabel heeft samengesteld, drukt u op OK onderaan het scherm. U krijgt nu de tabel op het scherm te zien. Uiteraard kunt u deze tabel afdrukken of opslaan op schijf. Als u op het pictogram met de diskette ('Bewaar tabel in ander formaat') boven de tabel klikt, krijgt u de keuze om de tabel op te slaan in excel-formaat of enig ander formaat.

Wat kunt u in StatLine vinden?

Er zijn een groot aantal StatLinepublicaties met bevolkingscijfers gemaakt. De meeste vindt u onder de kop 'Bevolking' (figuur 2). Er zijn publicaties beschikbaar met kerncijfers van de bevolking, maandcijfers van de bevolking, regionale cijfers, cijfers over de bevolking naar samenstelling, huishoudens, geboorte, sterfte en doodsoorzaken, huwelijken, scheidingen en verweduwingen, verhuizingen, immigratie en emigratie, allochtonen, asielverzoeken, wijzigingen van nationaliteit en de demografische prognoses. Meer cijfers over de bevolking zijn te vinden bij 'Historische reeksen' (net boven 'Bevolking' in figuur 2). Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder 'Bevolking' ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal' in de publicaties 'Regionaal statistisch bestand' en 'Statistisch bestand gemeenten'.

In de afgelopen periode verschenen in Statline:

- Sterfte: kerncijfers, 2000
- Mortality: key figures, 2000
- Overlevingstafels naar geslacht, 2000
- Verhuizingen tussen gemeenten, 1997
- Asielverzoeken: kwartaalcijfers 2000
- Asielverzoeken: kerncijfers, 2000
- Maandcijfers bevolking, juli en augustus 2001
- Bevolking maandcijfers per gemeente, juli en augustus 2001
- Population forecasts: key figures
- Immigration and emigration: key figures
- Geboorte: kerncijfers

Huwelijkssluiting en partnerschapsregistratie, 1996–2000

Technische toelichting

Huwelijkssluiting

De opgenomen gegevens over huwenden hebben betrekking op de 'de jure'-bevolking, dat wil zeggen de personen die actueel in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente staan ingeschreven. In het geval dat een in Nederland woonachtige persoon trouwt met iemand die niet in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente staat ingeschreven, wordt alleen de in Nederland woonachtige persoon als huwende in de statistiek opgenomen. Dit verklaart waarom het aantal huwende mannen niet precies gelijk is aan het aantal huwende vrouwen.

De gegevens over huwelijkssluitingen hebben betrekking op alle huwelijken waarvan ten minste één van de beide partners als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente staat ingeschreven, ongeacht het land waar het huwelijk is gesloten.

De in de tabellen vermelde leeftijd is, het verschil tussen het kalenderjaar van de desbetreffende gebeurtenis en het geboortjaar.

Partnerschapsregistratie

De registratie (ingevoerd per 1 januari 1998) is mogelijk voor paren van gelijk en van verschillend geslacht. In de meeste opzichten is het geregistreerd partnerschap vergelijkbaar met het huwelijk. Een duidelijk onderscheid tussen het geregistreerd partnerschap en het huwelijk betreft evenwel de relatie tussen de partners en de eventuele kinderen. Als een vrouw die geregistreerd partner is, een kind krijgt, is zij weliswaar automatisch de moeder van haar kind, maar haar mannelijke geregistreerd partner is alleen dan de juridische vader als hij, met toestemming van de moeder, het kind erkent.

Tabel 1
Huwelijkssluiting en partnerschapsregistratie

	1996	1997	1998	1999	2000
Huwelijkssluitingen					
Totaal	85 440	85 059	86 956	89 428	88 074
Per 1 000 inwoners	5,5	5,4	5,5	5,7	5,5
Per 1 000 niet-gehuwde mannen van 15 jaar of ouder	31,1	30,7	31,1	31,6	30,7
Partnerschapsregistraties					
Tussen twee mannen	.	.	1 686	897	815
Tussen een man en een vrouw	.	.	1 616	1 495	1 322
Tussen twee vrouwen	.	.	1 324	864	785
Totaal	.	.	4 626	3 256	2 922
Per 1 000 inwoners	.	.	0,3	0,2	0,2

Tabel 2
Huwende personen naar geslacht en leeftijd

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
15–19 jaar	225	188	199	183	212
20–24 jaar	6 826	5 999	5 696	5 742	5 564
25–29 jaar	29 112	28 221	27 317	26 359	23 793
30–34 jaar	23 147	23 839	24 844	26 516	26 076
35–39 jaar	9 833	10 278	10 799	11 732	12 334
40–44 jaar	4 871	5 060	5 291	5 751	5 939
45–49 jaar	3 237	3 241	3 361	3 451	3 688
50 jaar of ouder	5 121	5 720	6 578	6 565	6 967
Totaal	82 372	82 546	84 085	86 299	84 573
<i>per 1 000 niet-gehuwde mannen in iedere leeftijdsgroep</i>					
15–19 jaar	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4
20–24 jaar	13,6	12,4	12,0	12,3	11,8
25–29 jaar	57,6	55,7	55,0	55,3	52,1
30–34 jaar	72,1	71,6	72,5	74,6	71,3
35–39 jaar	46,9	46,7	46,7	48,4	48,8
40–44 jaar	31,6	31,4	31,2	32,3	31,7
45–49 jaar	24,7	24,2	24,4	24,2	24,8
50 jaar of ouder	11,6	12,4	13,8	13,3	13,6
Totaal	29,1	28,9	29,1	29,5	28,5
<i>Vrouwen</i>					
15–19 jaar	1 315	1 240	1 251	1 295	1 276
20–24 jaar	16 046	14 654	13 791	13 844	13 389
25–29 jaar	31 918	31 967	32 036	31 629	29 075
30–34 jaar	16 710	17 394	18 175	19 640	19 793
35–39 jaar	6 420	6 749	7 290	7 885	8 058
40–44 jaar	3 344	3 638	3 769	4 067	4 181
45–49 jaar	2 321	2 428	2 629	2 596	2 814
50 jaar of ouder	2 921	3 431	3 974	3 877	4 187
Totaal	80 995	81 501	82 915	84 833	82 773
<i>per 1 000 niet-gehuwde vrouwen in iedere leeftijdsgroep</i>					
15–19 jaar	2,5	2,3	2,3	2,4	2,3
20–24 jaar	35,7	33,7	32,2	32,5	31,2
25–29 jaar	84,3	82,7	83,4	84,5	80,2
30–34 jaar	74,4	74,4	75,0	77,6	75,0
35–39 jaar	39,5	39,4	40,6	41,9	41,2
40–44 jaar	24,9	25,9	25,6	26,4	25,9
45–49 jaar	18,5	19,0	20,0	19,2	20,1
50 jaar of ouder	2,8	3,2	3,7	3,5	3,8
Totaal	26,4	26,3	26,5	26,8	25,8

Tabel 3
Huwende personen naar geslacht en voormalige burgerlijke staat

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
Ongehuwd	66 413	66 145	66 762	69 288	66 957
Verweduwd	1 387	1 625	1 967	1 756	1 811
Gescheiden	14 572	14 776	15 356	15 255	15 805
Totaal	82 372	82 546	84 085	86 299	84 573
<i>Vrouwen</i>					
Ongehuwd	66 355	66 223	67 007	69 128	66 769
Verweduwd	1 069	1 474	1 749	1 424	1 441
Gescheiden	13 571	13 804	14 159	14 281	14 563
Totaal	80 995	81 501	82 915	84 833	82 773

Tabel 4
Gemiddelde leeftijd bij huwelijkssluiting naar geslacht en voormalige burgerlijke staat

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
Ongehuwd	29,9	30,2	30,4	30,7	31,0
Verweduwd	58,8	58,6	57,5	57,7	58,2
Gescheiden	43,1	43,5	44,0	44,2	44,5
Totaal	32,8	33,2	33,6	33,7	34,1
<i>Vrouwen</i>					
Ongehuwd	27,6	27,9	28,1	28,3	28,5
Verweduwd	53,5	53,2	52,3	53,6	53,0
Gescheiden	39,4	39,7	40,4	40,5	41,0
Totaal	30,0	30,4	30,7	30,8	31,1

Tabel 5
Voor de eerste maal huwende personen naar geslacht en leeftijd

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
15–19 jaar	225	188	198	183	211
20–24 jaar	6 763	5 952	5 652	5 717	5 517
25–29 jaar	28 438	27 641	26 763	25 861	23 394
30–34 jaar	20 797	21 600	22 688	24 485	24 162
35–49 jaar	9 694	10 230	10 829	12 313	12 916
50 jaar of ouder	496	534	632	729	757
Totaal	66 413	66 145	66 762	69 288	66 957
<i>per 1 000 ongehuwde mannen in iedere leeftijdsgroep</i>					
15–19 jaar	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
20–24 jaar	13,5	12,3	11,9	12,2	11,7
25–29 jaar	57,2	55,4	54,7	54,9	51,8
30–34 jaar	70,8	70,7	71,7	74,1	70,6
35–49 jaar	29,0	28,9	28,8	30,9	30,6
50 jaar of ouder	3,5	3,6	4,1	4,6	4,5
Totaal	29,7	29,3	29,3	30,1	28,8
<i>Vrouwen</i>					
15–19 jaar	1 311	1 236	1 248	1 295	1 273
20–24 jaar	15 757	14 397	13 600	13 692	13 218
25–29 jaar	30 341	30 417	30 625	30 397	27 961
30–34 jaar	13 732	14 418	15 227	16 678	16 942
35–49 jaar	4 964	5 469	5 982	6 710	6 976
50 jaar of ouder	250	286	325	356	399
Totaal	66 355	66 223	67 007	69 128	66 769
<i>per 1 000 ongehuwde vrouwen in iedere leeftijdsgroep</i>					
15–19 jaar	2,9	2,8	2,8	2,9	2,8
20–24 jaar	35,3	33,3	31,9	32,3	30,9
25–29 jaar	84,1	82,5	83,4	84,7	80,2
30–34 jaar	73,9	74,3	75,0	77,9	75,3
35–49 jaar	23,6	24,2	24,7	25,9	25,3
50 jaar of ouder	1,5	1,7	1,9	2,1	2,3
Totaal	36,5	36,0	36,1	36,9	35,2

Tabel 6
Hertrouwers naar geslacht en voormalige burgerlijke staat

	1995	1996	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
Verweduwd	1 387	1 625	1 967	1 756	1 811
Gescheiden	14 572	14 776	15 356	15 255	15 805
Totaal	15 959	16 401	17 323	17 011	17 616
<i>Vrouwen</i>					
Verweduwd	1 069	1 474	1 749	1 424	1 441
Gescheiden	13 571	13 804	14 159	14 281	14 563
Totaal	14 640	15 278	15 908	15 705	16 004
<i>Per 1000 inwoners</i>					
Mannen	2,5	2,6	2,7	2,6	2,7
Vrouwen	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4

Tabel 7
Huwelijksjubilea

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>x 1 000</i>					
12,5 jaar	66	69	74	75	75
25 jaar	92	88	79	81	74
40 jaar	49	54	52	51	52
50 jaar	19	28	23	22	23
60 jaar	3	4	3	4	4

Huwelijksontbinding 1996–2000

Technische toelichting

Echtscheidingen

De van echt scheidenden zijn zij die ten tijde van de inschrijving van het bedoelde vonnis actueel in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente waren opgenomen (de 'de jure'-bevolking). Omdat de (voormalige) echtelieden niet altijd beiden in Nederland wonen, zijn de aantallen van echt scheidende mannen en vrouwen niet precies gelijk.

De gegevens over echtscheidingen hebben betrekking op alle echtscheidingen waarbij ten minste één van beide partners als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen. Het maakt daarbij niet uit of de echtscheiding al dan niet door een Nederlandse rechter is uitgesproken.

Het totaal echtscheidingspercentage geeft het percentage huwelijken weer dat tot echtscheiding zal komen als in de toekomst dezelfde huwelijksduurspecifieke sterfte- en echtscheidingsrisico's blijven gelden als in het waargenomen jaar.

De in de tabellen vermelde leeftijd is, het verschil tussen het kalenderjaar van de desbetreffende gebeurtenis en het geboortjaar.

Verweduwende personen

Personen die ten tijde van het overlijden van hun partner in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente als ingezetene staan ingeschreven.

Tabel 1
Huwelijksontbinding; kerncijfers

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Huwelijksontbindingen totaal</i>					
Totaal	94 140	91 704	90 773	92 395	93 603
Per 1 000 inwoners	6,1	5,9	5,8	5,8	5,9
Per 1 000 echtparen	26,7	26,0	25,7	26,1	26,4
<i>Huwelijksontbindingen door echtscheiding</i>					
Totaal	34 871	33 740	32 459	33 571	34 650
Per 1 000 inwoners	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2
Per 1 000 echtparen	9,9	9,6	9,2	9,5	9,8
Gemiddelde huwelijksduur bij echtscheiding	12,2	12,3	12,7	12,9	12,9
Totaal echtscheidingspercentage	32,8	32,4	31,8	32,1	34,1
<i>Huwelijksontbindingen door overlijden</i>					
Overleden gehuwden					
Mannen	42 032	40 942	40 999	41 096	41 063
Vrouwen	17 237	17 022	17 315	17 728	17 890
Totaal	59 269	57 964	58 314	58 824	58 953
Per 1 000 echtparen					
Mannen	11,9	11,6	11,6	11,6	11,6
Vrouwen	4,9	4,8	4,9	5,0	5,1
Totaal	16,8	16,4	16,5	16,6	16,6

Tabel 2
Gemiddelde leeftijd bij echtscheiding en verweduwing

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Gemiddelde leeftijd bij echtscheiding</i>					
Mannen	40,8	41,0	41,6	41,8	41,9
Vrouwen	38,1	38,4	38,7	38,8	39,0
<i>Gemiddelde leeftijd overleden gehuwden</i>					
Mannen	71,9	72,1	72,3	72,5	72,7
Vrouwen	68,6	68,7	69,1	68,8	69,2
<i>Gemiddelde leeftijd achterblijvende partner</i>					
Mannen	70,4	70,5	70,8	70,6	71,0
Vrouwen	68,5	68,7	68,9	69,0	69,2

Tabel 3
Van echt scheidende personen naar leeftijd en geslacht

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
Jonger dan 20 jaar	1	1	3	1	2
20–29 jaar	3 508	3 014	2 572	2 432	2 246
30–39 jaar	12 862	12 527	11 714	12 050	12 552
40–49 jaar	10 103	9 861	9 790	10 408	10 981
50–59 jaar	4 424	4 454	4 604	4 935	5 157
60–69 jaar	1 204	1 158	1 253	1 275	1 290
70 jaar of ouder	307	324	351	308	315
Totaal	32 409	31 339	30 287	31 409	32 543
<i>per 1 000 gehuwde mannen</i>					
Jonger dan 20 jaar	4,5	4,0	12,3	3,8	8,3
20–29 jaar	20,9	19,6	18,2	18,8	19,0
30–39 jaar	16,4	16,3	15,5	16,2	17,2
40–49 jaar	11,2	11,2	11,2	12,0	12,6
50–59 jaar	6,0	5,8	5,8	6,0	6,2
60–69 jaar	2,3	2,2	2,3	2,3	2,3
70 jaar of ouder	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7
Totaal	9,2	8,9	8,6	8,9	9,2
<i>Vrouwen</i>					
Jonger dan 20 jaar	31	31	28	21	30
20–29 jaar	6 529	5 871	5 285	4 982	4 772
30–39 jaar	13 594	13 299	12 720	13 633	14 059
40–49 jaar	9 186	8 976	8 846	9 292	9 892
50–59 jaar	3 244	3 292	3 261	3 423	3 600
60–69 jaar	724	713	714	801	756
70 jaar of ouder	142	141	169	136	131
Totaal	33 450	32 323	31 023	32 288	33 240
<i>per 1 000 gehuwde vrouwen</i>					
Jonger dan 20 jaar	13,0	13,9	12,6	9,6	13,9
20–29 jaar	21,2	20,4	19,7	19,9	20,5
30–39 jaar	15,5	15,4	14,9	16,1	16,8
40–49 jaar	10,4	10,3	10,2	10,7	11,3
50–59 jaar	4,8	4,6	4,4	4,5	4,7
60–69 jaar	1,6	1,5	1,5	1,7	1,6
70 jaar of ouder	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Totaal	9,5	9,2	8,8	9,2	9,4

Tabel 4
Verweduwende personen naar leeftijd en geslacht

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mannen</i>					
Jonger dan 20 jaar	–	–	–	1	–
20–29 jaar	35	46	35	39	35
30–39 jaar	362	350	313	311	329
40–49 jaar	1 074	997	964	1 012	935
50–59 jaar	1 970	1 982	2 145	2 274	2 210
60–69 jaar	3 503	3 546	3 369	3 456	3 492
70–79 jaar	5 660	5 449	5 605	5 738	5 676
80–89 jaar	4 062	4 055	4 218	4 285	4 552
90 jaar of ouder	571	597	666	612	661
Totaal	17 237	17 022	17 315	17 728	17 890
<i>per 1 000 gehuwde mannen</i>					
Jonger dan 20 jaar	–	–	–	3,8	–
20–29 jaar	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3
30–39 jaar	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
40–49 jaar	1,2	1,1	1,1	1,2	1,1
50–59 jaar	2,7	2,6	2,7	2,8	2,7
60–69 jaar	6,7	6,7	6,3	6,4	6,3
70–79 jaar	17,7	16,8	17,0	17,1	16,7
80–89 jaar	46,6	45,8	47,1	46,9	47,1
90 jaar of ouder	109,2	111,3	118,1	105,3	110,9
Totaal	4,9	4,8	4,9	5,0	5,1
<i>Vrouwen</i>					
Jonger dan 20 jaar	–	–	3	1	–
20–29 jaar	158	159	154	138	141
30–39 jaar	816	788	697	762	709
40–49 jaar	2 420	2 178	2 130	2 111	2 033
50–59 jaar	5 253	5 208	5 206	5 269	5 284
60–69 jaar	11 124	10 554	10 531	10 155	10 031
70–79 jaar	14 999	14 897	14 879	15 013	15 007
80–89 jaar	6 823	6 679	6 900	7 152	7 307
90 jaar of ouder	439	479	499	495	551
Totaal	42 032	40 942	40 999	41 096	41 063
<i>per 1 000 gehuwde vrouwen</i>					
Jonger dan 20 jaar	–	–	1,3	0,5	–
20–29 jaar	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
30–39 jaar	0,9	0,9	0,8	0,9	0,8
40–49 jaar	2,7	2,5	2,5	2,4	2,3
50–59 jaar	7,7	7,3	7,1	7,0	6,8
60–69 jaar	23,8	22,5	22,2	21,1	20,6
70–79 jaar	60,0	58,7	57,3	56,8	55,9
80–89 jaar	129,1	123,8	126,5	128,9	124,2
90 jaar of ouder	209,2	206,6	216,1	214,9	232,9
Totaal	11,9	11,6	11,6	11,6	11,6

Maandcijfers

Technische toelichting

De gegevens over de bevolking, met uitzondering van asielzoekers, hebben betrekking op personen die in de basisadministratie van de Nederlandse gemeenten als ingezetene zijn opgenomen (de 'de jure' bevolking). In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar men woont resp. waar men de meeste malen overnacht (de gemeente van inschrijving of woongemeente). De gegevens van een individu vormen tezamen een persoonslijst.

Geborenen worden geteld naar de gemeente waar de moeder (eventueel de vader) als ingezetene is ingeschreven. De opgenomen gegevens over de levendgeborenen hebben betrekking op alle bij de gemeente aangegeven geborenen die enig teken van leven hebben vertoond, ongeacht de zwangerschapsduur. Daar waar levendgeborenen worden onderscheiden naar rangnummer wordt, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, bedoeld het rangnummer van de levendgeborene uit de moeder (en dus niet dat uit het bestaande huwelijk).

Een kind wordt buitenechtelijk genoemd als de moeder op het moment van de bevalling niet gehuwd is of als ze uiterlijk 307 dagen vóór de bevalling verduwd of gescheiden is.

Overledenen worden eveneens geteld naar de gemeente van inschrijving en niet naar de gemeente van overlijden. De vermelde leeftijd is, met uitzondering van de overleden kinderen beneden 1 jaar, het verschil tussen het kalenderjaar van overlijden en dat van geboorte.

De statistiek van de buitenlandse migratie heeft betrekking op alle personen die aangifte doen van het feit dat zij zich in Nederland vestigen of Nederland verlaten.

Immigranten zijn zij voor wie de verwachte verblijfsduur in Nederland in het halfjaar volgend op de vestiging ten minste vier maanden bedraagt. Voor de emigratie geldt dat de verwachte verblijfsduur in het buitenland in het jaar volgend op het vertrek ten minste acht maanden bedraagt.

Administratieve correcties worden gevormd door de opnemingen in respectievelijk afvoeringen uit de gemeentelijke persoonsregisters anders dan door geboorte, sterfte, vestiging, vertrek of gemeente-grenswijzigingen. Het grootste deel van de administratieve correcties betreft de verwerking van òf het vertrek van personen die deze gebeurtenis niet hebben gemeld bij de gemeentelijke autoriteiten òf de hervestiging die daarna plaatsvindt.

Onder binnenlandse migratie wordt verstaan iedere woonplaatswisseling binnen Nederland die leidt tot verandering van gemeente van inschrijving. Veranderingen van inschrijvingsgemeente die in verband met grenswijziging tussen, respectievelijk samenvoe-

ging van, gemeenten in de bevolkingsadministratie worden geregistreerd, worden niet als binnenlandse migratie beschouwd.

Verhuizingen binnen een gemeente behoren tot de statistiek van de binnengemeentelijke verhuizingen.

De gegevens over de huwelijksluiting zijn geteld naar de gemeente waar de huwelijksvoltrekking voor de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft plaatsgehad en hebben betrekking op huwelijken waarvan ten minste één der huwelijkspartners als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is gesloten.

Per 1 januari 1998 is in Nederland het geregistreerd partnerschap ingevoerd. De registratie van het partnerschap in de gemeentelijke basisadministratie (GBA) is mogelijk voor paren van gelijk en van verschillend geslacht.

Echtscheidingen betreffen de door een rechter uitgesproken echtscheidingsvonnissen en hebben betrekking op echtscheidingen waarvan ten minste één van de betrokkenen als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is ontbonden. De datum van echtscheiding is de datum waarop dit vonnis bij de burgerlijke stand wordt ingeschreven. Voor huwelijken die in Nederland zijn gesloten is dat de burgerlijke stand in de gemeente waar het huwelijk werd voltrokken. Huwelijken die in het buitenland zijn gesloten en in Nederland zijn geregistreerd, kunnen in Nederland worden ontbonden door inschrijving van het echtscheidingsvonnis in het echtscheidingsregister van de gemeente 's-Gravenhage.

Asielzoekers zijn mensen die om uiteenlopende redenen hun land hebben verlaten om in een ander land, bijvoorbeeld Nederland, bescherming of asiel te zoeken. Het aantal individuele asielaanvragen wordt geregistreerd door het Ministerie van Justitie, de bron voor de in de tabel vermelde cijfers. De asielzoekers in een bepaald jaar worden niet allen ook als immigrant in dat jaar geteld. Voor dat laatste is immers inschrijving in een gemeentelijke basisadministratie vereist. Asielzoekers worden niet direct na aankomst als immigrant ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Voor de degenen die in de centrale opvang zitten, gebeurt dit pas als zij 'statushouder' zijn geworden, of langer dan een jaar in een opvangcentrum verblijven. Degenen die buiten de centrale opvang onderdak hebben, worden ingeschreven mits zij rechtmatig in Nederland verblijven. Nadat het CBS bericht van inschrijving in de GBA heeft ontvangen, wordt de (voormalige) asielzoeker als immigrant opgenomen.

Ten slotte wordt nog vermeld dat door middel van een voetnoot per tabel wordt aangegeven welke cijfers een voorlopig karakter dragen en welke definitief zijn.

Tabel 1
Bevolking, stand en dynamiek

	Levend- geborenen	Overledenen	Buitenlandse migratie		Totale bevolkings- groei ²⁾	Aantal inwoners aan het einde van het jaar / de maand	Binnenlandse migratie	Binnen- gemeentelijk verhuisde personen	Huwelijks- sluitingen	Partnerschaps- registraties	Echt- scheidingen
			Immigratie	Emigratie ¹⁾							
1996	189 521	137 561	108 749	91 945	73 218	15 567 107	629 774	1 084 411	85 140		34 871
1997	192 443	135 783	109 860	81 973	87 085	15 654 192	633 356	1 106 833	85 059		33 740
1998	199 408	137 482	122 407	79 289	106 033	15 760 225	665 795	1 108 216	86 956	4 626	32 459
1999	200 445	140 487	119 151	78 779	103 725	15 863 950	637 394	1 058 308	89 428	3 256	33 571
2000	206 619	140 527	132 850	78 977	123 125	15 987 075	614 097	972 515	88 074	2 922	34 650
januari	17 068	14 915	10 035	6 516	5 989	15 869 939	49 518	81 981	3 095	195	2 983
februari	16 606	11 773	10 249	5 587	9 740	15 879 679	46 385	79 500	4 483	215	2 878
maart	17 445	11 608	9 964	6 667	9 486	15 889 165	49 497	85 449	4 623	232	3 225
april	16 625	11 468	8 491	5 685	8 236	15 897 401	42 213	74 483	6 220	213	2 515
mei	17 513	11 511	9 970	5 654	10 589	15 907 990	49 646	86 128	11 335	313	3 193
juni	16 773	11 200	10 135	6 455	9 494	15 917 484	46 636	78 608	11 530	296	2 663
juli	17 694	11 164	12 269	8 214	10 840	15 928 324	58 042	85 335	8 802	241	2 908
augustus	18 315	10 960	14 833	7 717	14 659	15 942 983	63 132	80 807	9 834	254	2 896
september	17 736	10 667	14 015	7 414	13 933	15 956 916	56 966	77 276	12 561	276	2 853
oktober	17 155	11 556	12 611	6 703	11 755	15 968 671	53 239	81 389	6 514	225	3 028
november	16 996	11 372	11 939	6 443	11 448	15 980 119	50 850	81 642	4 319	239	3 053
december	16 693	12 333	8 339	5 922	6 956	15 987 075	47 973	79 917	4 758	223	2 455
2001											
januari	15 764	13 188	9 124	5 500	6 200	15 993 275	42 451	72 077	3 842	168	2 748
februari	16 666	11 446	10 953	5 574	10 599	16 003 874	48 567	76 397	3 222	163	3 324
maart	15 675	11 587	13 197	8 935	8 350	16 012 224	53 869	89 316	4 248	171	3 156
april	16 244	11 772	9 821	5 505	8 788	16 021 012	43 865	72 844	5 942	146	3 044
mei	17 555	12 367	9 303	5 838	8 653	16 029 665	41 477	73 416	10 116	185	3 194
juni	16 722	11 114	12 430	8 442	9 596	16 039 261	57 450	88 321	9 384	161	3 025
juli	18 069	11 162	12 143	7 778	11 272	16 050 533	59 780	83 936	7 232	201	3 351
augustus	17 962	10 964	12 127	7 737	11 388	16 061 921	57 602	72 810	11 007	269	3 266

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

²⁾ Inclusief het verschil tussen het officieel vastgestelde en het berekende inwonertal (overige correcties).

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 2
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)

	Eerste kinderen	Tweede kinderen	Derde kinderen	Vierde of volgende kinderen	Totaal	w.o. buitenechtelijk	
						totaal	w.o. eerste kinderen
1996	85 792	68 334	24 631	10 764	189 521	32 192	20 492
1997	89 322	68 173	24 238	10 710	192 443	36 863	23 410
1998	93 876	69 877	24 970	10 685	199 408	41 439	26 691
1999	93 815	71 289	24 840	10 501	200 445	45 592	29 165
2000	95 972	74 014	25 685	10 948	206 619	51 539	32 365
januari	8 156	5 883	2 069	960	17 068	4 160	2 684
februari	7 673	6 039	2 007	887	16 606	4 115	2 594
maart	7 944	6 379	2 200	922	17 445	4 202	2 652
april	7 528	6 051	2 185	861	16 625	4 018	2 451
mei	7 729	6 552	2 268	964	17 513	4 233	2 581
juni	7 658	6 086	2 103	926	16 773	4 029	2 450
juli	8 120	6 463	2 192	919	17 694	4 401	2 722
augustus	8 559	6 588	2 260	908	18 315	4 645	2 935
september	8 377	6 232	2 209	918	17 736	4 491	2 888
oktober	8 092	6 068	2 070	925	17 155	4 379	2 738
november	8 086	5 949	2 090	871	16 996	4 394	2 764
december	8 050	5 724	2 032	887	16 693	4 472	2 906
2001							
januari	7 398	5 680	1 848	838	15 764	4 085	2 620
februari	7 591	6 081	2 060	934	16 666	4 404	2 739
maart	7 089	5 795	1 989	802	15 675	4 140	2 588
april	7 309	6 023	2 082	830	16 244	4 290	2 734
mei	7 967	6 421	2 226	941	17 555	4 593	2 839
juni	7 676	6 172	2 043	831	16 722	4 631	2 865
juli	8 503	6 492	2 195	879	18 069	4 865	3 104
augustus	8 411	6 456	2 187	908	17 962	4 993	3 163

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 3
Overledenen naar leeftijd en geslacht

	0-19 jaar		20-39 jaar		40-59 jaar		60-79 jaar		80-89 jaar		90+ jaar		Totaal		w.o. beneden 1 jaar ¹⁾	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
1996	1 125	800	2 115	1 167	8 365	5 276	33 896	22 029	18 749	26 064	4 758	13 217	69 008	68 553	615	471
1997	1 016	724	2 026	1 151	8 187	5 421	32 890	21 785	18 425	25 864	4 699	13 595	67 243	68 540	541	427
1998	1 103	692	1 901	1 035	8 340	5 520	33 343	21 962	18 598	26 028	4 924	14 036	68 209	69 273	613	422
1999	1 055	785	1 937	1 128	8 570	5 787	33 416	22 608	18 716	26 452	5 178	14 855	68 872	71 615	563	485
2000	999	761	1 740	1 006	8 204	5 552	30 974	20 245	20 619	26 733	6 237	17 457	68 773	71 754	582	477
januari	73	58	170	87	763	513	2 968	1 950	2 321	2 901	861	2 250	7 156	7 759	41	37
februari	75	50	113	86	622	414	2 515	1 669	1 833	2 226	577	1 593	5 735	6 038	47	32
maart	91	88	123	69	670	432	2 544	1 643	1 704	2 248	558	1 438	5 690	5 918	58	61
april	84	57	172	75	669	414	2 488	1 615	1 769	2 141	515	1 469	5 697	5 771	53	28
mei	92	61	141	78	717	475	2 479	1 670	1 700	2 170	506	1 422	5 635	5 876	52	38
juni	77	64	161	81	661	430	2 488	1 583	1 606	2 148	510	1 391	5 503	5 697	49	35
juli	93	70	136	86	663	455	2 594	1 684	1 574	2 084	439	1 286	5 499	5 665	53	44
augustus	85	76	162	81	676	486	2 404	1 576	1 526	2 130	455	1 303	5 308	5 652	46	47
september	80	62	145	89	675	461	2 378	1 621	1 514	2 004	416	1 222	5 208	5 459	49	43
oktober	93	49	150	106	694	489	2 700	1 739	1 603	2 128	462	1 343	5 702	5 854	48	35
november	59	61	138	90	681	495	2 646	1 654	1 613	2 185	466	1 284	5 603	5 769	32	38
december	97	65	129	78	713	488	2 770	1 841	1 856	2 368	472	1 456	6 037	6 296	54	39
2001																
januari	106	71	168	105	763	514	2 902	2 015	1 861	2 589	548	1 546	6 348	6 840	49	41
februari	104	73	120	80	659	472	2 640	1 794	1 547	2 188	457	1 312	5 527	5 919	60	50
maart	84	50	149	76	720	499	2 641	1 741	1 685	2 167	490	1 285	5 769	5 818	44	35
april	70	45	143	103	751	489	2 730	1 775	1 692	2 278	417	1 279	5 803	5 969	30	20
mei	83	66	156	92	749	539	2 930	1 849	1 666	2 441	464	1 332	6 048	6 319	44	43
juni	97	68	143	70	684	450	2 587	1 702	1 524	2 153	426	1 210	5 461	5 653	53	48
juli	106	71	144	94	674	483	2 543	1 772	1 536	2 130	378	1 231	5 381	5 781	70	39
augustus	87	58	157	91	773	502	2 415	1 766	1 436	2 142	359	1 178	5 227	5 737	40	31

¹⁾ Leeftijd op de laatste verjaardag.

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 4
Buitenlandse migratie naar geboorteland

	Totaal ¹⁾	Werelddelen					Landen						
		Europa	Amerika	Azië	Afrika	Oceanië	EU-landen					Afgha- nistan	China
							Nederland	België	BR Duitsland	Verenigd Koninkrijk	Overige EU-landen		
<i>Immigratie ²⁾</i>													
1996	108 749	57 251	14 682	20 722	15 228	866	22 566	1 915	5 626	4 439	6 888	2 848	1 516
1997	109 860	56 719	15 736	22 016	14 527	862	22 715	2 244	5 548	4 454	7 533	3 664	1 788
1998	122 407	60 679	20 492	24 080	16 027	1 039	25 984	2 336	5 465	4 469	8 145	3 929	1 940
1999	119 151	61 522	19 946	21 557	14 921	1 204	24 974	2 360	5 193	4 780	8 523	5 506	1 850
2000	132 850	66 921	22 428	24 340	17 823	1 338	23 817	2 244	5 150	5 564	8 843	4 610	2 632
januari	10 035	5 438	1 528	1 628	1 316	125	2 011	206	478	407	754	269	149
februari	10 249	5 226	1 469	1 817	1 624	113	1 614	175	411	412	757	318	179
maart	9 964	5 058	1 453	1 889	1 460	104	1 699	162	411	443	684	316	198
april	8 491	4 295	1 311	1 554	1 216	115	1 600	139	356	362	556	257	146
mei	9 970	5 044	1 537	1 892	1 380	117	1 867	178	365	454	600	296	188
juni	10 135	5 039	1 700	1 984	1 310	102	2 079	145	406	422	534	354	246
juli	12 269	6 160	2 749	1 911	1 336	113	2 878	217	341	425	616	374	195
augustus	14 833	7 233	3 369	2 300	1 785	146	3 073	268	523	608	850	397	230
september	14 015	7 000	2 377	2 654	1 871	113	2 083	250	591	560	1 156	589	337
oktober	12 611	6 277	1 924	2 656	1 667	87	1 780	190	517	570	918	567	312
november	11 939	5 958	1 672	2 484	1 693	132	1 648	192	456	585	906	529	300
december	8 339	4 193	1 339	1 571	1 165	71	1 485	122	295	316	512	344	152
2001													
januari	9 124	4 582	1 331	1 813	1 313	85	1 584	152	312	390	575	410	179
februari	10 953	5 417	1 427	2 194	1 797	118	1 621	186	392	460	796	472	228
maart	13 197	6 472	1 865	2 603	2 115	139	2 046	170	464	543	873	482	299
april	9 821	4 851	1 295	1 899	1 640	136	1 564	135	369	483	600	333	323
mei	9 303	4 281	1 326	1 904	1 671	121	1 489	143	349	355	593	390	253
juni	12 430	6 150	1 975	2 336	1 826	143	2 497	185	442	484	687	509	235
juli	12 143	6 064	2 491	2 067	1 399	122	2 971	185	447	472	661	453	278
augustus	12 127	5 994	2 330	2 042	1 636	125	2 411	192	498	536	764	321	271
<i>Emigratie (inclusief saldo administratieve correcties)</i>													
1996	91 945	65 420	10 594	7 605	7 380	946	40 365	1 391	5 066	4 894	5 876	108	684
1997	81 973	58 535	9 701	6 889	6 089	774	37 849	1 293	4 336	3 748	5 249	56	592
1998	79 289	56 709	8 953	7 059	5 827	717	35 778	1 371	4 321	3 971	5 643	109	532
1999	78 779	55 853	9 055	7 054	5 997	818	35 785	1 331	4 119	3 643	5 627	204	544
2000	78 977	57 041	8 333	6 834	5 935	834	37 414	1 375	3 980	3 353	5 757	214	502
januari	6 516	4 653	671	560	535	97	3 180	109	266	281	440	40	58
februari	5 587	3 991	587	525	425	59	2 627	88	266	256	393	24	29
maart	6 667	4 679	696	719	516	57	2 999	141	353	275	519	14	57
april	5 685	4 087	569	489	490	50	2 727	64	280	259	358	5	22
mei	5 654	4 047	567	532	434	74	2 561	99	258	246	458	11	56
juni	6 455	4 604	755	583	449	64	2 933	119	343	311	544	14	48
juli	8 214	5 807	1 065	777	501	64	3 788	160	404	298	653	19	36
augustus	7 717	5 764	757	603	519	74	3 882	127	370	324	543	10	33
september	7 414	5 485	735	638	496	60	3 599	127	393	332	539	16	51
oktober	6 703	4 907	645	490	580	81	3 222	109	357	280	459	14	41
november	6 443	4 557	743	541	528	74	2 904	109	349	263	472	35	41
december	5 922	4 460	543	377	462	80	2 992	123	341	228	379	12	30
2001													
januari	5 500	3 897	585	501	470	47	2 664	91	201	202	354	39	58
februari	5 574	4 144	482	425	449	74	2 687	128	257	199	412	24	34
maart	8 935	6 107	966	932	865	64	4 034	126	376	359	633	21	75
april	5 505	3 966	529	497	465	48	2 607	72	305	204	374	24	32
mei	5 838	4 135	619	544	479	61	2 726	117	260	221	461	28	41
juni	8 442	5 996	1 120	646	596	84	3 877	135	391	328	695	31	49
juli	7 778	5 734	791	655	535	63	3 946	140	357	339	579	32	54
augustus	7 737	5 670	711	619	648	89	3 826	154	378	260	569	15	38

¹⁾ Inclusief geboorteland onbekend.

²⁾ Inclusief in Nederlandse asielzoekerscentra geboren kinderen.

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Egypte	Irak	Iran	Japan	Marokko	Nederlandse Antillen plus Aruba	Somalië	Suriname	Turkije	VS van Amerika	Voormalig Joegoslavië	Voormalige Sovjet Unie	Zuid-Afrika
750	4 673	2 818	1 385	4 528	3 845	3 478	3 643	6 209	3 132	3 636	2 378	913
826	6 130	1 689	1 293	4 894	4 751	1 644	3 555	6 291	3 151	1 818	2 162	1 051
859	7 368	1 139	1 228	5 531	7 588	1 385	4 603	5 459	3 408	1 682	2 656	1 688
671	3 346	1 144	1 293	4 670	8 813	1 668	3 205	4 817	3 488	4 133	2 975	1 333
571	4 445	1 733	1 298	4 482	10 167	2 181	3 601	5 393	3 538	4 780	6 104	1 331
45	318	104	84	372	656	168	209	431	280	414	326	111
50	395	142	75	485	470	193	269	463	306	509	471	138
51	396	143	101	398	494	172	301	493	264	410	361	120
31	254	98	129	406	530	150	231	360	204	250	366	104
35	374	135	175	359	623	188	303	439	245	402	356	106
48	408	97	111	364	841	179	279	296	255	381	461	81
44	323	141	102	262	1 608	180	329	343	341	394	585	77
49	377	133	133	509	1 779	161	443	563	524	327	534	137
64	369	197	118	517	1 105	227	366	552	360	468	663	123
52	515	211	114	378	806	154	342	537	327	463	798	119
62	416	228	91	261	635	264	321	506	255	505	667	103
40	300	104	65	171	620	145	208	410	177	257	516	112
41	376	154	37	274	555	132	220	440	221	295	443	125
55	412	211	82	427	470	188	259	504	271	342	570	148
68	472	199	122	486	701	256	295	624	279	450	773	157
48	236	138	120	504	473	156	283	465	202	310	502	120
36	228	182	116	519	510	114	278	450	174	214	337	97
70	291	198	148	453	921	199	323	518	291	301	596	120
62	228	164	146	282	1 390	145	341	359	334	207	428	113
55	202	172	127	372	1 107	125	299	483	404	219	407	101
617	245	443	1 388	2 490	3 288	641	2 391	4 189	2 635	1 222	551	649
502	257	465	1 246	1 711	14 354	771	2 228	2 637	2 494	1 122	538	647
373	373	349	1 137	1 466	2 385	846	1 791	2 210	2 544	774	596	815
335	720	339	1 237	1 432	2 646	1 286	1 630	1 860	2 557	938	493	816
270	633	318	1 155	1 105	2 443	1 829	1 273	1 158	2 489	1 263	667	680
22	72	21	72	96	214	153	152	60	162	123	60	83
18	79	27	79	74	176	126	100	72	132	87	62	56
30	59	38	189	102	190	137	109	67	215	78	70	55
23	45	25	90	123	144	119	119	93	162	106	34	45
27	60	22	66	73	179	108	63	104	181	132	60	39
7	53	24	119	85	181	122	105	73	281	84	38	45
25	41	43	144	108	256	153	140	83	425	116	65	47
26	51	19	124	80	216	203	80	108	244	164	57	56
12	67	35	80	85	241	191	128	119	165	127	50	64
19	37	21	68	102	236	220	94	134	171	85	64	56
33	44	28	63	115	254	141	136	125	178	109	60	48
28	25	15	61	62	156	156	47	120	173	52	47	86
19	72	23	44	68	186	143	68	105	174	68	61	64
4	50	14	52	34	184	221	45	91	132	127	46	41
41	82	38	253	152	304	304	209	135	264	142	92	67
11	53	32	91	50	162	153	59	108	166	112	28	53
13	58	16	102	83	202	174	82	82	180	65	66	41
4	51	44	122	128	332	203	113	137	383	104	87	60
13	78	38	100	116	272	184	41	72	283	68	41	76
9	94	21	78	102	216	254	71	132	228	104	49	67

Tabel 5
Asielaanvragen naar land van nationaliteit

	Totaal	w.o.									
		Afghanistan	Bosnië- Herzegovina	China	Irak	Iran	Servië en Montenegro	Somalië	Sri Lanka	Turkije	Dem. Rep. Congo (Zaire)
1996	22 857	3 019	984	468	4 378	1 521	797	1 461	1 483	692	435
1997	34 443	5 920	1 968	1 158	9 641	1 253	1 652	1 280	1 497	1 135	592
1998	45 217	7 118	3 769	916	8 300	1 680	4 288	2 775	1 049	1 222	410
1999	42 729	4 400	1 169	1 246	3 703	1 527	7 125	2 731	856	1 490	252
2000	43 559	5 032	1 637	1 393	2 747	2 530	3 813	2 095	972	2 246	501
januari	4 125	391	89	112	312	224	260	348	110	175	31
februari	3 840	352	78	111	305	183	199	156	97	192	70
maart	3 571	334	181	98	238	150	330	173	107	185	39
april	3 104	348	139	109	157	176	318	193	71	153	36
mei	3 053	390	105	118	151	160	175	156	60	234	34
juni	3 371	398	87	140	139	105	818	120	89	151	26
juli	3 581	428	161	146	195	173	608	154	75	173	38
augustus	3 920	558	154	151	259	243	346	214	80	159	63
september	3 418	410	185	97	222	230	198	194	74	209	41
oktober	3 981	417	155	114	246	316	273	136	86	225	39
november	3 927	526	146	113	285	291	168	139	54	205	41
december	3 668	480	157	84	238	279	120	112	69	185	43
2001											
januari	3 697	342	211	96	214	310	106	135	76	174	45
februari	2 805	254	191	86	139	172	59	85	42	154	38
maart	3 086	358	139	59	171	125	106	103	57	152	41
april	2 781	263	88	79	97	124	81	98	72	131	50
mei	2 549	298	106	38	85	98	102	89	49	141	25
juni	2 219	262	68	45	94	92	52	75	56	100	28
juli	2 475	255	58	63	94	108	84	77	57	92	25
augustus	2 462	274	30	41	105	62	58	83	44	87	30

Bron: Ministerie van Justitie.

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001

	Aflevering	Bladzijde		Aflevering	Bladzijde
1. BEVOLKINGSSTRUCTUUR EN -ONTWIKKELING					
<i>Artikelen</i>					
– Confrontatie van de resultaten van de structuurtelling 1 januari 1995 met die verkregen langs administratieve weg	oktober	1996	10–22		
– Demografie van Nederland 1995	december	1996	8–23		
– Bevolkingsontwikkeling in 1996: toename immigratie	maart	1997	6–10		
– Bevolking naar leeftijd en geslacht, 1 januari 1996 en de bevolking volgens de overlevingstafel, 1991–1995	mei	1997	4		
– Demografie van Nederland 1996	november	1997	6–22		
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1997	december	1997	4		
– Meer dan duizend mensen van honderd jaar of ouder	december	1997	6– 8		
– Bevolkingsontwikkeling in 1997: stijging bevolkingsgroei	maart	1998	8–13		
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1998	september	1998	6		
– Demografie van Nederland 1997	december	1998	8–24		
– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	maart	1999	6		
– Demografische ontwikkelingen en collectieve uitgaven	maart	1999	9–12		
– Bevolkingsgroei 1998: veel geboorten, veel immigranten	maart	1999	13–19		
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie in de jaren negentig	september	1999	6		
– Hoeveel mensen maken voor de tweede keer een eeuwwisseling mee?	november	1999	10–11		
– Bevolkingsontwikkeling 1900–2100	december	1999	9–16		
– Dutch population statistics based on population register data	februari	2000	9–15		
– Demografie van Nederland 1999	maart	2000	9–33		
– Geregistreerd partnerschap en burgerlijke staat: toepassing in de bevolkingsstatistieken	mei	2000	10–13		
– Caleidoscoop van de moderne levensloop	juni	2000	10–17		
– Bevolkingsstatistieken in Statline	april	2001	4– 6		
– Zestien miljoen inwoners	april	2001	7		
– Bevolkingsgroei blijft hoog	juli	2001	4– 6		
<i>Jaarcijfers</i>					
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1997	augustus	1997	17–20		
– Demografische kerncijfers, 1985–1996	september	1997	13–18		
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1998	augustus	1998	21–24		
– Demografische kerncijfers, 1990–1997	december	1998	53–58		
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1999	juni	1999	29–32		
– Demografische kerncijfers, 1990–1998	januari	2000	29–34		
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 2000	augustus	2000	19–22		
– Demografische kerncijfers, 1990–1999	januari	2001	26–30		
– Bevolkingsstatistieken in Statline	mei	2001	41–42		
– Bevolking naar leeftijd, burgerlijke staat en geslacht, 1 januari 2001	september	2001	25–28		
2. BEVOLKING NAAR REGIO					
<i>Artikelen</i>					
– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari	1998	6		
– Regionale verschillen in bevolking	maart	1998	14–25		
<i>Jaarcijfers</i>					
– Bevolking per gemeente naar provincie, 1 januari 1997	januari	1997	77–82		
– Loop van de bevolking naar enkele regionale en categorale indelingen, 1995	februari	1997	11–20		
– Demografische cijfers per provincie, 1991–1996	maart	1997	52–64		
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1996	april	1997	12–29		
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1997	december	1997	40–47		
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	december	1997	48–66		
– Bevolking per gemeente naar provincie, 1 januari 1998	januari	1998	20–24		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per provincie en landsdeel	februari	1998	12–15		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeente-groep naar stedelijkheid gemeenten	februari	1998	16–17		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeente-groep naar inwonertal	februari	1998	18–25		
– Demografische cijfers per provincie, 1992–1997	april	1998	19–31		
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1998	juli	1998	27–35		
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1998	december	1998	59–77		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per provincie en landsdeel	december	1998	78–81		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeente-groep naar stedelijkheid gemeenten	december	1998	82–83		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeentegroep naar inwonertal	december	1998	84–91		
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 1999	januari	1999	20–24		
– Demografische cijfers per provincie, 1993–1998	april	1999	41–54		
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1999	juli	1999	19–26		
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2000 (berekende cijfers)	januari	2000	35–39		
– Demografische cijfers per provincie, 1994–1999	februari	2000	29–42		
– Stand van de bevolking op 1 januari 1999 en loop van de bevolking in 1998, regionale cijfers	februari	2000	43–55		
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 2000	november	2000	35–43		
– Demografische cijfers per provincie, 1995–2000	januari	2001	31–42		
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2001 (berekende cijfers)	januari	2001	43–47		
– Stand van de bevolking op 1 januari 2000 en loop van de bevolking in 1999, regionale cijfers	januari	2001	48–59		
3. BEVOLKING NAAR NATIONALITEIT EN GEBORTELAND					
<i>Artikelen</i>					
– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december	1996	4		
– Eerste en tweede generatie Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen naar jaar van huwelijksluiting, 1996	april	1997	4		
– In Indonesië of het voormalig Nederlands-Indië geboren bevolking	april	1997	6–10		
– Eerste en tweede generatie Turken en Marokkanen naar leeftijd en nationaliteit, 1996	juli	1997	4		
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus	1997	4		
– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari	1998	6		
– Antillianen en Arubanen naar jaar van laatste vestiging, leeftijd bij laatste vestiging en verband tussen huwelijk en vestiging	mei	1998	6		
– Chinezen in Nederland, 1 januari 1997	mei	1998	8–11		
– Personen met dubbele nationaliteit	april	1999	6		
– Allochtonen in Nederland: vijf grote groepen	april	1999	9–19		
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli	1999	6		
– Allochtonen in Nederland: vluchtelingen en asielzoekers	juli	1999	10–18		
– Allochtonen in Nederland: westers/niet-westers, 1999	november	1999	6– 7		
– Joegoslaven in Nederland, 1 januari 1999	februari	2000	6		
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart	2000	34–43		
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei	2000	6– 7		
– Aantallen allochtonen volgens verschillende definities	mei	2000	14–17		
– Main trends in the labour force in the European Union	oktober	2000	9–16		
– Niet-westerse derde generatie, een eerste verkenning	juni	2001	16–19		
– Spreiding van niet-westerse allochtonen over Nederland	juni	2001	20–23		
– Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA	september	2001	4– 7		
– Inwonende Turkse en Marokkaanse jongeren	september	2001	8– 9		
– Verdubbeling van het aantal allochtonen in de afgelopen kwart eeuw	september	2001	12–16		
– Schattingsmethode voor de allochtone bevolking in de afgelopen kwart eeuw	september	2001	17–22		

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001

	Aflevering	Bladzijde
<i>Jaarcijfers</i>		
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1995	november 1996	11– 22
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1996	januari 1997	22– 30
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1996	januari 1997	31– 42
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1996	januari 1997	43– 61
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1996	februari 1997	21– 29
– Demografische cijfers betreffende de Surinaamse en Antilliaanse + Arubaanse bevolking in Nederland, 1991–1995	maart 1997	90– 94
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1997	december 1997	67– 75
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1997	december 1997	76– 88
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1997	december 1997	89–107
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1997	december 1997	108–116
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1997	maart 1998	26– 33
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	34– 45
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	46– 54
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	juni 1998	17– 28
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1998	oktober 1998	28– 35
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1998	november 1998	24– 31
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1998	november 1998	32– 44
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1998	november 1998	45– 52
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig Postcodegebied, 1 januari 1998	april 1999	55– 66
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1999	augustus 1999	15– 23
– Allochtonen, 1 januari 1999	december 1999	48–115
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1999	juli 2000	16– 43
– Allochtonen, 1 januari 2000	september 2000	22– 85
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 2000	november 2000	44– 71
– Niet Nederlanders per gemeente, 1 januari 2000	december 2000	13– 21
– Allochtonen in Nederland, 1 januari 2001	september 2001	29– 36
4. GEBOORTE		
<i>Artikelen</i>		
– Prognose van het aantal geborenen in 1995 volgens de bevolkingsprognoses vanaf 1965	november 1996	4
– (Buiten-)rechtelijke levendgeborenen naar leeftijd van de moeder, 1965 en 1995	maart 1997	4
– Worden er steeds minder jongens geboren?	april 1997	11
– Meeste kinderen in zomer geboren	mei 1997	6– 9
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei 1997	28– 36
– Buitenechtelijke vruchtbaarheid naar geboorteland van de moeder	juni 1997	6– 11
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	augustus 1997	10
– Achtergronden van vruchtbaarheidsontwikkelingen	oktober 1997	12– 24
– Geboortevrouwontwikkeling en consumentenvertrouwen: een econometrische analyse	november 1997	23– 27
– Veel vrouwen kampen met vruchtbaarheidsproblemen	februari 1998	6– 7
– Kenmerken van moeders bij geboorte van het eerste kind	maart 1998	6
– Sterke daling aantal tienermoeders	mei 1998	12– 13
– Vruchtbaarheid van in het buitenland geboren vrouwen	juli 1998	8– 10
– Geboortenregeling 1998	december 1998	25– 29
– Echtelijke en buitenechtelijke levendgeborenen, 1960–1999	januari 1999	6
– Fertility of foreign-born women in the Netherlands	november 1999	12– 14
– TFR naar leeftijd en geboorteland, 1990–1998	december 1999	6

	Aflevering	Bladzijde
– Afstel door uitstel: (kinder)loos alarm?	januari 2000	9–22
– Aantal tienermoeders toch weer gestegen	januari 2000	23–25
– Sex-ratio, Nederlanders en allochtonen	maart 2000	6
– Krijgen allochtonen vrouwen van de tweede generatie minder kinderen dan de moeder	oktober 2000	17–24
– Vruchtbaarheid van allochtonen vrouwen	november 2000	9–11
– Allochtone moeders in Nederland	november 2000	12–21
– Kinderen krijgen over de landsgrenzen heen	november 2000	22–26
– Jonge moeders zijn steeds ouder	november 2000	27–31
– Werkende moeders in de komende twintig jaar	november 2000	32–34
– Aantal tienermoeders weer toegenomen	februari 2001	4– 5
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6–11
– Laat getrouwd, snel een kind	juli 2001	7– 9
– Buitenechtelijke geboorten in Nederland en Europa: traditie of transitie?	oktober 2001	4– 7
<i>Jaarcijfers</i>		
– Geboorte, 1991–1995	december 1996	46–55
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1994–1995	mei 1997	37–54
– Geboorte, 1992–1996	november 1997	28–38
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1996	februari 1998	26–34
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	25–33
– Geboorte, 1993–1997	februari 1999	15–24
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1997	maart 1999	20–28
– Geboorte, 1994–1998	november 1999	35–44
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1998	februari 2000	56–64
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	24–33
– Geboorte, 1995–1999	oktober 2000	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1999	november 2000	72–80
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	22–31
5. STERFTE EN LEVENSVERWACHTING		
<i>Artikelen</i>		
– Sterfte: trends, achtergronden en prognose	mei 1997	10–17
– Sterfte in relatie tot warmte, kou en griep	november 1997	4
– Periode-overlevingstafels naar geslacht en leeftijd, 1991–1995	januari 1998	8–13
– Veel sterfgevallen in maart en april 1998	augustus 1998	8– 9
– Seizoenspatronen in de sterfte	mei 1999	6
– Ruim 2000 extra overledenen in januari 2000	april 2000	9–10
– Zelfdoding in Nederland	april 2000	11–16
– Sterfte in de jaren negentig	februari 2001	6– 9
– Voeding en sterfte	augustus 2001	6– 9
<i>Jaarcijfers</i>		
– Sterfte, 1991–1995	december 1996	56–61
– Overlevingstafels, 1995 en 1991–1995	januari 1997	72–76
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1994–1995	april 1997	30–46
– Sterfte, 1992–1996	november 1997	39–45
– Overlevingstafels, 1996 en 1992–1996	november 1997	46–50
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	35–43
– Doodgeborenen, 1995 en 1996	februari 1998	35–36
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	34–42
– Sterfte, 1993–1997	februari 1999	25–31
– Overlevingstafels, 1997 en 1993–1997	maart 1999	29–33
– Doodgeborenen, 1997	maart 1999	34
– Overlevingstafels, 1998 en 1994–1998	september 1999	19–23
– Sterfte, 1994–1998	november 1999	45–53
– Doodgeborenen, 1998	november 1999	54–55
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	34–42
– Sterfte naar doodsoorzaak, 1998	april 2000	58–63
– Doodgeborenen, 1999	oktober 2000	35–36
– Sterfte, 1995–1999	oktober 2000	37–44
– Overlevingstafels, 1999 en 1995–1999	november 2000	81–85
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	32–40
6. BINNENLANDSE MIGRATIE EN VERHUIZINGEN		
<i>Artikelen</i>		
– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december 1996	4
– Grootstedelijke migratie in historisch perspectief	januari 1997	13–15
– Migratiestromen van en naar Rotterdamse wijken	januari 1997	16–20

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001

	Aflevering	Bladzijde
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus 1997	4
– Verhuizingen naar leeftijd, gezinsverband en periode van het jaar 1995–1997	oktober 1998	6
– Twintigers verhuizen het verst en het vaakst	december 1998	30– 35
– Verhuizingen in de vier grote steden, 1997	mei 1999	9– 17
– Migratie en vergrijzing in de 21 ^e eeuw	februari 2000	24– 28
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart 2000	34– 43
<i>Jaarcijfers</i>		
– Verhuizingen in Nederland, 1990–1994	oktober 1996	27– 30
– Binnenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	24– 29
– Verhuizingen in Nederland, 1991–1995	december 1996	42– 45
– Binnenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	35– 40
– Verhuizingen in Nederland, 1992–1996	oktober 1997	41– 44
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	44– 53
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1997	september 1998	25– 28
– Binnenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	29– 34
– Verhuizingen in Nederland, 1993–1997	september 1998	35– 38
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	43– 51
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1998	september 1999	24– 33
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1996–1998	oktober 1999	37– 40
– Binnenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	41– 46
– Verhuizingen in Nederland, 1994–1998	oktober 1999	47– 50
– Binnenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	23– 28
– Verhuizingen in Nederland, 1995–1999	augustus 2000	29– 32
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	41– 50
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1999	januari 2001	60– 62
7. BUITENLANDSE MIGRATIE		
<i>Artikelen</i>		
– Immigratie kan vergrijzing niet tegenhouden	november 1996	9
– Daling aantal asielverzoeken zet door in 1996	juni 1997	12– 18
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25– 34
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari 1998	14– 16
– Kenmerken van naar België emigrerende personen	april 1998	6
– Welk effect heeft het immigratiebeleid?	augustus 1998	10– 12
– Gezinshereniging en gezinsvorming onder asielmigranten	september 1998	8– 16
– Immi- en emigratie naar België en Duitsland, 1980–1996	oktober 1998	4
– Asielverzoeken, 1993–1997	november 1998	6
– Immigratie en asielaanvragen, 1996–1998	februari 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Buitenlandse migratie van Nederlanders met geboorteland Nederlandse Antillen of Aruba naar geslacht en leeftijd, 1986–1999	januari 2000	6
– Immigratie van geëmigreerde Nederlanders	april 2000	6
– De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India	september 2000	9– 12
– Waarom komen immigranten naar Nederland?	januari 2001	4– 7
– Gezinshereniging van asiele migranten nog gering	januari 2001	8– 14
– Asielverzoeken en inwilligingen in Europa	april 2001	8– 11
– Immigratie stijgt verder in de eerste helft 2001	augustus 2001	4– 5
– Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA	september 2001	4– 7
<i>Jaarcijfers</i>		
– Buitenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	30– 37
– Administratieve correcties, 1991–1995	december 1996	38– 41
– Asielverzoeken, 1992–1996	augustus 1997	21– 24
– Buitenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	45– 52
– Administratieve correcties, 1992–1996	oktober 1997	53– 56
– Buitenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	39– 48
– Administratieve correcties, 1993–1997	september 1998	49– 52
– Asielverzoeken, 1993–1997	oktober 1998	36– 40
– Buitenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	51– 60
– Administratieve correcties, 1994–1998	oktober 1999	61– 64
– Asielverzoeken, 1994–1998	december 1999	116–120
– Buitenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	33– 42
– Administratieve correcties, 1995–1999	augustus 2000	43– 46

8. HUWELIJKSSLUITING, RELATIEVORMING EN -ONTBINDING

	Aflevering	Bladzijde
<i>Artikelen</i>		
– Samenwoners van gelijk geslacht	oktober 1996	23– 26
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25– 34
– Eerste huwelijken, naar generatie, kalenderjaar, leeftijdsgroep en geslacht, 1950–1996	januari 1998	6
– Geregistreerd partnerschap naar leeftijd, eerste maanden 1998	juli 1998	6
– Hertrouwende weduwen en weduwnaars, 1950–1997	augustus 1998	6
– Naar geboorteland gemengde huwelijken	augustus 1998	13– 15
– Belangstelling voor geregistreerd partnerschap groter dan verwacht	oktober 1998	8– 10
– Trouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni 1999	8– 16
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Huwelijk en geregistreerd partnerschap, 1998	oktober 1999	6
– Verschillen in echtscheidingscijfers tussen Nederlandse gemeenten: een verklaring vanuit sociologisch en demografisch perspectief	november 1999	15– 24
– Cross-cultural marriages	december 1999	17– 20
– Glad to live alone or happier together	februari 2000	16– 23
– Weer samenwonen na scheiding of verweduwing	februari 2001	17– 20
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6– 11
– Traditionele en moderne huwelijken	maart 2001	12– 13
– Trouwen vanuit het ouderlijk huis	juni 2001	13– 15
– Laat getrouwd, snel een kind	juli 2001	7– 9
– Trouwen op een bijzondere dag	september 2001	10– 11
<i>Jaarcijfers</i>		
– Huwelijksluitingen, 1991–1995	december 1996	62– 67
– Echtscheidingen, 1991–1995	december 1996	68– 75
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1994–1995	juni 1997	28– 59
– Huwelijksluitingen, 1992–1996	november 1997	51– 56
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1992–1996	november 1997	57– 58
– Echtscheidingen, 1992–1996	november 1997	59– 66
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	54– 70
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	52– 65
– Huwelijksluitingen, 1993–1997	februari 1999	32– 38
– Echtscheidingen, 1993–1997	februari 1999	39– 47
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1993–1997	mei 1999	18– 20
– Huwelijksluitingen, 1994–1998	november 1999	56– 62
– Echtscheidingen, 1994–1998	november 1999	63– 72
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	43– 57
– Huwelijksluitingen, 1995–1999	oktober 2000	45– 50
– Echtscheidingen, 1995–1999	oktober 2000	51– 59
– Huwelijksluitingen en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	51– 63
– Huwelijksluiting en partnerschapsregistratie, 1996–2000	oktober 2001	33– 36
– Huwelijksontbinding, 1996–2000	oktober 2001	37– 39

9. WIJZIGINGEN VAN NATIONALITEIT

	Aflevering	Bladzijde
<i>Artikelen</i>		
– Verkrijging Nederlanderschap door Turken, Marokkanen en Surinamers naar verblijfsduur en leeftijd	februari 1997	4
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september 1998	17– 24
– Aantal wijzigingen van nationaliteit sterk toegenomen in de jaren negentig	september 2000	13– 21
<i>Jaarcijfers</i>		
– Wijzigingen van nationaliteit, 1995	december 1996	76– 82
– Wijzigingen van nationaliteit, 1996	november 1997	67– 73
– Wijzigingen van nationaliteit, 1997	april 1999	67– 73
– Wijzigingen van nationaliteit, 1998	september 1999	34– 40
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september 2000	86– 93

10. HUISHOUDENS EN GEZINNEN

	Aflevering	Bladzijde
<i>Artikelen</i>		
– Samenwoners van gelijk geslacht	oktober 1996	23– 26
– Kinderen en hun stiefouders	maart 1997	11
– Vrouwen met een hoog inkomen blijven vaker kinderloos	december 1997	32– 38

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001

	Aflevering	Bladzijde		Aflevering	Bladzijde
– Institutionele huishoudens, 1 januari 1997	mei	1998	14–17		
– Meer vrouwen krijgen maar één kind	november	1998	8–11		
– Relatie- en gezinsvorming in Nederland en Noorwegen	november	1998	12–23		
– Relatie- en gezinsvorming van generaties 1945–1979; Uitkomsten van het Onderzoek					
– Gezinsvorming 1998	december	1999	21–36		
– Werkende moeders	april	2000	17–23		
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei	2000	6– 7		
– Huishoudens, 1960–1998	juni	2000	6		
– Veranderingen in huishoudenspositie tussen 1988 en 1989	december	2000	10–12		
– Uit het ouderlijk huis, 1998–2000	januari	2001	15–16		
– Huishoudens 1995–2000: eerste resultaten van de vernieuwde huishoudensstatistiek	februari	2001	10–12		
– Nieuwe huishoudensstatistiek: vergelijking met de oude statistiek	februari	2001	13–16		
– Weer samenwonen na scheiding of verveduwing	februari	2001	17–20		
– Uit huis...en dan	februari	2001	21–22		
– Boemerangkinderen	februari	2001	23		
– 'Repartnering': weer samenwonen na een relatieontbinding	februari	2001	28–30		
– De invloed van achtergrondkenmerken op de leefvorm van vrouwen	maart	2001	14–16		
– Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin	april	2001	12–14		
– Kleine en grote gezinnen	april	2001	16–20		
– Niet-westerse allochtonen eerder uit huis dan autochtonen	april	2001	21–22		
– Huishoudensprognose 2000–2050: meer ongehuwden, minder gehuwden	mei	2001	4– 7		
– Huishoudensprognose 2000–2050: sterke groei aantal eenpersoonshuishoudens	mei	2001	8–11		
– Huishoudensprognose 2000–2050: huwelijk blijft populair	mei	2001	12–20		
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over huishoudensposities	mei	2001	21–28		
– Huishoudensprognose 2000–2050: vergelijking met de vorige prognose	mei	2001	29–31		
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 2000	mei	2001	39–40		
– Zelfstandig oud	juni	2001	4– 7		
– Het huishoudensprognosemodel	juli	2001	16–20		
– Huishoudensprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens?	augustus	2001	10–13		
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over onzekerheidsmarges	augustus	2001	14–17		
– Woningbehoefte in het licht van een veranderde tehuisbevolking	oktober	2001	8–11		
Jaarcijfers					
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1996	oktober	1996	31–47		
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek naar enkele regionale en categorale indelingen, 1995	oktober	1996	48–58		
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1996	juli	1997	30–41		
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1996	augustus	1997	25		
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1997	januari	1998	71–87		
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1997	maart	1998	55–65		
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1997	mei	1998	23–34		
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1998	oktober	1998	41–57		
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1998	oktober	1998	58–67		
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1998	juli	1999	27		
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1998	november	1999	73–86		
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1999	maart	2000	44–54		
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1999	maart	2000	55–71		
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1999	mei	2000	18		
– Huishoudensstatistiek, 1 januari 2000	februari	2001	54–57		
– Uitkomsten huishoudensprognose 2000–2050	mei	2001	43–51		
– Huishoudensstatistiek, 1 januari 2001	september	2001	37–40		
11. PROGNOSES EN SCENARIO'S					
<i>Artikelen</i>					
– Prognose van remigratie	oktober	1996	6– 9		
– Prognose van het aantal geboren in 1995 volgens de bevolkingsprognoses vanaf 1965	november	1996	4		
– Bevolkingsprognose 1996: minder bevolkingsgroei, meer vergrijzing	januari	1997	6–12		
– Drie scenarios van de bevolking, huishoudens, opleiding en arbeidsaanbod	februari	1997	6–10		
– Internationale migratie: recente ontwikkelingen, achtergronden en veronderstellingen over de toekomst	maart	1997	12–29		
– Allochtonenprognose 1996–2015	maart	1997	30–46		
– Nationale huishoudensprognose 1996: steeds minder paren zijn gehuwd	mei	1997	18–27		
– Drie scenario's van het arbeidsaanbod voor de komende 25 jaar	juni	1997	19–23		
– Nationale Huishoudensprognose 1996: sterke groei eenpersoonshuishoudens	juli	1997	6–14		
– Vruchtbaarheid: trends en prognose	juli	1997	15–25		
– Stijging arbeidsdeelname kan lasten van vergrijzing beperken	augustus	1997	6– 9		
– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus	1997	11–16		
– Nationale Huishoudensprognose 1996: uitstel van gezinsvorming	september	1997	6–12		
– Demografische prognoses en mobiliteit van personen	oktober	1997	6–11		
– Population scenarios for the European Economic Area: components of population growth	december	1997	9–16		
– Population scenarios for the European Union: regional scenarios	december	1997	17–31		
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari	1998	14–16		
– Bevolkingsprognose 1997–2003: meer geboorten	januari	1998	17–19		
– Population scenarios for the European Union: regional scenarios (rectification)	februari	1997	11		
– Kansverdeling van de bevolkingsprognose	april	1998	8–11		
– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april	1998	12–18		
– De toepassing van demografische prognoses in het volkshuisvestingsbeleid	mei	1998	18–22		
– Korte termijn raming van geboorte, sterfte, immi- en emigratie	juni	1998	6		
– Analysis and projection of national and regional mortality for countries of the European Economic Area	juni	1998	8–16		
– Fertility scenarios for the European Economic Area	juli	1998	11–26		
– Schatting van het toekomstige aantal hulpbehoevende ouderen met behulp van een micromodelbevolking	augustus	1998	16–20		
– Geboorte, sterfte, migratiesaldo en groei, 1945–2020	december	1998	6		
– Household Scenarios for the European Union	december	1998	36–49		
– International migration scenarios for the European Economic Area	december	1998	50–52		
– Effect on the economy on international migration flows	januari	1999	8–19		
– Bevolkingsprognose 1998–2050	februari	1999	8–14		
– Veronderstellingen over het toekomstige aantal asielzoekers	maart	1999	6		
– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	april	1999	20–36		
– Allochtonenprognose 1998–2015	april	1999	37–40		
– Relatie tussen demografische prognoses en overheidsbeleid	juni	1999	8–16		
– Trouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni	1999	17–28		
– Nationale Huishoudensprognose 1998: aantal huishoudens blijft tot 2035 stijgen	september	1999	9–18		
– Labour force scenarios for the European Union	oktober	1999	10–17		
– Stochastische bevolkingsprognose	oktober	1999	18–27		
– Onzekerheidsmarges voor geboorte, sterfte en migratie	oktober	1999	28–36		
– Kansverdeling van de toekomstige bevolking, 1998–2050	november	1999	25–34		
– Stochastische huishoudensprognose 1998–2050	december	1999	38–47		
– Migratieprognose 1998–2050	januari	2000	26–28		
– Bevolkingsprognose 1999–2005	juli	2000	10–15		
– Nationale Huishoudensprognose: 'grotere' huishoudens groeien niet meer	januari	2001	17–21		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen en methodiek	januari	2001	22–25		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen	februari	2001	24–27		
– Nederland vergrijst en ontgroent. Hoe zeker is dat? Resultaten uit de bevolkingsprognose 2000–2050	februari	2001	31–35		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: kansverdeling van de toekomstige bevolking	februari	2001	36–38		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarge voor geboorte	februari	2001	39–44		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: achtergronden van vruchtbaarheidsontwikkelingen	februari	2001			

Inhoudsopgave oktober 1996–oktober 2001 (slot)

	Aflevering	Bladzijde		Aflevering	Bladzijde	
– Bevolkingsprognose 2000–2050: waargenomen en toekomstige ontwikkelingen in de vruchtbaarheid	februari	2001	45– 53	– Uitkomsten Huishoudensprognose 1998	juni 1999	33– 41
– Allochtonenprognose 2000–2050: over tien jaar 2 miljoen allochtonen	maart	2001	17– 22	– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1999	december 1999	121–130
– Allochtonenprognose 2000–2050: veronderstellingen over het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen	maart	2001	23– 30	– Bevolkingsprognose 1999–2005	januari 2000	40– 42
– Bevolkingsprognose 2000–2050: recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst	maart	2001	31– 40	– Uitkomsten Huishoudensprognose, huishoudens naar grootte, 1998–2050	juli 2000	44– 52
– Bevolkingsprognose 2000–2050: kunnen in de toekomst meer arbeidsmigranten worden verwacht?	maart	2001	41– 46	– Bevolkingsprognose 2000–2050	januari 2001	63– 71
– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen over de asielmigratie	maart	2001	47– 50	– Uitkomsten allochtonenprognose 2000–2050	maart 2001	51– 65
– Allochtonenprognose 2000–2050: sterke contrasten tussen westerse allochtonen	april	2001	23– 28	– Uitkomsten huishoudensprognose 2000–2050	mei 2001	43– 51
– Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken	april	2001	29– 33	12. INTERNATIONAAL		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarges voor de migratie	april	2001	34– 39	<i>Artikelen</i>		
– Huishoudensprognose 2000–2050: meer ongehuwden, minder gehuwden	mei	2001	4– 7	– Nederland minder vergrijsd dan andere West-Europese landen	november 1996	6– 8
– Huishoudensprognose 2000–2050: sterke groei aantal eenpersoonshuishoudens	mei	2001	8– 11	– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei 1997	28– 36
– Huishoudensprognose 2000–2050: huwelijk blijft populair	mei	2001	12– 20	– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	augustus 1997	10
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over huishoudensposities	mei	2001	21– 28	<i>Jaarcijfers</i>		
– Huishoudensprognose 2000–2050: vergelijking met de vorige prognose	mei	2001	29– 31	– Nederland internationaal gezien, 1960–1996	juli 1997	51– 56
– Allochtonenprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal allochtonen?	mei	2001	32– 35	13. POLITIEK EN BESTUUR		
– Allochtonenprognose 2000–2050: onzekerheid van het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen	mei	2001	36– 38	<i>Artikelen</i>		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: prognosemodel voor de sterfte	juli	2001	10– 15	– 1 januari 1997: Nederland telt nog 572 gemeenten	maart 1997	47– 51
– Het huishoudensprognosemodel	juli	2001	16– 20	– Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 13 en 27 november 1996	juni 1997	24– 28
– Huishoudensprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens?	augustus	2001	10– 13	– Uitslagen van de uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen van 28 oktober, 18 en 25 november 1998 en tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 1999	augustus 1999	9– 14
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over onzekerheidsmarges	augustus	2001	14– 17	– Uitslagen van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van oktober en november 2000	oktober 2001	26– 30
– Woningbehoefte in het licht van een veranderende tehuisbevolking	oktober	2001	8– 11	14. BEVOLKINGSSTATISTIEK DIVERSEN		
– Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen	oktober	2001	12– 14	<i>Artikelen</i>		
– Vijftig jaar bevolkingsprognose: voorspelling van de geboorte	oktober	2001	15– 25	– Demografie en sociale zekerheid	juli 1997	26– 29
<i>Jaarcijfers</i>				– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus 1997	11– 16
– Bevolkingsprognose 1996–2050	januari	1997	62– 72	– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari 1998	14– 16
– Uitkomsten Allochtonenprognose 1996–2015	maart	1997	65– 89	– Demografisch gedrag en opleidingsniveau	februari 1998	8– 9
– Uitkomsten Huishoudensprognose 1996	juli	1997	42– 50	– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april 1998	12– 18
– Population scenarios for the countries of the European Union: regional scenarios	december	1997	117–125	– Zelfdoding in Nederland	april 2000	11– 16
– Bevolkingsprognose 1997–2003	januari	1998	88– 91	– Werkende moeders	april 2000	17– 23
– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1997	maart	1998	66– 75	– Caleidoscoop van de moderne levensloop	juni 2000	10– 17
– Bevolkingsprognose 1998–2050	januari	1999	66– 75	– Leefstijl en demografisch gedrag	augustus 2000	9– 18
– Allochtonenprognose 1998–2015	april	1999	74– 88	– Bevolkingsstatistieken in Statline	april 2001	4– 6
				– Religie in historisch perspectief	juni 2001	8– 12
				– Woningbehoefte in het licht van een veranderende tehuisbevolking	oktober 2001	8– 11
				– Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen	oktober 2001	12– 14